

KIRKKONUMMI
KYRKLÄTT

Kirkkonummen kunnan esi- opetuksen opetussuunnitelma 1.8.2011 alkaen

Svol

31.8.2011

Saate

Opetushallitus on päättänyt Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteista 1.12.2010. Määräys edellyttää opetuksen järjestäjiltä opetussuunnitelman muuttamista. Esiopetuksen järjestäjän tulee ottaa opetussuunnitelma käyttöön viimeistään 1.8.2011.

Uusi määräys sisältää useita muutoksia entisiin perusteisiin (v.2000) verrattuna. Perusteissa on luovuttu tekstin jakamisesta pykäliin. Luvut ja niiden alaluvut merkitään numeroin. Muutoksia on tehty erityisesti seuraaviin lukuihin: 1, 2, 4,5,6,7 ja 8.

Kirkkonummen kunnan esiopetuksen opetussuunnitelma on muutettu Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteiden 2010 mukaisesti.

Kunnan esiopetuksen opetussuunnitelmaa on valmisteltu moniammatillisesti varhaiskasvatuksen, oppilashuollon, neuvolan ja lastensuojelun sosiaalityön yhteistyönä erityisesti lukujen neljä (Kasvun ja oppimisen tuki esiopetuksessa) ja viisi (Kasvun ja oppimisen tukimuodot esiopetuksessa) osalta.

Tässä asiakirjassa jokainen luku alkaa tekstillä Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteista 2010 ja se on kirjoitettu pienemmällä fontilla ja rivivälillä, jotta se erottuu kunnan opetussuunnitelmatekstistä. Kunnan opetussuunnitelmateksti alkaa aina majakka -logosta.

Mikäli Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteiden 2010 teksti kattaa myös kunnan tekstiosuuden, ei erillistä kunnan tekstiä ole (esim. 1.1 Esiopetuksen tehtävä, 2.2 Oppimiskäsitys).

Tarkemmat kunnan esiopetuksen opetussuunnitelman soveltamisohjeet toimitetaan esiope-
tusta antaville yksiköille ennen esiopetuksen alkamista.

Sisällysluettelo

1	ESIOPETUKSEN TEHTÄVÄ JA YLEISET TAVOITTEET	7
1.1	Tehtävä.....	7
1.2	Yleiset kasvatuksen ja oppimisen tavoitteet	7
1.2.1	Yleiset kasvatuksen ja oppimisen tavoitteet Kirkkonummella	7
2	ESIOPETUKSEN TOTEUTTAMINEN	8
2.1	Esiopetuksen järjestäminen	8
2.1.1	Esiopetuksen järjestäminen Kirkkonummella	9
2.1.1.1	Sosiaaliset vuorovaikutustaidot.....	9
2.1.1.2	Kielellisen kehityksen tukeminen	9
2.2	Oppimiskäsitys	10
2.3	Oppimisympäristö.....	10
2.3.1	Oppimisympäristö Kirkkonummen esiopetuksessa	10
2.3.1.1	Fyysinen oppimisympäristö	10
2.3.1.2	Sosiaalis-psykkinen oppimisympäristö.....	11
2.3.1.3	Vertaisryhmän merkitys lapsen oppimisprosessissa	11
2.3.1.4	Opettaja esiopetuksessa.....	11
2.4	Työtavat	12
2.4.1	Leikki	12
2.4.2	Tutkiminen	13
2.4.3	Teema- ja projektityöskentely.....	14
3	ESIOPETUKSEN YKSITYISKOHTAISET TAVOITTEET JA SISÄLLÖT	16
3.1	Eheyttäminen.....	16
3.2	Keskeiset sisältöalueet.....	16
3.2.1	Kieli ja vuorovaikutus	16
3.2.1.1	Tavoitteet	16
3.2.1.2	Sisällöt ja menetelmät	16
3.2.2	Matematiikka	17
3.2.2.1	Tavoitteet	17
3.2.2.2	Sisällöt ja menetelmät	18
3.2.3	Etiikka ja katsomus	19
3.2.3.1	Etiikka ja katsomus Kirkkonummella.....	19
3.2.3.2	Eettisen kasvatuksen sisällöt.....	20
3.2.3.3	Kulttuurisen katsomuskasvatuksen sisällöt.....	20
3.2.3.4	Uskontokasvatuksen sisällöt	20
3.2.3.5	Elämäkatsomustietokasvatuksen sisällöt	21
3.2.4	Ympäristö ja luonnontieto Kirkkonummen esiopetuksessa.....	21
3.2.4.1	Tavoitteet	21
3.2.4.2	Sisällöt ja menetelmät	21
3.2.4.2.1	Sisällöt ja menetelmät	22

3.2.5	Terveyskasvatuksen tavoitteet, sisällöt ja menetelmät	22
3.2.5.1	Terveyskasvatus Kirkkonummen esiopetuksessa	22
3.2.6	Fyysinen ja motorinen kehitys	23
3.2.6.1	Liikuntakasvatuksen tavoitteet, sisällöt ja menetelmät.....	23
3.2.6.1.1	Liikuntakasvatus Kirkkonummen esiopetuksessa.....	23
3.2.7	Taide ja kulttuuri	24
3.2.7.1	Taide ja kulttuuri Kirkkonummen esiopetuksessa	24
3.2.7.2	Musiikki Kirkkonummen esiopetuksessa	25
3.2.7.3	Ilmaisutaito Kirkkonummen esiopetuksessa.....	25
3.2.7.4	Käden taidot ja työkasvatus	25
3.2.8	Mediakasvatus.....	26
3.2.8.1	Medialeikki	26
4	KASVUN JA OPPIMISEN TUKI ESIOPETUKSESSA	28
4.1	Esiopetuksen yleinen tuki.....	28
4.1.1	Esiopetuksen yleinen tuki Kirkkonummella	29
4.2	Esiopetuksen tehostettu tuki	30
4.2.1	Pedagoginen arvio tehostettua tukea varten.....	30
4.2.1.1	Pedagoginen arvio ja esiopetuksen tehostettu tuki Kirkkonummella	31
4.3	Esiopetuksen erityinen tuki.....	31
4.3.1	Pedagoginen selvitys erityistä tukea varten	32
4.3.1.1	Pedagoginen selvitys ja esiopetuksen erityinen tuki Kirkkonummella	32
4.4	Kasvun ja oppimisen tuki.....	33
4.4.1	Kasvun ja oppimisen tuki Kirkkonummella	34
4.5	Yksilölliset suunnitelmat esiopetuksessa.....	34
4.5.1	Lapsen esiopetuksen oppimissuunnitelma	34
4.5.1.1	Lapsen esiopetuksen oppimissuunnitelma ja havainnointilomake Kirkkonummella	35
4.5.1.2	Lapsen esiopetuksen oppimissuunnitelma tehostetun tuen aikana	36
4.5.1.3	Lapsen esiopetuksen oppimissuunnitelma tehostetun tuen aikana Kirkkonummella	36
4.5.2	Henkilökohtainen opetuksen järjestämistä koskeva suunnitelma (HOJKS).....	36
4.5.2.1	Henkilökohtaisen opetuksen järjestämisen suunnitelma (HOJKS) Kirkkonummella	37
5	KASVUN JA OPPIMISEN TUKIMUODOT ESIOPETUKSESSA	38
5.1	Esiopetuksen opetusjärjestelyihin liittyvä tuki	38
5.1.1	Erityisopetus.....	38
5.1.1.1	Erityisopetus Kirkkonummella	38
5.1.2	Pidennetty oppivelvollisuus	38
5.1.2.1	Pidennetty oppivelvollisuus Kirkkonummella.....	39
5.2	Esiopetuksen muu tuki	39
5.2.1	Yhteistyö kodin kanssa	39
5.2.1.1	Kasvatuskumppanuus Kirkkonummella	40
5.2.2	Tulkitsemis- ja avustajapalveluiden järjestäminen	40
5.2.2.1	Tulkitsemis- ja avustajapalvelut Kirkkonummella	41
5.3	Esiopetuksen oppilashuolto ja turvallisuuden edistäminen	42
5.3.1	Oppilashuolto	42

5.3.2	Turvallisuuden edistäminen	43
5.3.3	Henkilötietojen käsittely, salassapito ja tietojen luovuttaminen	44
5.3.4	Oppilashuollon ja turvallisuuden edistäminen Kirkkonummella.....	45
5.3.4.1	Oppilashuollon yhteistyön järjestäminen, sen rakenne, tavoitteet ja toimintatavat ja perehdyttäminen.....	45
5.3.4.1.1	Työyhteisötason oppilashuolto.....	45
5.3.4.1.2	Yksilötason oppilashuolto	46
5.3.4.1.3	Aluetason moniammatillinen yhteistyöryhmä.....	47
5.3.4.1.4	Kuntatason moniammatillinen yhteistyöryhmä.....	47
5.3.4.1.5	Turvallisuussuunnitelma	48
5.3.4.1.6	Turvataitokasvatus Kirkkonummella	48
5.3.4.1.7	Esiopetuksen ruokailu Kirkkonummella	49
5.3.4.1.8	Esiopetuksen kuljetukset	49

6 ERI KIELI- JA KULTTUURIRYHMIEN SEKÄ ERITYISEN KOULUTUSTEHTÄVÄN MUKAINEN ESIOPETUS, VIERASKIELINEN ESIOPETUS JA KOTIMAISTEN KIELTEN KIELIKYLPY..... 50

6.1	Saamenkieliset	50
6.1.1	Saamenkielisten lasten esiopetus Kirkkonummella.....	50
6.2	Romanikieliset	50
6.2.1	Romanikielisten lasten esiopetus Kirkkonummella.....	50
6.3	Viittomakieliset.....	50
6.3.1	Viittomakielisten lasten esiopetus Kirkkonummella	51
6.4	Maahanmuuttajat	51
6.4.1	Maahanmuuttajataustaisten lasten esiopetus Kirkkonummella	52
6.4.1.1	Opetuksen tavoitteet.....	52
6.4.1.2	Opetuksen sisältö	52
6.4.1.2.1	Suomi toisena kielenä Kirkkonummella	52
6.4.1.2.2	Oman äidinkielen opetus Kirkkonummella.....	53
6.5	Erityiseen maailmankatsomukselliseen tai kasvatusopilliseen järjestelmään perustuva esiopetus.....	54
6.5.1	Erityiseen maailmankatsomukseen perustuva opetus Kirkkonummella.....	55
6.6	Kielikylpyesiopetus	55
6.6.1	Kielikylpyesiopetus Kirkkonummella	55
6.6.1.1	Tavoitteet, sisällöt ja menetelmät.....	56

7 YHTEISTYÖ MUUN VARHAISKASVATUKSEN JA PERUSOPETUKSEN KANSSA 57

7.1	Yhteistyö muun varhaiskasvatuksen ja perusopetuksen kanssa Kirkkonummella	57
------------	--	-----------

8 YHTEISTYÖ ESIOPETUKSEN TOTEUTTAMISEEN OSALLISTUVAN HENKILÖSTÖN KESKEN..... 58

8.1	Yhteistyö esiopetuksen toteuttamiseen osallistuvan henkilöstön kesken.....	58
------------	---	-----------

9 YHTEISTYÖ MUIDEN TOIMIJOIDEN KANSSA 59

9.1	Yhteistyö kasvunkumppaneiden kanssa Kirkkonummella	59
10	ESIOPETUKSEN JÄRJESTÄMINEN YHDISTETYISSÄ RYHMISSÄ	60
10.1	Esiopetuksen järjestäminen yhdistetyissä ryhmissä Kirkkonummella	60
11	LAPSEN KEHITTÄMISEN JA OPPIMISEN SEURANTA SEKÄ ARVIOINTI	61
11.1	Lapsen kehittämisen ja oppimisen seuranta sekä arviointi Kirkkonummen esiopetuksessa	61
11.2	Lapsen oppimisvalmiuksien arviointi ja tukeminen.....	61
12	ESIOPETUKSEEN OSALLISTUMISESTA ANNETTAVA TODISTUS	62
12.1	Esiopetuksesta annettava todistus Kirkkonummella.....	62
13	TOIMINNAN TOTEUTUMISEN JATKUVA ARVIOINTI	63
13.1	Toiminnan toteutumisen jatkuva arviointi Kirkkonummen esiopetuksessa.....	63

1 Esiopetuksen tehtävä ja yleiset tavoitteet

1.1 Tehtävä

Esiopetuksen tehtävänä on edistää lapsen kasvua ihmisyyteen ja eettisesti vastuukykyiseen yhteiskunnan jäsenyyteen ohjaamalla häntä vastuulliseen toimintaan ja yhteisesti hyväksytyjen sääntöjen noudattamiseen sekä toisten ihmisten arvostamiseen.

Esiopetuksen keskeisenä tehtävänä on edistää lapsen suotuisia kasvu-, kehitys- ja oppimisedellytyksiä. Siinä tuetaan ja seurataan fyysistä, psyykkistä, sosiaalista, kognitiivista ja emotionaalista kehitystä sekä ennalta ehkäistään mahdollisesti ilmeneviä vaikeuksia. Tärkeää on vahvistaa lapsen tervettä itsetuntoa myönteisten oppimiskokemusten avulla sekä tarjota mahdollisuuksia monipuoliseen vuorovaikutukseen muiden ihmisten kanssa. Lapsen kokemusmaailmaa rikastutetaan ja häntä autetaan suuntautumaan uusiin kiinnostuksen kohteisiin.

Varhaiskasvatus ja siihen kuuluva esiopetus sekä perusopetus muodostavat lapsen kehityksen kannalta johdonmukaisesti etenevän kokonaisuuden. Esiopetuksen järjestämisessä tulee siten ottaa huomioon toisaalta muun varhaiskasvatuksen ja toisaalta perusopetuksen tavoitteet ja sisällöt. Riippumatta siitä, toteutuuko esiopetus erillisryhmässä tai yhdistettynä muiden ikäryhmien kanssa, sen tavoitteet ja omaleimaisuus on kuitenkin aina otettava huomioon. (Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteet 2010, 6)

1.2 Yleiset kasvatuksen ja oppimisen tavoitteet

Esiopetuksen tavoitteet määräytyvät toisaalta kunkin lapsen yksilöllisistä kehittymisen mahdollisuuksista ja oppimisedellytyksistä ja toisaalta yhteiskunnan tarpeista. Esiopetuksen tavoitteena on: Lapsen myönteinen minäkuva vahvistuu ja hänen oppimaan oppimisen taitonsa kehittyvät. Hän omaksuu perustietoja, -taitoja ja -valmiuksia oppimisen eri alueilta ikänsä ja edellytystensä mukaisesti. Leikin kautta oppiminen on keskeistä. Hän oppii ymmärtämään vertaisryhmän merkityksen oppimisessa. Hän säilyttää oppimisen ilon ja innostuksen sekä uskaltaa rohkeasti ja luovasti kohdata uudet oppimishaasteet.

Lapsi oppii pohdintaa oikeasta ja väärästä. Hänen toimimisensa vastuuntuntoisena yhteisön jäsenenä vahvistuu. Hän harjoittelee yhteiselämän pelisääntöjä ja sitoutumista niihin. Hän sisäistää yhteiskuntamme hyviä tapoja ja ymmärtää niiden merkityksen osana jokapäiväistä elämää. Hän oppii paremmin hallitsemaan itseään ja opettelee selviytymään arkipäivän tilanteissa. Hän oppii ymmärtämään tasavertaisuutta ja hyväksymään ihmisten erilaisuuden. Hän oppii ikävaiheensa mukaisesti ymmärtämään, miten terveyttä ja hyvinvointia ylläpidetään. Lapsen kieli- ja kulttuuri-identiteetti sekä hänen kykynsä ilmaista itseään monipuolisesti vahvistuvat ja kehittyvät. Hän tutustuu eri taidemuotoihin, paikalliseen ja kansalliseen kulttuuriin sekä mahdollisuuksien mukaan myös muihin kulttuureihin.

Lapsi kiinnostuu luonnosta ja saa käsityksen omasta riippuvuudestaan ja vastuustaan sekä luonnosta että rakennetusta ympäristöstä. Hän oppii havainnoimaan ja jäsentämään ympäristöään monipuolisesti, nauttimaan ympäristön monimuotoisuudesta ja kauneudesta sekä tulee tietoiseksi oman toimintansa vaikutuksesta. (Esiopetuksen perusteet 2010, 7)

1.2.1 Yleiset kasvatuksen ja oppimisen tavoitteet Kirkkonummella

Esiopetuksen tavoitteena on, että lapsen myönteinen minäkuva vahvistuu ja hänen oppimaan oppimisen taitonsa kehittyvät. Hän omaksuu perustietoja, -taitoja ja -valmiuksia oppimisen eri alueilta ikänsä ja edellytystensä mukaisesti. Leikin kautta oppiminen on keskeistä. Hän oppii ymmärtämään vertaisryhmän merkityksen oppimisessa. Hän säilyttää oppimisen ilon ja innostuksen sekä uskaltaa rohkeasti ja luovasti kohdata uudet oppimishaasteet.

Kirkkonummen esiopetuksessa *lapsilähtöisyys* on pedagoginen lähestymistapa, jossa kasvatuksen ja opetuksen tehtäviä lähestytään lapsen näkökulmasta käsin.

Lapsi on itse aktiivinen toimija. Lapsella on sekä halu että valmiudet oppia tuntemaan itsensä ja ympäristönsä, kyky säädellä ja ohjata omaa toimintaa tarpeiden ja kiinnostusten mukaan.

Lapsilähtöisessä kasvu- ja oppimisympäristössä lapsi vaikuttaa omaan arkeensa ja elämänsä sekä *osallistuu* itseään koskevaan päätöksentekoon. Lapsi on mukana toiminnan suunnittelussa, toteuttamisessa ja arvioinnissa.

Osallisuudessaan lapsi kokee, että hänen mielipiteillään ja tunteillaan on merkitystä ja ne ovat arvokkaita. Hänen kysymyksiään ja ajatuksiaan kuullaan ja niitä dokumentoidaan. Lapsella on monipuolisesti välineitä ilmaista itseään ja tilaa tulla näkyväksi ryhmässään toisille lapsille ja aikuisille sekä vanhemmille. Lapset kokevat oman oppimisensa merkitykselliseksi.

Lapsi oppii pohdintaa oikeasta ja väärästä. Hänen toimimisensa vastuuntuntoisena yhteisön jäsenenä vahvistuu. Hän harjoittelee yhteiselämän pelisääntöjä ja sitoutumista niihin. Hän sisäistää yhteiskuntamme hyviä tapoja ja ymmärtää niiden merkityksen osana jokapäiväistä elämää. Hän oppii paremmin hallitsemaan itseään ja opettelee selviytymään arkipäivän tilanteissa. Hän oppii ymmärtämään tasavertaisuutta ja hyväksymään ihmisten erilaisuuden. Hän oppii ikävaiheensa mukaisesti ymmärtämään, miten terveyttä ja hyvinvointia ylläpidetään.

Lapsen kieli- ja kulttuuri-identiteetti sekä hänen kykynsä ilmaista itseään monipuolisesti vahvistuvat ja kehittyvät. Hän tutustuu eri taidemuotoihin, paikalliseen ja kansalliseen kulttuuriin sekä mahdollisuuksien mukaan myös muihin kulttuureihin. Lapsi kiinnostuu luonnosta ja saa käsityksen omasta riippuvuudestaan ja vastuustaan sekä luonnosta että rakennetusta ympäristöstä. Hän oppii havainnoimaan ja jäsentämään ympäristöään monipuolisesti, nauttimaan ympäristön monimuotoisuudesta ja kauneudesta sekä tulee tietoiseksi oman toimintansa vaikutuksesta.

2 Esiopetuksen toteuttaminen

2.1 Esiopetuksen järjestäminen

Perusopetuslain mukaan opetus järjestetään oppilaiden ikäkauden ja edellytysten mukaisesti ja siten, että se edistää oppilaiden tervettä kasvua ja kehitystä. Opetuksessa tulee olla yhteistyössä kotien kanssa ja opetukseen osallistuvalla on oikeus turvalliseen opiskeluympäristöön. Esiopetuksessa noudatetaan Opetushallituksen vahvistamia esiopetuksen opetussuunnitelman perusteita riippumatta siitä, missä esiopetus toteutetaan. Lapsella on myös esiopetuksessa lain mukaan oikeus työpäivinä saada opetussuunnitelman mukaista opetusta, oppilaanohjausta sekä riittävää kasvun ja oppimisen tukea heti tuen tarpeen ilmetessä. Lapsella on myös oikeus saada esiopetuksessa maksutta opetukseen osallistumisen edellyttämä tarvittava oppilashuolto sekä laissa määritellyt opintososiaaliset edut ja palvelut.⁵ Esiopetusta järjestettäessä tulee ottaa huomioon, että opetukseen osallistuvilla lapsilla on mahdollisuus käyttää päivähoitopalveluja ja vastaavasti päivähoitoa järjestettäessä, että päivähoitossa olevilla lapsilla on mahdollisuus osallistua esiopetukseen.

Esiopetuksen, ohjauksen ja tuen järjestämisen lähtökohtana on huolenpito hyvästä ja turvallisesta päivästä. Esiopetus järjestetään siten, että lapsen hyvinvoinnille, kehitykselle ja oppimiselle on mahdollisimman suotuisat edellytykset. Esiopetusyhteisön tulee olla turvallinen, ilmapiiriltään kunnioittava sekä ystävällinen. Oppimisympäristön turvallisuutta tai terveyttä vaarantaviin tekijöihin puututaan heti. Lapsen esiopetuksen päivän tulee rakenteellaan, sisällöllään ja toimintatavoillaan luoda mahdollisuudet rauhalliseen työskentelyyn, leikkiin ja muuhun toimintaan, yhdessä tekemiseen ja oppimiseen, omaan rauhaan sekä oppimisen ilon ja mielekkyyden kokemuksiin. Jos esiopetukseen osallistuva lapsi käyttää lisäksi muita varhaiskasvatuspalveluja, lapsen päivä tulee rakentaa kokonaisuudeksi ottaen huomioon esiopetuksen ja muun varhaiskasvatuksen tavoitteet.

Esiopetus edistää kannustavaa vuorovaikutusta, yhteistyötä, yhteistä vastuunottoa ja osallisuutta. Erityistä huomiota kiinnitetään lapsen mahdollisuuksiin vaikuttaa omaan ja yhteiseen työskentelyyn sekä toimintaympäristöön. Osallisuuden kautta tuetaan lapsen kasvua, oppimista ja hyvinvointia sekä vastuulliseksi ihmiseksi ja yhteiskunnan jäseneksi kasvamista. Lasta tukeva, yhteisöllinen esiopetus arvostaa niin lasten, opettajien kuin muiden yhteisön jäsenten ja asiantuntijoiden sekä perheiden merkitystä toiminnassaan. Esiopetuksessa tehdään yhteistyötä muun varhaiskasvatuksen, perusopetuksen, erityisesti alkuopetuksen, sosiaali- ja terveystoimen sekä muiden lasten kasvua ja kehitystä tukevien toimijoiden kanssa. (Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteet 2010, 9).

2.1.1 Esiopetuksen järjestäminen Kirkkonummella

2.1.1.1 Sosiaaliset vuorovaikutustaidot

Esiopetuksen perusteiden kasvatustavoitteet painottavat lapsen kasvua yhteisön vastuuntuntoiseksi jäseneksi. Ryhmän jäsenenä hän opettelee noudattamaan yhdessä sovittuja sääntöjä, ilmaisemaan mielipiteitään ja hyväksymään erilaisuutta. Esioppilaan sosiaaliset ja vuorovaikutustaidot kehittyvät pienryhmätoiminnassa, kuten leikki- ja tutkimusryhmissä. Pienryhmä mahdollistaa aktiivisen vuorovaikutuksen, mielipiteen ilmaisun ja vertailun. Opettaja seuraa ja ohjaa ryhmän vuorovaikutuksen kehittymistä ja huomioi suunnittelussaan lapsen aikaisemmat oppimiskokemukset.

2.1.1.2 Kielellisen kehityksen tukeminen

Kielen ja vuorovaikutuksen merkitys lapsen kehityksessä on tärkeää. Kieli antaa aineksia ajatteluun, havaitsemiseen, tuntemiseen ja tietämiseen. Kielen avulla ollaan yhteydessä muihin ihmisiin. Lapsen omat sadut ja tarinat ovat erinomainen lähtökohta kieleen tutustumiseen. Lapsen kielellistä tietoisuutta kehitetään äännetietoisuutta kehittämällä sekä lorujen, runojen, riimien ja sanojen kanssa leikkimällä.

Kirkkonummella kielellistä kehitystä tuetaan mm. saduttamalla. Saduttaminen työtapana tarkoittaa sitä, että lapsi kertoo ja aikuinen kirjaa sadun. Satu voi olla kuviin ja piirustuksiin liittyvä tarina, jossa lapsi käyttää omaa mielikuvitustaan, tutkii kieltä ja kehittää ajattelutaitojaan. Oman ajattelun näkyväksi tekeminen kehittää lapsen ilmaisutaitoja ja vaikuttaa myön-

teisesti itsetunnon kehittymiseen. Saduttamista hyödynnetään lapsen kielitaidon kehittymisen seurannassa.

2.2 Oppimiskäsitys

Esiopetuksessa oppiminen on aktiivinen, aikaisempiin tietorakenteisiin pohjautuva päämääräsuuntautunut prosessi, joka usein sisältää ongelmanratkaisua. Näin tietoa ei voida suoraan opettamalla siirtää lapselle, vaan lapsi itse rakentaa aikaisemmin omaksumiensa käsitysten ja uuden tiedon pohjalta uudet käsityksensä. Oppiminen perustuu aiempaan tietoon ja oppimiskokemuksiin. Oppimista tapahtuu opittavan aineksen, aikaisemmin muodostuneiden tietorakenteiden sekä ajattelun vuorovaikutuksessa. Vertaisryhmän vuorovaikutustilanteissa lapset oppivat yhdessä toisten kanssa ja toisiltaan antamalla virikkeitä toistensa ajattelun ja mielikuvituksen kehittymiseen. (Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteet 2010, 10)

2.3 Oppimisympäristö

Esiopetuksen oppimisympäristöllä tarkoitetaan fyysistä, psyykkistä, sosiaalista, kognitiivista ja emotionaalista ympäristöä, jossa toiminta toteutuu. Oppimisympäristössä on keskeistä opettajan ja lapsen välinen sekä lasten keskinäinen vuorovaikutus, erilaiset toimintatavat ja oppimistehtävät. Esiopetuksessa lapsikeskeisyys edellyttää ohjaavaa kasvatusta, jossa aikuinen asettaa lapselle rajoja ja lapsen kohdistetaan odotuksia ja vaatimuksia.

Hyvä oppimisympäristö ohjaa lapsen uteliaisuutta, mielenkiintoa ja oppimismotivaatiota sekä tukee hänen aktiivisuuttaan ja itseohjautuvuuttaan. Se tukee monipuolisesti lapsen kasvua ja oppimista sekä oman toiminnan arviointia. Se tarjoaa lapselle tilaisuuksia leikkiin, muuhun toimintaan ja omaan rauhaan. Se on myös kieliympäristönä virikkeinen ja siinä pystytään järjestämään lapsen kielellistä kehitystä tukevaa toimintaa.

Oppimisympäristössä tulee vallita iloinen, avoin, rohkaiseva ja kiireetön ilmapiiri. Työvälineiden ja materiaalien tulee olla lasten ulottuvilla. Oppimisympäristön varustus tukee myös lapsen kehittymistä nykyaikaisen tietoyhteiskunnan jäseneksi. Hyvä oppimisympäristö on terveellinen ja tukee monipuolisesti lapsen turvallisuutta. Oppimisympäristön tulee olla myös esteettisesti miellyttävä.

Yhteistyössä esiopetuksen toteuttamiseen osallistuvan henkilöstön, huoltajien ja lasten kanssa opettaja suunnittelee, toteuttaa ja arvioi toimintaa, joka johtaa lapsen tunteiden, taitojen ja tietojen kehittymiseen sekä laajentaa lapsen ja samalla koko ryhmän kiinnostuksen kohteita. (Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteet 2010, 10).

2.3.1 Oppimisympäristö Kirkkonummen esiopetuksessa

2.3.1.1 Fyysinen oppimisympäristö

Esiopettajan tehtävänä on muokata lapsen *fyysistä* oppimisympäristöä niin, että se toimii lapsen leikin, oppimisen ja muun toiminnan mahdollistajana, aktivoijana, elämyksellisenä tilana, tutkimuskohteena sekä dokumentoinnin alustana.

Lapsi muokkaa myös omaa oppimisympäristöään yhdessä lapsiryhmän ja esiopetuksen henkilöstön kanssa kasvunsa, kehityksensä ja kiinnostuksensa mukaan. Lapsen näkemystä kunnioitetaan ja opettajalla tulee olla taito nähdä esiopetuksen oppimisympäristö myös lapsen näkökulmasta.

Rakennettu ympäristö, esiopetuspaikan lähiympäristö sekä arkkitehtuurisesti arvokas kulttuuriympäristö välittää lapselle kulttuuriperintöä. Kirkkonummella myös luonto on lähellä jokaista esiopetusyksikköä.

2.3.1.2 Sosiaalis-psykykinen oppimisympäristö

Opettajalla on tärkeä rooli lapsen *sosiaalisen* ympäristön rakentamisessa. Opettaja toimii mallina vuorovaikutussuhteissa. Hän on kiinnostunut myös lasten keskinäisestä vuorovaikutuksesta ja sen tukemisesta.

Psykykisen esiopetusympäristön avoin ja luottamuksellinen tunneilmapiiri innostaa lasta leikkimään, liikkumaan, tutkimaan ja toimimaan itse. Kun lapsi kokee esiopetuksen ilmapiiirin myönteiseksi ja kannustavaksi, hän tuntee kuuluvansa yhteisöön. Henkilökohtainen huomiointi päivän aikana luo edellytyksen turvan tunteen kokemiselle. Aikuisten ja lasten eleet ja ilmeet ovat merkittävä osa vuorovaikutusta. Hyvä esiopetusympäristö mahdollistaa lasten pienryhmätoiminnan sekä lapsen ja opettajan välisen vuorovaikutuksen.

2.3.1.3 Vertaisryhmän merkitys lapsen oppimisprosessissa

Sosiaalinen toiminta ja kommunikaatio vertaisryhmässä luovat pohjan lapsen ajattelulle sekä käynnistävät ja tukevat lapsen oppimisprosessia. Vertaisryhmässä lapset jakavat ja vertailevat käsityksiään rakentaen samalla yhteisiä merkityksiä asioille.

Vertaisryhmä muovaa vahvasti lapsen omanarvontunnetta. Vertaissuhteet tarjoavat lapsille mahdollisuuden harjoitella vuorovaikutustaitoja ja saada palautetta omasta toiminnasta. Vertaissuhteissaan lapsi rakentaa minäkäsitystään suhteessa toisiin, muokkaa persoonallisuuttaan, kehittää tiedollista osaamistaan oppimalla yhdessä samalla tasolla olevien lasten kanssa ja omaksuu asenteita, arvoja ja normeja

2.3.1.4 Opettaja esiopetuksessa

Esiopettaja vastaa esiopetuksen suunnittelusta, toteuttamisesta ja arvioinnista. Esiopetusta toteutetaan moniammatillisesti ja toiminta perustuu yhteisiin arvoihin ja toimintamalleihin. Kirkkonummen varhaiskasvatuksen arvoja ovat turvallinen kasvuympäristö, lapsen kunnioittaminen – lapsilähtöisyys ja lapsen osallisuus, kasvun, kehityksen ja oppimisen edistäminen sekä vanhempien kanssa tehtävä yhteistyö - kasvatuskumppanuus.

Toimintaa ohjaa lapsen kiinnostuksen kohteet. Opettaja kunnioittaa lasta, lapsen vanhempia ja työskentely tapahtuu kasvatuskumppanuuden periaatteiden mukaisesti.

Opettajan työssä on tärkeää tiedostaa oma kasvattajuutensa ja sen taustalla olevat arvot ja eettiset periaatteet. Ammatillisuus, tieto ja kokemus ovat opettajan osaamisen perusta, ja siinä näkyy myös opettajan oma persoonallisuus.

Opettaja toimii tietoisesti ja suunnitelmallisesti noudattaen kunnan esiopetuksen opetussuunnitelmaa. Hänellä on kokonaisvaltainen näkemys kasvatuksesta, hoidosta ja opetuksesta sekä lapsen/lapsiryhmän tarpeista. Opettajan tukee lapsen oppimisprosessia eri kehitysvaiheissa tavoitteena oppimaan oppiminen. Näin lapsi saa kokemuksia omasta oppimisestaan ja vähitellen oppii oman oppimistapansa.

2.4 Työtavat

Opettajan tulee tukea oppimista sekä ohjata lasta tiedostamaan oma oppimisensa ja havaitsemaan, että tämä voi itse vaikuttaa onnistumiseensa oppimisessa. Opettaja ohjaa oppimista, konkreettista kokeilemistä, tutkimista, aktiivista osallistumista sekä muuta tiedon hankintaa ja ongelmien ratkaisemista vuorovaikutuksessa aikuisten ja vertaisryhmän kanssa. Lapsen omien tutkimustenlähtökohtana ovat lapsen elinympäristöön läheisesti liittyvät ilmiöt ja tapahtumat sekä niistä saadut kokemukset. Lapsi harjoittelee pohtimaan syyseuraussuhteita ja tekemään johtopäätöksiä. Lapsen näkökulmasta toiminnan tulee olla tarkoituksenmukaista ja haasteellista.

Esiopetuksen työskentely perustuu leikinomaiseen, lapsen kehitystasosta lähtevään toimintaan, joka edistää myös lapsen kielellistä kehitystä sekä valmiuksia uusien asioiden oppimiseen. Toiminnassa otetaan huomioon lapsen tarve oppia mielikuvituksen ja leikin kautta. Draamallisessa työtavassa yhdistyvät eri taideaineet, lasten kokemukset ja tietoa, joita työstetään yhdessä ajankohtaisen aiheen, sadun tai tarinan pohjalta. (Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteet 2010, 11)

2.4.1 Leikki

Lapsen keskeinen toimintatapa leikki on sekä sisältö että menetelmä esiopetuksessa. Esiopetuspäivään varataan aikaa lapsen omaehtoiselle leikille. Leikki on kaikille lapsille ominainen tapa toimia. Se on tutkimista ja oppimista. Mielikuvituksen ja leikin avulla lapsi käsittelee uutta tietoa, jäsentää sitä suhteessa kokemuksiinsa; sijoittaa sen johdonmukaisesti osaksi aiemmin oppimaansa. Leikki on lapselle välttämätöntä, jotta tiedon karttuessa kokemuksista rakentuu vahva perusta uuden oppimiselle.

Leikissä lapset hahmottavat elämäänsä omatoimisesti, tutkivat ympäristöään ja sen tapahtumia, prosessoivat tunteitaan, kokemuksiaan ja ajatuksiaan. Lapsi oivaltaa asioiden yhteyksiä ja merkityksiä leikin avulla. Leikissä toteutuu lasten keskinäinen vuorovaikutus, lasten oma huumori, leikin riemu ja toiminnan ilo.

Leikissä lapsi rakentaa, muokkaa ja muuttaa jatkuvasti sekä fyysistä että sosiaalista ympäristöään. Leikissä lapsi myös luo uutta; etsii ja löytää uusia ratkaisuja kysymyksiinsä ja elämänsä ongelmiin. Leikin käyttövoimana ovat lapsen kokemukset ja mielikuvitus. Leikis-

sä lapsen mielikuvitus myös kehittyä. Ihminen tarvitsee mielikuvitusta kaikessa ajattelussa. Suunnittelu, päättely ja ongelmanratkaisukyky onnistuvat vain mielikuvituksen avulla.

Opettaja toimii leikin mahdollistajana. Hän tukee lapsen leikkiä antamalla siihen aikaa, tilaisuuksia ja vapautta. Opettajan tehtävänä on olla läsnä, havainnoida ja kuunnella lasta, huomioida leikissä lapsen tapaa toimia ja olla vuorovaikutuksessa muiden kanssa sekä ohjata, osallistua ja rikastuttaa esim. sanoittamalla lapsen leikkiä.

Myös ympäristöllä on tärkeä merkitys lapsen leikille. Turvallinen ja salliva ilmapiiri antaa mahdollisuuden lapsen erilaisille leikin ilmaisuille. Vanhemmat voivat yhdessä lasten ja opettajan kanssa luoda ja rikastuttaa esiopetuksen leikkiympäristöä.

Esikoululainen leikkii mielellään sääntöleikkejä, kuten liikunta-, laulu- ja yhteisleikkejä ja pelee pelejä. Sääntöleikit edellyttävät erityisesti sosiaalisen ja kielellisen alueen hallintaa. Säännöistä sopiminen kuuluu myös roolileikkeihin. Leikin suunnitteluvaiheessa yhteinen pohdinta aiheesta jäsentää leikin kulkua. Leikissä lapsi kokeilee aikaisemmin oppimiaan asioita ja uutta tietoa käytännössä eli leikki saa aineksia esim. lapsen omista kokemuksista ja teemasta. Leikki vahvistaa siten oppimista.

2.4.2 Tutkiminen

Lapsi on luontaisesti utelias. Opettaja tukee tätä luontaista uteliaisuutta suunnittelemalla toimintaa ja järjestämällä oppimisympäristöä niin, että lapsi saa tilaisuuksia ja aikaa tapahtumien ja ilmiöiden tutkimiseen yksin pienryhmässä ja/tai vuorovaikutuksessa toisten lasten kanssa. Lapsi esittää kysymyksiä ja oletuksia, testaa niitä, yrittää ja erehtyy, oivaltaa ja keksii uutta. Yhteinen ihmettely lasten kanssa auttaa keksimään uusia näkökulmia tutkittavaan asiaan.

Tutkimusprosessi muistuttaa tieteellisen tutkimuksen vaiheita: lapset esittävät tutkimuskysymyksen tai kysymyksiä. Yhdessä lapsiryhmän kanssa pohditaan, miten kysymyksiin voitaisiin löytää vastaukset. Lapset ovat mestareita tutkimushypoteesien laadinnassa. Yhdessä laaditaan tutkimussuunnitelma eli se, miten tutkimuskysymyksiä voidaan selvittää. Aikuisen rooli on keskeinen – miten havainnollistetaan ja konkretisoidaan lasten usein hyvin filosofiset aiheet ja kysymykset ja miten rakennetaan tutkimusprosessi, jossa lapset ovat mukana jokaisessa vaiheessa (kysymykset, tutkimussuunnitelman toteutus, kokeet, testaukset, johtopäätökset, tulosten julkaisu koko lapsi- ja aikuisyhteisölle).

Tutkimusryhmät voivat olla 2-4 lapsen pienryhmiä tai kiinteitä kotiryhmiä (4-lasta). Lapset voivat leikkiä tai esittää sekä piirtää ja kirjata tutkimuksiaan itse tai opettajan dokumentoina. Aikuisen avulla lapset voivat liittää havaintonsa osaksi suurempaa kokonaisuutta.

Lapsella tulee olla mahdollisuus tutkiessaan käyttää kaikkia aistejaan ja tehdä havaintoja kaikesta sekä luonnossa, rakennetussa ympäristössä että mediassa.

2.4.3 Teema- ja projektityöskentely

Teema- ja projektityöskentely on pitempikestoista, muutamasta viikosta jopa koko toimintavuoden kestävästä tiettyyn asiaan tai aiheeseen liittyvää tutkimista. Projektityöskentelyn aihe tai teema (tutkimuskysymykset) voivat nousta lapsilta tai opettajalta. Opettaja havainnoi lasten toimintaa ja vuorovaikutusta ja tämän perusteella hän saa selville, mitä lapset haluavat tutkia ja mikä heitä kiinnostaa.

Projektityöskentelyssä lapset suunnittelevat, ideoivat ja toteuttavat käsiteltävää aihetta yhdessä opettajan kanssa. Opettaja tarjoaa materiaaleja ja muita välineitä lasten käyttöön, ohjaa ja neuvoo työskentelyn etenemisessä sekä vie projektia eteenpäin ohjaamalla lapsia kriittiseen ajatteluun.

Projektissa lapset tutkivat aiheesta nousevia kiinnostuksen kohteita ja ongelmia, kokeilevat erilaisia ratkaisuja, leikkivät aiheesta kumpuavia leikkejä. Tärkeintä ovat oppimismahdollisuudet ja -kokemukset, joita lapsi saa. Projektityöskentelyn avulla tuetaan lapsen ajattelua ja kiinnostusta maailman ilmiöitä kohtaan mahdollisimman kokonaisvaltaisesti.

Projektityöskentelyssä tulee antaa mahdollisuus lapsen mielikuvituksen ja luovuuden näkyväksi tulemiselle. Projektien teemat voivat liikkua sadun ja toden, mielikuvitusmaailmojen ja arjen todellisuuden välillä.

Mikäli projektityöskentelyn teema on noussut opettajan kiinnostuksen kohteesta, on opettajan tehtävänä selvittää, mikä ko. teemassa lasta kiinnostaa, ja että lapsen on mahdollista työstää teemaa häntä kiinnostavasta kysymyksestä tai lähestymistavasta käsin, jotta lapsen mielenkiinto työstettävään teemaan tai tutkimuskysymykseen säilyy.

Periaatteena työskentelyssä on se, että lapset saavat valita myös oman mieleisensä työskentelytavan projektin etenemiselle. Valmiit tuotokset laitetaan esille, niistä keskustellaan ja lasten ajatuksia ja kommentteja kirjataan muistiin.

Esiopetuksen opettaja huolehtii siitä, että esiopetuksen yleiset tavoitteet tulevat käsitellyiksi esiopetusvuoden aikana (vrt. Eheyttäminen, luku 3.1).

3 Esiopetuksen yksityiskohtaiset tavoitteet ja sisällöt

3.1 Eheyttäminen

Esiopetus pohjautuu opetuksen eheyttämiseen. Eheyttävä opetus muotoutuu kokonaisuuksista, jotka liittyvät toisaalta lapsen elämänpiiriin ja toisaalta lapsen maailmankuvaa laajentaviin ja jäsentäviin sisältöihin. Eheytetyn opetuksen tavoitteista neuvotellaan yhdessä ja ne tiedostetaan siinä yhteisössä, jossa lapsi elää.

Eheyttämisen monimuotoisuuden tulee ilmetä siten, että eri tiedonalat otetaan suunnittelussa ja toteutuksessa huomioon ja niitä tarkastellaan osana kulloinkin valittua kokonaisuutta. Teemakokonaisuuksien valinnassa pyritään löytämään lapsille merkitykselliset asiat ottamalla heidät mukaan teemojen suunnitteluun. Eheytyt kokonaisuudet ja oppimisprosessi ovat tärkeämpiä kuin yksittäiset sisällöt. Kokemusten ja tietojen käsittely vuorovaikutuksessa aikuisten ja lasten kanssa monin eri tavoin on oppimisen keskeinen osa. Työtapoja määrittävät opetuksen tavoitteet ja tarkoituksenmukaisuus. Monipuolisella työtapojen käytöllä pyritään saamaan erilaisia kokemuksia ja taitoja eri tiedonaloista. Esiopetuksessa tiedonalojen sisältöjen avulla lapsi laajentaa maailmankuvaansa ja oppii itsestään oppijana. Esiopetuksen sisältöaluejako on tarkoitettu ohjaamaan opettajan työtä. (Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteet 2010, 12)

3.2 Keskeiset sisältöalueet

3.2.1 Kieli ja vuorovaikutus

Kirkkonummi on kaksikielinen kunta, jossa lapset kuulevat kumpaakin kieltä lähiympäristössään. Kielelliset valmiudet kehittyvät tiedostamatta eri aistien välityksellä vuorovaikutuksessa lähiympäristön kanssa. Esiopetuksen vuorovaikutustilanteissa lapsi toimii sekä puhujana että kuuntelijana. Lapsen ajattelun kehitys on monessa suhteessa riippuvainen kielen kehityksestä. Kielen avulla lapsi jäsentää havaintomaailmaansa, tutustuu ympäristöönsä, sekä hankkii ja saa uutta tietoa. Käsitteiden ymmärtäminen on olennainen osa havaintomaailman jäsentämistä. Esiopetuksessa käsitteille opitaan antamaan merkityksiä mm. leikin, kokemusten ja elämysten kautta.

3.2.1.1 Tavoitteet

Keskeisenä tavoitteena on herättää ja lisätä mielenkiintoa suullisen ja kirjoitetun kielen havainnointiin eli rikastuttaa lapsen kieltä yleisesti. Lasta rohkaistaan ja ohjataan niin, että hänestä vähitellen kasvaa aktiivinen puhuja ja kuuntelija, sekä arkisissa viestintätilanteissa, että oppimistilanteissa. Lapsi tottuu kertomaan ja keskustelemaan omista tunteistaan, toiveistaan, mielipiteistään ja ajatuksistaan. Ryhmän jäsenenä hän tottuu kuuntelemaan sekä lasten että aikuisten puhetta, osallistumaan keskusteluun ja odottamaan omaa vuoroaan.

3.2.1.2 Sisällöt ja menetelmät

Lasta rohkaistaan monipuoliseen kielelliseen ilmaisuun esimerkiksi draaman ja aistiharjoitusten avulla. Toiminnassa otetaan huomioon lapsen tarve mielikuvituksen ja leikin kautta

oppimiseen. Arjen vuorovaikutustilanteet antavat lapselle malleja siitä, mihin kieltä voidaan käyttää. Lapsi oppii pitämään luonnollisena asioiden ja ongelmien kielellistä ratkaisemista. Aikuisen ja lapsen välisiä vuorovaikutustilanteita syntyy tarinoita kertomalla ja lapsen satuja kirjoittamalla ja lukemalla. Ympäristön salliva ja suotuisa ilmapiiri antaa lapselle mahdollisuuksia turvallisiin ihmissuhteisiin, esiintymiseen ja luonnolliseen itseilmaisuun. Keskusteleminen, kertominen, vertaileminen ja omien johtopäätösten tekeminen näkemästään ja kuulemastaan kuuluu pienryhmien päivittäiseen toimintaan.

Lapsen kielellisten taitojen kehitystä tuetaan oppimisympäristössä, jossa lapsi voi tarttua kirjoitettuun kieleen oman kiinnostuksensa ja edellytystensä mukaisesti. Opettaja voi tuoda erilaisia monipuolisia tekstejä, yksittäisiä sanoja ja kirjaimia, joita lapsi voi tutkia mielekkäissä yhteyksissä kuulemalla, näkemällä, koskettamalla ja kuvailemalla, sekä ilmaisuja ja äänneitä kokeilemalla. Opettajan on tiedostettava oman esimerkinsä vaikutus oppimisessa, koska esim. kirjainten oikea kirjoittamistapa ja lukusuunta toimivat mallina lapsille. Lapsen kielellisen tietoisuuden kehittymistä tuetaan leikkien, loruillen, riimitellen sekä tutustumalla monipuolisesti kirjoitettuun kieleen.

Esiopetusvuoden aikana pyritään havaitsemaan lapsen mahdolliset kielelliset vaikeudet sekä ennakoimaan lukemisen ja kirjoittamisen vaikeuksia.

3.2.2 Matematiikka

Esiopetuksessa luodaan ja vahvistetaan pohjaa matematiikan oppimiselle. Lasta ohjataan kiinnittämään huomiota luonnollisissa arkipäivän tilanteissa ilmeneviin matemaattisiin ilmiöihin. Oppimistilanteissa lapsella on aktiivinen rooli. Pääosin leikkien, tarinoiden, laulujen, liikunnan, pienten työtehtävien, keskusteluhetkien ja pelien avulla johdattelu sekä runsas havainnollisuus ovat luonnollisia tapoja avartaa lapsen käsitystä matematiikasta. Lapsen myönteistä suhtautumista matematiikkaa kohtaan tulee tukea. Hänen tulisi kokea matematiikan oppiminen mielenkiintoiseksi ja haastavaksi toiminnaksi, joka on merkityksellistä ja mielekkästä.

Matematiikan oppiminen edellyttää käsitteiden ymmärtämistä. Lapsen tulee saada monipuolisia kokemuksia käsitteen eri ilmenemismuodoista. Tarkoin harkitut ja johdonmukaiset opetusmenetelmät, välineet ja kieli ovat keskeisiä käsitteiden muodostusprosessissa. Luokittelun, vertailun ja järjestämisen avulla lapsi tutkii ja jäsentää ympäristönsä esineitä, eliöitä, kappaleita, kuvioita, aineita ja ilmiöitä muotojen ja määrien sekä muiden ominaisuuksien perusteella. (Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteet 2010, 13)

3.2.2.1 Tavoitteet

Matematiikan oppiminen alkaa lapsella omien kokemusten ja elämysten kautta jo paljon ennen varsinaista kouluikää. Matematiikkaa sisältyy lapsen arkeen peleissä, loruissa, saduissa, luontoretkillä ja ennen kaikkea leikeissä. Matematiikan oppimisessa tähdätään käsitteiden ymmärtämiseen.

Käsitteiden oppiminen kytkeytyy välittömästi havaittavaan esineeseen tai tapahtumaan, jonka lapsi liittyy keskustellen, vertaillen ja johtopäätöksiä tehden aikaisemmin oppimaansa

tietoainekseen. Lasten leikkiin, esim. rakenteluun, sisältyy paljon pohdintaa, sekä syy-seuraussuhteiden puntarointia. Rakentelutehtävät ja -leikit kehittävät lapsen avaruusajattelua, sekä loogista ajattelua ja määräkäsittelyä.

Lasten teematyöskentelyyn liittyvissä kysymysten ratkaisussa, projekteissa, on mukana matematiikka. Esiopetusvuoden aikana opetellaan kertomaan omista ajatuksista ääneen ja kirjaamaan ne aluksi piirtäen tai numeroin. Dokumentoidut tehtävät auttavat lasta jäsentämään omaa oppimistaan, kuten sitä, mitä hän on tehnyt ja miten hän on tehtävän ratkaisut.

3.2.2.2 Sisällöt ja menetelmät

Ongelmaratkaisutaitojen harjoittelu:

- esim. lasten kysymyksiin liittyvä päättelyminen ja siihen liittyvät perustelut keskustelun ja vertailu pienryhmässä
- symbolien käytön harjoittelu ratkaisun kirjaamisessa
- luokittelu, vertailu ja järjestykseen asettaminen
- ominaisuuksien kuvailu ja vertailu, ryhmittely, lajittelu ja järjestely erilaisin perustein vastakohtaisuuksien ymmärtäminen

Lukukäsite:

- peruskäsitteet, kuten esineiden määrän laskeminen, lukumäärien vertailu - kahden esine-sarjan järjestäminen toisiaan vastaaviksi
- numeroiden kirjoitusmuotoon tutustuminen

Lasten kiinnostusten ja taitojen mukaan:

- lukujonoon tutustuminen (1-10)
- taito liikkua lukujen järjestelmässä sekä eteen, että taaksepäin
- yksinkertaiset yhteen ja vähennyslaskut esim. kauppaleikissä
- kymmenjärjestelmään tutustuminen (esim. kymppitankojen avulla)

Geometria:

- avaruudellinen hahmottaminen, oman kehon hahmottaminen, tilan kokeminen
- suunta ja välimatka -käsitteisiin tutustuminen käytännössä
- muotojen erottaminen ja kuvailu, esineen tutkiminen ja piirtäminen ylhäältä, sivulta

- tasokuvioiden tunnistaminen: neliö, suorakulmio, monikulmio, kolmio ja ympyrä
- rakenteluleikit

Mittaaminen:

mittaamisen harjoittelua osana arkista työskentelyä esim. kädentöissä, projekteissa

3.2.3 Etiikka ja katsomus

Uskonnon ja omantunnon vapaus on perustuslain 11 §:n turvaama oikeus, jota esiopetusikäisten kohdalla käyttää huoltaja. Esiopetukseen sisältyy eettistä kasvatusta ja kulttuurista katsomuskasvatusta. Perustuslain 6 §:n säännösten puitteissa esiopetukseen sisältyy myös uskontokasvatusta ja sille vaihtoehtoista elämäkatsomustietokasvatusta. Huoltajan valinnan mukaan lapsi osallistuu tällöin joko järjestettyyn uskontokasvatukseen, elämäkatsomustietokasvatukseen tai muuhun opetukseen.

Tiettyyn uskontokuntaan kuuluvien tai uskontokuntiin kuulumattomien lasten vähäisestä määrästä tai muusta erityisestä opetuksen järjestämiseen liittyvästä hyväksyttävästä syystä, esiopetuksen järjestäjä voi päättää, ettei kyseisen uskontokunnan tunnustuksen mukaista uskontokasvatusta tai elämäkatsomustietokasvatusta järjestetä

Esiopetuksen *eettinen kasvatus* sisältyy kaikkeen toimintaan ja on koko ryhmälle yhteistä. Eettinen kasvatus lähtee itsetunnon kehittymisestä ja laajentuu ihmisten välisiin sosiaalisiin taitoihin sekä edelleen elinympäristöön. Eettinen kasvatus liitetään esiopetuksen eri tilanteisiin, ja sitä käsitellään lasten kanssa keskustellen tai roolileikkejä käyttäen ja näin kehitetään lasten eettistä ajattelua.

Kulttuurista katsomuskasvatusta opetetaan kaikille lapsille yhteisenä. Kulttuurisen katsomuskasvatuksen tavoitteena on katsomuksellisen ajattelun kehittyminen. Tähän liittyy lapsen kuulluksi tuleminen katsomuksellisissa elämäkysymyksissä, mahdollisuus kartuttaa katsomuksellista yleissivistystä tutustumalla oman katsomuksen ja muiden lapsiryhmässä edustettuina olevien uskontojen ja vakaumusten tapoihin sekä mahdollisuus oppia tuntemaan ja arvostamaan oman kotiseudun kulttuuri- ja luontoperintöä.

Uskontokasvatuksen tavoitteena puolestaan on mahdollisuus kohdata uskontoon liittyviä asioita ja tutustua uskonnollisiin juhliin sekä siihen, miten ja miksi niitä vietetään. Tavoitteena on myös antaa mahdollisuus tutustua oman uskonnon keskeisiin sisältöihin.

Elämäkatsomustietokasvatuksen tavoitteena on kehittää valmiuksia kohdata vakaumuksellisia kysymyksiä, jotka liittyvät ihmissuhteisiin, kulttuuri-identiteettiin, ihmisen ja luonnon suhteeseen ja yhteisöön. Opetuksessa käsitellään suvaitsevaisuutta ja kohtuullisuutta, oikeudenmukaisuutta ja reiluuutta, rohkeutta ja omaa identiteettiä sekä hyvántahtoisuutta ja huolenpitoa (Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteet 2010, 14)

3.2.3.1 Etiikka ja katsomus Kirkkonummella

Eettinen kasvatus tukee kotien uskonnollista ja katsomuksellista kasvatusta. Katsomuskasvatus on kaikille yhteistä, mutta osa siitä on uskontokasvatusta tai vaihtoehtoisesti elämäkatsomustietokasvatusta. Esiopetus vastaa eettisen kasvatuksen antamisesta lapselle, mutta uskontokasvatuksen lähtökohtana on huoltajien vakaumuksen kunnioittaminen.

Uskontokasvatus on evankelis-luterilaista tai ortodoksista uskontokasvatusta. Ortodoksista uskontokasvatusta järjestetään, jos kunnassa on vähintään kolme ortodoksiseen uskontokuntaan kuuluvaa lasta, joiden huoltajat valitsevat ortodoksisen uskontokasvatuksen.

Esiopetukseen sisältyy eettistä kasvatusta, kulttuurista katsomuskasvatusta, uskontokasvatusta ja elämäkatsomustietokasvatusta (kuva alla).

Eettinen kasvatusta	Kulttuurinen katsomuskasvatusta	Muu opetus
		Elämäkatsomustietokasvatusta
		Uskontokasvatusta
Kaikille	Kaikille	Huoltaja valitsee

3.2.3.2 Eettisen kasvatuksen sisällöt

Pienryhmässä toimiessaan lapsi oppii ottamaan ja jakamaan vastuuta ja huomioimaan muita. Lisäksi hän oppii toisen kunnioittamista, ilahduttamista ja auttamista. Lasten kanssa sovitaan yhteisiä sopimuksia ja käyttäytymissääntöjä ja niistä pidetään kiinni. Ryhmässä opitaan myös selvittämään ristiriitoja, pyytämään ja antamaan anteeksi. Oikean ja väärän välisen eron ymmärtäminen ja sen mukaisesti toimiminen opitaan satujen, leikin ja draaman kautta. Tapakasvatusta kuuluu jokapäiväiseen toimintaan. Lasta kannustetaan myös eettisesti oikeisiin valintoihin ja kriittisyyteen sekä erilaisuuden ymmärtämiseen ja hyväksymiseen.

3.2.3.3 Kulttuurisen katsomuskasvatuksen sisällöt

Suomalainen kulttuuriperintö pohjautuu pitkälti kristilliseen arvomaailmaan. Joulun ja pääsiäisen ovat suomalaisen yhteiskunnan suuria juhlapyhiä. Muilla uskontokunnilla on myös omat juhlat ja perinteensä. On tärkeää, että lapset tutustuvat myös muihin uskontoihin ja niiden juhliin ja juhlaperinteisiin. Kulttuurien erilainen tapa viettää perhejuhlia, (kaste, häät, hautajaiset, rippijuhlat jne.) ovat lapsen elämään läheisesti kuuluvia asioita, joita käydään läpi leikin ja elämysten kautta. Yhteistyö lasten vanhempien kanssa rikastuttaa yhteisöllisyyttä.

3.2.3.4 Uskontokasvatuksen sisällöt

Uskontokasvatuksessa tutustutaan kristillisiin perustietoihin, kalenteri- ja kirkkovuoden juhliin ja siihen miksi niitä vietetään. Yhdessä lapsen ja lapsiryhmän kanssa pohditaan uskontoon liittyviä, lapsen mieltä askarruttavia asioita perheen vakaumusta kunnioittaen. Lasten vanhempien kanssa käydään keskustelua perheen omasta katsomuksesta ja uskonnosta, jotta voidaan vastata lasten kysymyksiin. Uskontokasvatusta on suunnitelmallista ja tasavertainen sisältöalue muiden esiopetuksen sisältöalueiden rinnalla. Esiopetuksen henkilökunta tekee yhteistyötä lähiseurakunnan kanssa.

3.2.3.5 Elämäkatsomustietokasvatuksen sisällöt

Elämäkatsomustietokasvatuksen aihealueita ovat ihmissuhteet, kulttuuri-identiteetti, ihminen ja luonto sekä yhteisö. Nämä aihealueet kytkeytyvät toisiinsa, minkä vuoksi niiden sisällöt voivat mennä joustavasti päällekkäin.

3.2.4 Ympäristö ja luonnontieto Kirkkonummen esiopetuksessa

Ympäristö- ja luonnontieto auttaa lasta ymmärtämään ympäristöään, tukee ajattelun ja oppimaan oppimisen taitojen kehittymistä sekä vahvistaa elämyksellistä, kokemuksellista ja emotionaalista suhdetta luontoon ja muuhun ympäristöön. Oppimisen lähtökohtana on lapsen monimuotoinen elinympäristö, jonka tunteminen luo pohjaa laajemmalle ymmärrykselle ympäröivästä maailmasta.

3.2.4.1 Tavoitteet

Esiopetuksen tavoitteena ympäristö- ja luonnontiedossa on, että lapsi oppii ymmärtämään ja arvostamaan luonnonvaraista ja rakennettua ympäristöä, erilaisia ihmisiä ja kulttuureja sekä tuntemaan oman toimintansa vaikutuksen lähiympäristöönsä (kestävä kehitys). Lapsi oppii ottamaan omassa toiminnassaan huomioon luonnon monimuotoisuuden, ympäristön viihtyisyyden ja kauneuden sekä toimimaan ympäristöä säästävällä tavalla ja sitä hoitaen. Myönteisen ympäristösuhteen kehittymisen yhtenä edellytyksenä on se, että lapsi kokee elinympäristönsä myös turvalliseksi ja kiinnostavaksi tutkimus- ja leikkipaikaksi.

Lapsen ja esiopetuspaikan lähiympäristö, niin luonto kuin rakennettu ympäristökin, suovat mahdollisuuden leikeille ja ympäristötutkimuksille. Tavoitteena on, että lapsi voi omien havaintojensa pohjalta löytää käsitteille kokemukseen pohjautuvia merkityksiä. Samalla hän voi opetella projektityöskentelyä pienryhmässä. Havaintojen kirjaaminen, kuvantaminen, vertailu ja johtopäätösten tekeminen auttavat lasta ymmärtämään esim. syy – seuraussuhteita ja käsitteitä luonnontieteessä.

3.2.4.2 Sisällöt ja menetelmät

Lapsen ympäristöopiskelu tukeutuu ongelmakeskeiseen tutkivaan lähestymistapaan, jossa lähtökohtana ovat ympäristöön liittyvät asiat, ilmiöt ja tapahtumat. Vaikka opiskelu tapahtuu sosiaalisessa vuorovaikutuksessa muiden kanssa, tiedonhankinnassa jokainen lapsi on aktiivinen toimija, joka rakentaa omaa ymmärrystään monin erilaisin keinoin. Lasta rohkaistaan muotoilemaan kysymyksiä ja etsimään niihin selityksiä. Havaintojen avulla, kaikkia aisteja käyttäen, hän saa tietoa ympäröivästä maailmasta, ja siksi häntä myös ohjataan havaintojen teossa erilaisin apukeinoin, kuten mittauksin. Lapsi oppii kuvailemaan, vertailemaan, luokittelemaan ja järjestämään havaintojen ja mittausten avulla saatuja tietoja ja tuloksia sekä esittämään näille toimille perusteluja. Samoin hän oppii niiden pohjalta muodostamaan käsitteitä, tekemään päätelmiä ja löytämään syy seurausselityksiä. Havaintoja ja tutkimusten tuloksia harjoitellaan merkitsemään muistiin ja esittämään niitä esimerkiksi piir-

tämällä, kertomalla tai näyttämällä. Kokeellisesti saatuun, kuultuun tai nähtyyn tietoon opetellaan suhtautumaan kriittisesti.

Sisällöt valitaan esimerkiksi seuraavilta luonnontieteellisiltä aihealueilta: ihminen ja hänen suhteensa ympäristöön, eliöt ja niiden elinympäristö, maa ja avaruus, ympäristön aineet ja materiaalit sekä energiaan liittyvät asiat. Luonnontieteellisiä käsitteitä hyödyntäen voidaan opetus suunnitella integroiduiksi teemoiksi, jotka liittyvät lapsen elämänpiiriin. Teemat suunnitellaan kuitenkin siten, että ne tarjoavat lapselle mahdollisuuden rakentaa maailmankuvaa sekä hankkia arkielämän ymmärtämistä edistäviä tietoja, taitoja ja valmiuksia. (Esiopetuksen oppimissuunnitelman perusteet 2010, 15)

3.2.4.2.1 Sisällöt ja menetelmät

Sisältöjen valintaan vaikuttavat mm. lasten kysymykset ja kiinnostuksen kohteet. Lasten kysymysten, projektien ja keskustelujen välityksellä käsitellyt asiat voi opettaja liittää laajempaan aihekokonaisuuteen, kuten:

- Ihminen ja hänen suhteensa luontoon.
- Eliöt ja elinympäristö.
- Maa ja avaruus.
- Aine ja materiaalit.
- Energiaan liittyvät asiat.
- Kestävä kehitys (ekologinen, taloudellinen, sosiaalinen ja kulttuurinen ulottuvuus)

Projektien, satujen ja luontoleikkien lisäksi Kirkkonummi tarjoaa hyvät retkeilymahdollisuudet. Lähiympäristö, luonnonsuojelu- ja ulkoilualueet ovat lapsia kiinnostavia retkikohteita. Rakennetun ympäristön retkikohteita ovat mm. Kirkkonummen alueen museot, perinnetila, kirkot, kirjastot ja muut rakennukset.

3.2.5 Terveyskasvatuksen tavoitteet, sisällöt ja menetelmät

Esiopetuksessa edistetään lapsen fyysistä, psyykkistä ja sosiaalista terveyttä sekä kasvua ja kehitystä. Lasta autetaan tiedostamaan itsensä suhteessa muihin ja ympäristöön antamalla myönteisiä kokemuksia ja osallistumisen mahdollisuuksia. Luonnollisissa arkipäivän tilanteissa edistetään lapsen valmiuksia ymmärtää ja ottaa vastuuta omasta terveydestään ja turvallisuudestaan. Lasta ohjataan liikkumaan turvallisesti lähiympäristössä.

Lasta ohjataan huolehtimaan terveydestään ja päivittäisestä henkilökohtaisesta hygieniastaan. Lapsen terveellisiä ruokatottumuksia tuetaan ja lasta ohjataan hyviin ruokailutapoihin. Toiminnalla ja tapakasvatuksella lasta ohjataan myönteisiin ihmissuhteisiin ja tunne-elämän terveyteen sekä välttämään väkivaltaa. Lapsen kasvua ja kehitystä tuetaan huolehtimalla työn, levon ja virkistyksen välisestä tasapainosta. (Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteet 2010, 16)

3.2.5.1 Terveyskasvatus Kirkkonummen esiopetuksessa

Lapsen terveyden perustaa tuetaan huolehtimalla lapsen levon, leikin ja muun aktiivisuuden välisestä tasapainosta. Lasta ohjataan hyviin ruokailutapoihin ja –tottumuksiin. Terveyskasvatuksen eräs tärkeä tavoite on mahdollistaa yhdessäoloa muiden lasten ja aikuisten

kanssa niin, että se vahvistaa lapsen tunne-elämän terveyttä ja ehkäisee syrjäytymistä.

Terveyskasvatuksen sisällöt esiopetuksessa voivat olla esimerkiksi seuraavanlaisia:

- Liikennekasvatus: esim. kypärän ja heijastimen käyttö, tien ylittäminen jne.
- Päivittäinen hygienia ja asianmukainen pukeutuminen.
- Toisten huomioonottaminen. Kiusaamiseen puututaan välittömästi
- Omasta terveydestä huolehtiminen.
- Riittävä yöuni (10h) ja mahdollisuus päivän aikana rauhoittumiseen

3.2.6 Fyysinen ja motorinen kehitys

Päivittäinen monipuolinen liikunta on välttämätöntä lapsen tasapainoiselle kasvulle, kehitykselle ja terveydelle. Liikkumisen ja leikin avulla harjaannutetaan lapsen fyysistä ja motorista kuntoa, liikehallintaa ja motorisia perustaitoja. Lapsen hienomotoriikka, kädentaidot sekä käden ja silmän yhteistyö kehittyvät arkipäivän toiminnoissa. Ohjatun liikunnan lisäksi lapselle annetaan mahdollisuuksia omaehtoiseen liikunnalliseen toimintaan ja leikkiin. Lasta tuetaan toimimaan omatoimisesti, aloitteellisesti ja yhteistoiminnallisesti ryhmässä sekä rohkeasti kaikissa liikuntatilanteissa. Lasta ohjataan ymmärtämään liikunnan merkitys ihmisen hyvinvoinnille ja terveydelle. (Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteet 2010, 16)

3.2.6.1 Liikuntakasvatuksen tavoitteet, sisällöt ja menetelmät

Lapsen liikkumisen minimimäärä on kaksi tuntia päivässä reipasta ja hengästyttävää liikuntaa. Liikkumisen minimimäärä koostuu useista lyhyemmistä aktiviteettijaksoista koko päivän ajalta. Varhaiskasvatushenkilöstön ja vanhempien tulee yhdessä huolehtia riittävästä päivittäisestä liikunnan määrän täyttymisestä. Rungas ja monipuolinen liikkuminen erilaisissa maastoissa kehittää lapsen taitoja edelleen ja lapsi saavuttaa automatisoituneen vaiheen eli taidon ihannemallin.

Automatisoituneessa vaiheessa lapsen ei enää tarvitse miettiä liikkumistaan, vaan hän voi siirtää kaiken huomionsa ympäristön havainnoimiseen. Mitä paremmat lapsen liikuntataidot ovat sitä enemmän hänelle jää mahdollisuuksia seurata ympäröiviä tapahtumia. Siihen perustuvat myös tutkimustulokset, joiden mukaan hyvät motoriset perustaidot vähentävät lasten tapaturmia. Lapsen tulisi saavuttaa motoristen perustaitojen ihannemallit ennen kouluikää.

Erilaiset lasten tarkkaavaisuushäiriöt ja oppimisen ongelmat liittyvät usein motoriikan ongelmiin. Näiden ongelmien taustalta löytyy usein puutteellisesti kehittyneet hermostolliset prosessit. Monipuolinen ja suunnitelmallinen liikuntakasvatus on lapsen kannalta mielekkäin tapa ennaltaehkäistä mahdollisten oppimisen ongelmien syntymistä. Kun toiminta suunnitellaan lapsen havaintomotorisia ja motorisia taitoja vastaavaksi, lapsen hermostolliset prosessit harjaantuvat samalla, kun se tuottaa lapselle erityistä mielihyvää. Mielihyvän kokemukset pitävät yllä lapsen sisäistä motivaatiota liikkumiseen.

Varhaiskasvatuksen liikuntakasvatuksen tulee olla lapsilähtöistä, monipuolista ja tavoitteellista. Siten sen avulla voidaan tukea lapsen fyysistä, psyykkistä, emotionaalista ja sosiaalista kehittymistä (Varhaiskasvatuksen liikunnan suositukset 2005)

3.2.6.1.1 Liikuntakasvatus Kirkkonummen esiopetuksessa

Esiopetuksen liikunnan tavoite on lapsen fyysisen ja motorisen kehityksen, sekä terveyden tukeminen ja edistäminen. Päivittäinen, monipuolinen liikunta on välttämätöntä lapsen tasapainoiselle kasvulle, kehitykselle ja oppimiselle. Liikkuminen ja leikkiminen kehittävät lapsen motorisia perustaitoja sekä kehon hallintaa ja tuntemusta. Liikkuminen on lapselle luontainen tapa hahmottaa tilaa ja ymmärtää käsitteitä. Liikunta kehittää lapsen fyysistä ja

motorista kuntoa ja liikkeiden hallintaa. Liikuntaa ja terveyskasvatusta sisältyy lapsen arkipäivän toimintaan erilaisissa teemoissa ja projekteissa.

Sisältöjä voivat olla esimerkiksi:

- perusliikuntataidot (juokseminen, hyppääminen, heittäminen, liikkuminen maastossa jne.)
- luistelu- ja hiihtokoulu (alkeet)
- pallopelit
- liikuntaleikit
- sisäliikuntaa, sisältäen mm. hahmottamisen, käsitteet, suunnat, tasapainon ja säännöt

Myös hienomotoriset taidot, käden ja silmän yhteistyö, sekä kädentaidot kehittyvät arkipäivän toiminnoissa, kuten piirtämisessä, muovailussa, käsitöissä ja askartelussa.

3.2.7 Taide ja kulttuuri

Esiopetuksessa musiikki- ja muut taidekokemukset ovat merkittävä osa lapsen emotionaalista, taidollista ja tiedollista kehitystä. Kuvia tekemällä, valmistamalla esineitä käsin, musisoimalla, draamaharjoituksilla, tanssimalla ja liikkumalla lapsen luovuus, mielikuvitus ja itseilmaisuus harjaantuvat. Lapselle järjestetään mahdollisuuksia taidekokemuksiin ja -nautintoihin ja niistä keskustelemiseen. Leikin sekä tutkivan ja kokeilevan taiteellisen toiminnan avulla lapsi etsii tietoa itsestään ja ympäröivän maailman ilmiöistä. Lasta ohjataan pitkäjänteiseen taiteelliseen työskentelyyn ja arvostamaan omaa ja muiden työtä. Lapsen aistiherkkyuden, havaintokyvyn ja avaruudellisen hahmottamiskyvyn kehittymistä tuetaan. Näin lapsen oppimisprosessit syventyvät ja hän oppii elämäntaitoja sekä ajattelun ja ongelmanratkaisun taitoja.

Lapselle tarjotaan tilaisuus tutustua viestintävälineisiin ja harjoitella niiden käyttöä. Lapsen kanssa tarkastellaan kuvia ja keskustellaan niiden merkitysisällöistä ja kuvailmaisesta. Lasta ohjataan tutkimaan äänimaailmaa ja musiikin vaikutusta viestinnässä. Lasta kannustetaan ilmaisemaan ajatuksiaan ja tunteitaan sanoin sekä draaman keinoin, äänenpainoin ja -sävyin, ilmein, elein ja liikkein.

Lapsen kulttuurisen identiteetin vahvistumista ja hänen ymmärrystään omasta kulttuuriperinnöstään ja kulttuurien monimuotoisuudesta tuetaan. Lasta ohjataan arvostamaan ja vaalimaan luonnon ja rakennetun ympäristön sekä esineympäristön esteettisiä ja kulttuurisia arvoja. Lasta rohkaistaan monipuoliseen ilmaisuun erilaisten teemakokonaisuuksien yhteydessä. (Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteet 2010, 17)

3.2.7.1 Taide ja kulttuuri Kirkkonummen esiopetuksessa

Taiteellinen kokeminen avautuu havaitsemisen, kuuntelemisen, tuntemisen ja luomisen sekä kuvittelun ja intuition avulla. Lapsille tarjotaan kauneuden, harmonian, melodian, rytmin, tyylin, jännityksen ja ilon kokemuksia sekä omakohtaisia aistimuksia, tuntemuksia ja samaistumisen kohteita. Näin lapsen arvostukset, asennoituminen ja näkemykset alkavat hahmottua. Ihmisenä ja ihmisyyteen kasvamisen kannalta samaistuminen on yksi taiteellisen kokemisen ja ilmaisemisen tärkeä prosessi. Taiteellinen kokeminen vahvistaa lapsen kulttuuri-identiteettiä ja ymmärrystä omasta kulttuuriperinnöstään ja kulttuurien monimuotoisuudesta

Taide antaa iloa, energiaa ja elämänvoimaa. Antamalla mahdollisuuksia taiteellisiin elämyksiin ja kokemuksiin, opettaja rohkaisee lasta hänelle ominaiseen luovaan ilmaisuun ja

mielikuvituksen käyttöön. Innostava ja turvallinen ilmapiiri sekä eri materiaalien tutkiminen aktivoi lasta kokeiluihin. Lapsen omaa ilmaisua tuodaan esille ja se näkyy ympäristössä lasten töiden esille asetelussa. Lapsen oma estetiikka ja lasten taide muokkaavat lasten oman kulttuuriympäristön rakentumista.

Opettaja ja lapset voivat kokea yhdessä yllätyksellisyyden ja ilon taiteessa. Taiteellinen kokeminen myös kehittää lapsen tunneilmaisua, mielikuvitusta ja luovuutta sekä omien mahdollisuuksien löytämistä.

Taiteellisessa kokemisessa tekeminen itsessään, yllätyksellisyys ja ilo ovat tärkeitä, ei niinkään tuotos.

3.2.7.2 Musiikki Kirkkonummen esiopetuksessa

Esiopetuksessa musiikin kokeminen yhdessä toisten kanssa on tärkeää, näin lapsen taidot ja esiintymisrohkeus kehittyvät. Lapsi tutustuu musiikin peruskäsitteisiin (rytmi, tempo, rakenne, dynamiikka) tutkimisen, tekemisen ja kokemisen kautta. Lapsille tarjotaan mahdollisuus tutustua erilaisiin ääniympäristöihin ja hiljaisuuteen.

Musiikkikasvatus on: laulamista, erilaisen musiikin ja musiikkilajien kuuntelemista, soittamista, rytmiharjoituksia, liikkumista, tunteiden ilmaisemista, improvisointia, tanssia, musiikin tekemistä yhdessä (rytmi, melodia, äänet, sanoitukset) jne.

3.2.7.3 Ilmaisutaito Kirkkonummen esiopetuksessa

Esiopetuksessa lasta kannustetaan ilmaisemaan itseään monin eri tavoin. Voidaan kokeilla esim. kuinka lapsen sadusta tulee kuva, kuvasta satu tai miten satu muuttuu nukketeatteriksi, näytelmäleikiksi, liikkeeksi, äänikertomukseksi, elokuvaksi, videokuvaksi, animaatioksi jne.

Lapsen ilmaisun toimintamuotoja voivat olla esim. mielikuvitus- ja roolileikit, väli-, naamio-, varjo-, nukke-, pöytä- ym. teatterimuodot, dramatisointi, pantomiimi, tanssi, sirkus, lasten omat esitykset, improvisointi jne. Lapset voivat esittää valmistamiaan esityksiä toisilleen ja vanhemmilleen.

3.2.7.4 Käden taidot ja työkasvatus

Hyvä oppimisympäristö antaa mahdollisuuksia arjen työtehtävien harjoittamiseen (työkasvatukseen). Osallistumalla arjen todellisiin työtehtäviin lapsi oppii vaikuttamaan lähiympäristönsä viihtyvyyteen.

Esiopetuksen aikana lapselle annetaan mahdollisuus tutustua erilaisiin materiaaleihin ja niiden työstämiseen esim. puu, tekstiili, villa, savi jne.

3.2.8 Mediakasvatus

Media on olennainen osa lasten arkipäivää jo varhaiskasvatuksessa. Esiopetuksessa mediakasvatuksen lähtökohtana ovat lapsen ikä ja yksilöllinen kehitysvaihe, tavoitteena oman mediasuhteen ymmärtäminen sekä osallistaminen. Mediakasvatus on pääasiassa aikuisten toteuttamaa kasvatustyötä, joka kohdistuu lapsiin, nuoriin tai toisiin aikuisiin tavoitteena kasvattaa medialukutaitoisia kansalaisia (Mediakasvatus.fi).

3.2.8.1 Medialeikki

Mediakasvatuksen tavoitteena on myös kehittää positiivista suhdetta median tarjoamiin mahdollisuuksiin. Mediakriittisyys syntyy luomalla omaa mediaa. Oma media merkitsee omaa estetiikkaa, tapaa nähdä maailma.

Esteettisen tunnistaminen on avain median kielen tuntemukseen. Lapsi oppii mediataiteen työtapoja ja rooleja, käyttää kuvaa ja ääntä ilmaisussaan, tutkii maailmaa estetiikan ja etiikan kysymyksin. Mediatekniikan tunteminen vahvistaa lapsen hallinnantunnetta ja vähentää pelkoja.

Kirkkonummella mediakasvatusta on kehitetty medialeikkihankkeessa. Medialeikin lähtökohtana on lapsilähtöinen mediakasvatus, jossa lapsi oppii, ettei median sisältö edusta mitään absoluuttista todellisuutta: kysymys ”onko jokin totta” muuttuu kysymykseksi ”miten se on tehty”.

Medialeikissä lapsi tutustuu digi- ja videokameraan, äänitys- ja äänenkäsittelylaitteisiin, monitoreihin ja projektoreihin, tietotekniikkaan, kuvan- ja tekstinkäsittelyyn. Lasta ohjataan käsittelemään kameraa, tuntemaan sen perustoiminnot ja kuvaamaan.

Medialeikissä lapsen mediataidot ja -ymmärrys kehittyvät välineen oppimisessa, tekemisestä ja katsomisesta. Omien kuvauskokemusten myötä lapsi oivaltaa, miten mediatarjonta on ihmisen tuottamaa. Medialeikissä olennaisinta on yhteinen prosessi eikä siinä ensisijaisesti pyritä valmiiden lopputuotosten aikaansaamiseen.

Medialeikissä aikuinen antaa välineet ja ohjeet, rohkaisee lasta katsomaan ja kuvaamaan. Lapsi päättää sisällöstä ja tulee näin median tuottajana itse omassa olemisessaan näkyväksi.

Opettajalta medialeikkiin ryhtyminen ei edellytä erityistä mediatuntemusta. Median oppiminen tapahtuu tekemisessä, joka perustuu yleisesti käytössä olevaan jokapäiväiseen mediatekniikkaan.

4 Kasvun ja oppimisen tuki esiopetuksessa

Tuen järjestämistä ohjaavat periaatteet

Työskentelyn ja tuen perustana esiopetuksessa ovat yhdessä kodin kanssa sovitut, perusturvallisuutta ylläpitävät tavoitteet, jotka tukevat lapsen kokonaisvaltaista kasvua. Ensisijaisesti tuetaan lapsen myönteisen minäkuvan ja terveen itsetunnon kehittymistä sekä huolehditaan tasavertaisesta jäsenyydestä ryhmässä. Työskentelyn tulee olla leikinomaista, lapsen kehitystasosta lähtevää toiminnallista ryhmä- ja yksilöohjausta. Se edistää lapsen kognitiivista, erityisesti kielellistä, sekä sosioemotionaalista kehitystä, valmiuksia uusien asioiden oppimiseen ja ehkäisee ennalta oppimisvaikeuksia.

Esiopetuksen ja tuen järjestämisen lähtökohdina ovat sekä esiopetusryhmän että kunkin lapsen vahvuudet ja oppimis- ja kehitystarpeet. Kasvun ja oppimisen tukeminen merkitsee yhteisöllisiä ja oppimisympäristöön liittyviä ratkaisuja sekä lapsien yksilöllisiin tarpeisiin vastaamista. Esiopetusta ja tukea suunniteltaessa on otettava huomioon, että lapsen tuen tarve voi vaihdella tilapäisestä jatkuvaan, vähäisestä vahvempaan tai yhden tukimuodon tarpeesta useamman tukimuodon tarpeeseen.

Jokaisella lapsella tulee olla mahdollisuus omista lähtökohdistaan käsin saada tukea kasvuun ja oppimiseen sekä kehittää oppimisvalmiuksiaan. Esiopetuksessa tulee ottaa huomioon monenlaiset oppijat ja oppimisen erilaiset lähtökohdat ja tavat sekä lasten kulttuuritausta. Erityistä huomiota tulee kiinnittää tuen tarpeen arviointiin lapsella, jonka perusopetuksen aloittamista on päätetty siirtää vuotta myöhäisemmäksi.

Lapsia kannustetaan aloitteellisuuteen ja vastuullisuuteen, tarjotaan haasteita ja annetaan kehittymistä edistävää ohjausta ja tukea. Lapsen tervettä itsetuntoa vahvistetaan myönteisten oppimiskokemusten ja kannustavan palautteen avulla sekä tarjotaan mahdollisuuksia monipuoliseen vuorovaikutukseen. Huomiota tulee kiinnittää oppimisen esteiden ja oppimisvaikeuksien varhaiseen tunnistamiseen. On tarpeen havaita sekä lapseen että esiopetuksen toteuttamiseen ja toimintaympäristöön liittyvät tekijät.

Opetukseen osallistuvalla on oikeus saada riittävää oppimisen ja koulunkäynnin tukea heti tuen tarpeen ilmetessä. Esiopetuksen järjestäjän tulee huolehtia, että lapsen oikeus tukeen voi toteutua käytännössä, mm. määrittelemällä tuen tarpeen toteuttamiseen ja tuen toteuttamiseen liittyvät vastuut ja työnjako. Tuen tarpeen varhaiseksi havaitsemiseksi lasten kasvua ja oppimista tulee arvioida jatkuvasti ja aloittaa tuen antaminen riittävän varhain. Tämä ehkäisee ongelmien syvenemistä ja pitkäaikaisvaikutuksia. Tuen oikea-aikaisuus sekä tuen oikea taso ja muoto ovat ratkaisevia kasvun ja oppimisen turvaamiseksi. Lapsen saaman tuen tulee olla joustavaa, pitkäjänteisesti suunniteltua ja tuen tarpeen mukaan muuttuvaa. Tukimuotoja käytetään sekä yksittäin että yhdessä toisiaan täydentävinä. Tukea annetaan niin kauan ja sen tasoisena kuin se on tarpeellista.

Tuen tarpeen arvioinnissa voidaan hyödyntää lapselle tehtyjen terveystarkastusten ja mahdollisten muiden arviointien tuloksia. Mikäli lapsi esiopetuksen lisäksi käyttää muita varhaiskasvatuspalveluja, yhteistyö esiopetuksen ja muun varhaiskasvatuksen henkilöstön kesken on tärkeää lapsen kasvun ja oppimisen tuen tarpeen havaitsemiseksi ja tuen toteuttamiseksi.

Tuen tulee muodostaa suunnitelmallinen jatkumo. Esiopetusyksikön johdolla on vastuu tuen järjestämiseen ja toteuttamiseen liittyvistä ratkaisuista. Pedagoginen asiantuntemus ja opettajien yhteistyö tuen tarpeen havaitsemisessa sekä tuen suunnittelussa ja toteuttamisessa on tärkeää. Tarvittaessa tuki suunnitellaan ja toteutetaan moniammatillisessa oppilashuoltotyössä. Huoltajalle tulee antaa tietoa tukitoimista sekä mahdollisuus esittää näkemyksensä tuen antamisesta. Tuki annetaan lapselle omassa esiopetusryhmässä, ellei tuen antaminen välttämättä edellytä lapsen siirtämistä toiseen esiopetusryhmään tai muuhun soveltuvaan esiopetuksen järjestämispaikkaan. Lapsen esiopetuksen fyysinen ja sosiaalinen oppimisympäristö ja tarvittavat tukipalvelut tulee järjestää niin, että lapsi voi mahdollisimman täysipainoisesti osallistua esiopetusryhmän toimintaan. Tuki annetaan erilaisin joustavin järjestelyin, kuten samanaikaisopetuksena tai pienryhmä- ja yksilötyöskentelynä.

Erityisesti huolehditaan tuen jatkumisesta lapsen siirtyessä muusta varhaiskasvatuksesta esiopetukseen ja esiopetuksesta perusopetukseen.

Tuki erityisissä tilanteissa

Lapsi saattaa tarvita tukea erityisissä tilanteissa, kuten sairauden yhteydessä. Sairaalan sijaintikunta on velvollinen järjestämään sairaalassa potilaana olevalle oppilaalle esiopetusta siinä määrin kuin se hänen terveytensä ja muut olosuhteet huomioon ottaen on mahdollista. Esiopetuksen järjestämisestä kodin ulkopuolelle sijoitetuille lapsille vastaa lapsen asuinkunta.

4.1 Esiopetuksen yleinen tuki

Laadukas esiopetus sekä mahdollisuus saada ohjausta ja tukea kasvuun ja oppimiseen kaikkina esiopetuksen työpäivinä on jokaisen lapsen oikeus. Esiopetuksessa tulee ottaa huomioon kaikkien lasten edellytykset ja tarpeet. Työyhteisön toimintatapoja ja -kulttuuria kehitetään niin, että yhteistyötä ja yhdessä tapahtuvaa oppimista voidaan hyödyntää ja lasten erilaisuus voidaan kohdata mahdollisimman hyvin. Välittäminen, huolenpito ja myönteinen ilmapiiri esiopetusyhteisössä edistävät lapsen kasvua ja oppimista. Opettajalla on vastuu esiopetusryhmän ja sen jokaisen lapsen erilaisten lähtökohtien ja tarpeiden huomioonottamisesta esiopetuksessa. Yh-

teistyö huoltajien, toisten opettajien, muun varhaiskasvatuksen henkilöstön ja eri asiantuntijoiden kanssa edesauttaa tässä onnistumista. Opettajan tehtävänä on ohjata ryhmää toimimaan niin, että sen sisäinen vuorovaikutus edistää kasvua ja oppimista. Opettaja auttaa lapsia tunnistamaan omat vahvuutensa ja voimavaransa. Erityistä huomiota tulee kiinnittää lapsen oppimisen valmiuksien, myönteisen minäkuvan ja tekemisen ilon vahvistamiseen kaikissa työskentelytilanteissa.

Opetustyöhön sisältyy myös ohjauksellisia ja oppilashuollollisia tehtäviä. Tuen tarpeiden arviointi ja tarvittavan tuen tarjoaminen kuuluu opettajan työhön ja kaikkiin esiopetustilanteisiin. Tuki rakennetaan opettajien sekä tarvittaessa muiden asiantuntijoiden yhteistyönä ja vuorovaikutuksessa huoltajan ja lapsen kanssa.

Kasvun ja oppimisen tuen tarpeisiin vastataan opetusta eriyttämällä, opettajien yhteistyöllä ja opetusryhmiä joustavasti muuntelemalla. Esiopetuksen aloitusvaiheessa opettaja voi laatia myös yhteistyössä huoltajan ja lapsen kanssa lapsen esiopetuksen oppimissuunnitelman, jonka avulla lapselle pyritään turvaamaan parhaat edellytykset kasvaa ja oppia. Esiopetuksessa voidaan käyttää myös erityisopettajan tai erityislastentarhanopettajan sekä avustajan työpanosta keinoina vastata esiopetusryhmän tai yksittäisten lasten tuen tarpeisiin jo ennen tehostetun tuen vaiheeseen siirtymistä. (Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteet 2010, 20)

4.1.1 Esiopetuksen yleinen tuki Kirkkonummella

Lapsen yleinen tuki esiopetuksessa on osa lapsen normaalia kasvatusta ja opetusta ja perustuu esiopetuksen yleiseen pedagogiikkaan. Jokaisella lapsella on oikeus saada omien edellytystensä ja tarpeidensa mukaista ohjausta ja tukea kasvuun ja oppimiseen. Yleisen tuen aikana huomioidaan myös lapsen erityisvahvuuksien edistäminen.

Lapsen varhaiskasvatussuunnitelma siirtyy lapsen mukana esiopetukseen. Suunnitelman perusteella opettaja saa tietoa lapsen vahvuuksista sekä niistä osa-alueisista, joissa lapsi tarvitsee tukea oppimisessaan. Esiopetuksen aikana opettaja havainnoi lapsia saadakseen tietoa ryhmän pedagogiseen suunnitteluun. Havainnointia tehdään yhdessä muun henkilökunnan ja vanhempien kanssa. Havainnoinnin pohjalta laaditaan kaikille lapsille esiopetuksen oppimissuunnitelma. Nivelvaihe esiopetuksesta alkuopetukseen ja esiopetusikäisen lapsen havainnointilomake on ohjeistettu erikseen.

Yleisen tuen aikana Kirkkonummella tukimuotoja voivat olla: varhaiskasvatuksen pienryhmätoiminta, oppimisympäristön muokkaaminen, opetuksen eriyttäminen, ryhmäavustajapalvelut, tuetut ryhmät, laaja-alaisen erityislastentarhanopettajan (Ielton) tuki, oppilashuollon tuki.

Yleinen tuki	Vastuuhenkilö	Toimenpiteet
- jokaisella lapsella on oikeus saada ohjausta ja tukea kasvuun ja oppimiseen kaikkina esiopetuksen työpäivinä	- esiopettaja	- tuen tarpeiden arviointi ja tarvittavan tuen tarjoaminen kuuluu opettajan työhön ja kaikkiin esiopetustilanteisiin
- yhteistyön ja yhdessä oppimisen hyödyntäminen työyhteisön toimintatapoja ja – kulttuuria kehittämällä jotta voidaan kohdata lasten erilaisuus mahdollisimman hyvin	-esiopettaja ja esiopetustiimi	- opettajalla on vastuu esiopetusryhmän ja sen jokaisen lapsen erilaisten lähtökohtien ja tarpeiden huomioonottamisesta esiopetuksessa
- opetustyöhön sisältyy myös ohjauksellisia ja oppilashuollollisia tehtäviä	- esiopettaja	- yhteistyö huoltajien, lapsen, leiton ja muiden asiantuntijoiden kanssa - opetuksen eriyttäminen, opetusryhmiä joustavasti muuttaen (pienryhmät), lapsen havainnointi, lapsen esiopetuksen oppimissuunnitelma

4.2 Esiopetuksen tehostettu tuki

Oppilaalle, joka tarvitsee oppimisessaan ja koulunkäynnissään säännöllistä tukea tai samanaikaisesti useita tukimuotoja, on pedagogiseen arvioon perustuen annettava tehostettua tukea hänelle tehdyn oppimissuunnitelman mukaisesti. Tehostettua tukea annetaan silloin, kun yleinen tuki ei riitä.

Tehostettu tuki suunnitellaan yksittäistä lasta varten kokonaisuutena. Se on luonteeltaan vahvempaa ja pitkäjänteisempää kuin yleinen tuki. Tehostetun tuen avulla tuetaan suunnitelmallisesti lapsen kasvua ja oppimista ja tuen tehtävänä on ehkäistä ongelmien kasvamista, monimuotoistumista ja kasautumista.

Tehostetun tuen aikana voidaan käyttää kaikkia esiopetuksen tukimuotoja, lukuun ottamatta erityisen tuen päätöksen perusteella annettavaa erityisopetusta, joka kuvataan luvussa 5.1.1. Tehostetun tuen aikana korostuu erityisopettajan tai erityislastentarhanopettajan antaman tuen, lapsen yksilöllisen ohjauksen, joustavien ryhmitelyjen ja kodin kanssa tehtävän yhteistyön merkitys. Myös oppilashuollon osuutta lapsen hyvinvoinnin edistäjänä ja ylläpitäjänä vahvistetaan. Tuki tulee järjestää laadultaan ja määrältään lapsen kehitystason ja yksilöllisten tarpeiden mukaisesti. On tärkeää huolehtia lapsen mahdollisuuksista saada onnistumisen kokemuksia oppimisessa ja ryhmän jäsenenä sekä tukea lapsen myönteistä käsitystä itsestään.

Lapsen kasvua ja oppimista tulee seurata ja arvioidaan säännöllisesti tehostetun tuen aikana. Mikäli lapsen tilanteessa tapahtuu muutoksia, lapsen esiopetuksen oppimissuunnitelma tarkistetaan vastaamaan lapsen tuen tarvetta. (Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteet 2010, 21)

4.2.1 Pedagoginen arvio tehostettua tukea varten

Tehostetun tuen aloittaminen perustuu pedagogiseen arvioon. Pedagogisessa arviossa kuvataan

- lapsen kasvun ja oppimisen tilanne kokonaisuutena
- lapsen saama yleinen tuki ja arvio sen vaikutuksista
- lapsen oppimisvalmiudet sekä kasvuun ja oppimiseen liittyvät erityistarpeet
- arvio siitä, millaisilla pedagogisilla, oppimisympäristöön liittyvillä, oppilashuollollisilla tai muilla ratkaisuilla lasta tulisi tukea

Lapsen esiopetuksen opettaja tai opettajat yhdessä laativat kirjallisen pedagogisen arvon. Tarvittaessa, ja etenkin silloin kun kyse on lapsen hyvinvointiin ja kokonaiskehitykseen liittyvistä ongelmista, arvon laatimisessa käytetään myös muita asiantuntijoita. Yhteistyö huoltajan ja lapsen kanssa on tärkeää sekä tarpeiden selvittämisen että tuen suunnittelun ja onnistuneen toteuttamisen kannalta. Pedagogisen arvon laatimisessa hyödynnetään lapselle jo mahdollisesti osana yleistä tukea laadittua lapsen esiopetuksen oppimissuunnitelmaa sekä huoltajan luvalla lapselle mahdollisesti laadittua varhaiskasvatussuunnitelmaa ja kuntoutussuunnitelmaa.

Tehostetun tuen aloittaminen, järjestäminen ja tarvittaessa lapsen siirtyminen takaisin yleisen tuen piiriin käsitellään pedagogiseen arvioon perustuen moniammatillisessa oppilashuoltotyössä siten kuin yksittäisen oppilaan asian käsittelystä säädetään. Tämän käsittelyn jälkeen lapselle annettava tehostettu tuki kirjataan hänelle laa-

dittavaan lapsen esiopetuksen oppimissuunnitelmaan. Oppimissuunnitelma käsitellään tarkemmin luvussa 4.5.1. (Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteet 2010, 21).

4.2.1.1 Pedagoginen arvio ja esiopetuksen tehostettu tuki Kirkkonummella

Jos yleinen tuki ei riitä lapsen kasvun, kehityksen ja oppimisen tukemiseen hänelle tarjotaan tehostettua tukea. Tehostettu tuki on suunnitelmallista, kokonaisvaltaista ja pitkäjänteistä. Lapsi voi saada eri tukitoimenpiteitä samanaikaisesti. Tehostetun tuen aikana korostuu lelton antama tuki lapsen oppimisvalmiuksien vahvistamisessa. Tehostetun tuen tavoitteena on käytössä olevien kasvatuksellisten, opetuksellisten ja oppilashuollollisten tukimuotojen varhainen ja suunnitelmallinen käyttö.

Tehostettu tuki aloitetaan heti esiopetuksen alkaessa, mikäli lapsen tuen tarve on jo aikaisemmin tunnistettu ja lapsi on ollut tuen piirissä jo päivähoitossa. Näille lapsille on tehty päivähoitossa kuntoutussuunnitelma, jota hyödynnetään pedagogisen arvion tekemisessä.

Esiopettaja ja lelto laativat yhdessä kirjallisen *pedagogisen arvion* Kirkkonummen kunnan lomakkeelle yhteistyössä vanhempien ja muiden tarvittavien asiantuntijoiden kanssa.

Oppilashuoltoryhmässä sovitaan tehostetun tuen suunnittelusta, toteuttamisesta ja arvioinnista.

Tehostettu tuki kirjataan lapsen esiopetuksen oppimissuunnitelmaan käyttäen erillistä liitelomaketta.

Tehostettu tuki	Vastuuhenkilö	Toimenpiteet
<ul style="list-style-type: none"> – lapsi, joka tarvitsee oppimisessaan ja koulunkäynnissään säännöllistä tukea tai samanaikaisesti useita tukimuotoja – tuki on luonteeltaan vahvempaa ja pitkäjänteisempää kuin yleisessä tuessa 	<ul style="list-style-type: none"> - esiopettaja ja lelto 	<ul style="list-style-type: none"> – pedagoginen arvio: tarpeiden kartoitus ja tuen suunnittelu (lomake) – lapsen esiopetuksen oppimissuunnitelmaa, varhaiskasvatussuunnitelmaa ja mahdollista kuntoutussuunnitelmaa hyödynnetään – huoltaja ja lapsi aina mukana
<ul style="list-style-type: none"> – tuki tulee järjestää laadultaan ja määrältään lapsen kehitystason ja yksilöllisten tarpeiden mukaisesti 	<ul style="list-style-type: none"> - esiopettaja ja lelto 	<ul style="list-style-type: none"> – lelton tuki lisääntyy – oppilashuoltotyöryhmä kartoittaa ko. lapsen tukitoimenpiteitä – lapsen kasvua ja oppimista seurataan ja arvioidaan säännöllisesti (lapsen esiopetuksen oppimissuunnitelma (liite leops:aan))

4.3 Esiopetuksen erityinen tuki

Erityistä tukea annetaan niille lapsille, joiden esiopetusta ei kasvun ja oppimisen vaikeuksien vuoksi voida järjestää muuten. Lapsen edellytykset ovat voineet heikentyä esimerkiksi vamman, sairauden, toimintavajavuuden tai kasvuympäristöön liittyvien riskitekijöiden vuoksi. Erityisen tuen tarvetta arvioitaessa otetaan huomioon esi-

opetuksen opetushenkilöstön, oppilashuollon palveluista vastaavien sekä huoltajan näkemys lapsen kehitykseen ja oppimiseen liittyvistä riskitekijöistä.

Erityinen tuki järjestetään joko yleisen tai pidennetyn oppivelvollisuuden piirissä. Erityinen tuki muodostuu erityisen tuen päätökseen perustuvasta erityisopetuksesta sekä muista esiopetuksen tukimuodoista. Käytettävissä ovat esiopetuksen kaikki tukimuodot.

Erityisen tuen tehtävänä esiopetuksessa on tarjota lapselle kokonaisvaltaista ja suunnitelmallista kasvun ja oppimisen tukea ja edistää hänen oppimisedellytyksiään. Lapsen itsetuntoa ja oppimismotivaatiota vahvistetaan.

Erityisen tuen antamiseksi opetuksen järjestäjän tulee tehdä kirjallinen päätös, jota tarkistetaan ainakin toisen vuosiluokan jälkeen sekä ennen seitsemännelle vuosiluokalle siirtymistä¹⁴. Päätös tehdään hallintolain mukaisesti¹⁵. Lapsen oikeusturvan ja esiopetuksen järjestämisen kannalta merkittävät asiat päätetään erityistä tukea koskevassa päätöksessä. Erityisen tuen päätöksessä tulee päättää oppilaan pääsääntöinen opetusryhmä, mahdolliset tulkittamis- ja avustajapalvelut sekä muut tarvittavat palvelut sekä tarvittaessa oppilaan opetuksen poikkeava järjestäminen

Erityisen tuen päätös voidaan tehdä ennen esi- tai perusopetuksen alkamista taikka esi- ja perusopetuksen aikana ilman sitä edeltävää pedagogista selvitystä ja oppimisen tehostetun tuen antamista, jos psykologisen tai lääketieteellisen arvion perusteella ilmenee, että oppilaan opetusta ei vamma, sairauden, kehityksessä viivästyksen tai tunne-elämän häiriön taikka muun vastaavan erityisen syyn vuoksi voida antaa muuten. Jos erityisen tuen päätös tehdään esiopetuksen aikana ilman tehostetun tuen antamista, tulee sen perustua lapsen tilanteen uudelleen arviointiin esimerkiksi onnettomuuden tai vakavan sairauden seurauksena. (Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteet 2010, 21).

4.3.1 Pedagoginen selvitys erityistä tukea varten

Ennen erityistä tukea koskevan päätöksen tekemistä opetuksen järjestäjän on kuultava oppilasta ja tämän huoltajaa tai laillista edustajaa sekä tehtävä oppilaasta pedagoginen selvitys. Pedagogisen selvityksen laatimista varten esiopetuksen järjestäjän päättämä toimitus, viranhaltija tai työntekijä hankkii

- lapsen esiopetuksesta vastaavilta opettajilta selvityksen lapsen oppimisen etenemisestä
- moniammatillisena oppilashuollon yhteistyönä tehdyn selvityksen lapsen saamasta tehostetusta tuesta sekä lapsen kokonaistilanteesta

Selvitysten perusteella esiopetuksen järjestäjä tekee arvion lapsen erityisen tuen tarpeesta. Näiden kahden selvityksen ja niiden pohjalta laaditun arvion muodostamaa kokonaisuutta kutsutaan pedagogiseksi selvitykseksi. Kirjallisessa pedagogisessa selvityksessä kuvataan

- lapsen kasvun ja oppimisen tilanne kokonaisuutena
- lapsen saama tehostettu tuki ja arvio sen vaikutuksista
- lapsen oppimisvalmiudet sekä kasvuun ja oppimiseen liittyvät erityistarpeet
- arvio siitä, millaisilla pedagogisilla, oppimisympäristöön liittyvillä, oppilashuollollisilla tai muilla tukijärjestelyillä lasta tulisi tukea

Tukijärjestelyt voivat sisältää mm. opetushenkilöstöön, oppilashuoltoon, avustajiin ja muihin tarvittaviin palveluihin, opetusmenetelmiin ja työtapoihin, materiaaleihin ja välineisiin liittyviä tekijöitä. Pedagogisen selvityksen lisäksi erityisen tuen päätöksen valmistelemiseksi tulee tarvittaessa hankkia muita lausuntoja, kuten psykologin tai lääketieteellisen lausunto tai vastaava sosiaalinen selvitys. Pedagogisen selvityksen laatimisessa hyödynnetään lapsesta aiemmin laadittua pedagogista arviota ja lapsen esiopetuksen oppimissuunnitelmaa sekä huoltajan luvalla lapselle mahdollisesti laadittua varhaiskasvatussuunnitelmaa ja kuntoutussuunnitelmaa.

Erityisen tuen tarpeellisuus tulee esiopetuksen aikana tarkistaa lapsen tuen tarpeen muuttuessa. Tarkistamista varten lapsesta tehdään uusi pedagoginen selvitys. Mikäli katsotaan, että lapsi ei enää tarvitse erityistä tukea, tulee tuen lopettamisesta tehdä päätös. Tällöin lapsi siirtyy saamaan tehostettua tukea. Koska tuen vaikutuksia ei voida yleensä todeta lyhyessä ajassa, erityisen tuen lopettaminen esiopetuksen aikana on harvinaista. (Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteet 2010, 22)

4.3.1.1 Pedagoginen selvitys ja esiopetuksen erityinen tuki Kirkkonummella

Erityistä tukea annetaan niille lapsille, joiden kasvun, kehityksen ja oppimisen tavoitteiden saavuttaminen ei toteudu riittävästi muilla tukitoimilla.

Erityislastentarhanopettaja yhdessä lastentarhanopettajan kanssa laatii pedagogisen selvityksen Kirkkonummen kunnan lomakkeelle. Erityisen tuen tarve arvioidaan oppilashuolto-ryhmässä yhteistyössä vanhempien ja muiden tarvittavien asiantuntijoiden kanssa.

Johtava koulupsykologi tekee erityisentuen päätöksen *pedagogisen selvityksen* perusteella.

Erityisen tuen päätöksen saaneelle lapselle laaditaan henkilökohtainen opetuksen järjestämistä koskeva suunnitelma (HOJKS), joka toimii myös lapsen esiopetuksen oppimissuunnitelmana ja josta käy ilmi erityistä tukea koskevan päätöksen mukaisen opetuksen ja muun tuen antaminen.

Erityinen tuki	Vastuuhenkilö	Toimenpiteet
<ul style="list-style-type: none"> – lapsen esiopetusta ei kasvun ja oppimisen vaikeuksien vuoksi voida järjestää muuten – lapsen edellytykset ovat voineet heikentyä vamman, sairauden, toimintavajavuuden tai kasvuympäristöön liittyvien riskitekijöiden vuoksi 	- lelto	<ul style="list-style-type: none"> – huoltajan ja lapsen kuuleminen (<u>lomake</u>) → lapsen esiopetuksen oppimissuunnitelmaa, varhaiskasvatussuunnitelmaa ja mahdollista kuntoutussuunnitelmaa hyödynnetään – pedagoginen selvitys, jonka tekee lelto yhdessä oppilashuolto-ryhmän kanssa (<u>lomake</u>)
– järjestetään joko yleisen tai pidennetyin oppivelvollisuuden piirissä	<ul style="list-style-type: none"> - johtava koulupsykologi - lelto ja esiopettaja 	<ul style="list-style-type: none"> – lapselle tehdään kirjallinen erityisentuen päätös (johtava koulupsykologi) joka on hallintopäätös (huoltajalla valitusoikeus) – lapselle tehdään yhteistyössä huoltajan ja lapsen ja tarvittavilta osin oppilashuollon kanssa HOJKS, joka on pedagoginen asiakirja

4.4 Kasvun ja oppimisen tuki

Tässä luvussa määritellään, miten kasvun ja oppimisen tuki kuvataan kokonaisuutena paikallisessa opetussuunnitelmassa. Opetussuunnitelman laadintaa koskevat tarkemmat määräykset sisältyvät luvun 4.5. yksilöllisiä suunnitelmia sekä luvun 5 eri tukimuotoja käsitteleviin alalukuihin. Esiopetuksen opetussuunnitelman laatimisessa tehdään yhteistyötä muun varhaiskasvatuksen ja perusopetuksen kanssa. Esiopetuksen opetussuunnitelma tulee laatia yhteistyössä kunnan sosiaali- ja terveydenhuollon toimeenpanoon kuuluvia tehtäviä hoitavien viranomaisten kanssa.

Paikallisessa opetussuunnitelmassa kuvataan kasvun ja oppimisen tuki, tuen rakenne ja järjestäminen, yleiset tavoitteet sekä eri tukimuotojen käytännön toteutus. Opetussuunnitelmassa selvitetään, miten tuen järjestämiseen liittyvä yhteistyö huoltajan ja lapsen kanssa toteutetaan. Opetussuunnitelmassa kuvataan henkilöstön keskinäinen yhteistyö sekä yhteistyö oppilashuollon palveluista vastaavien ja muiden tarvittavien asiantuntijoiden kanssa tuen tarpeen arvioinnissa, tuen suunnittelussa ja järjestämisessä sekä käytännön toteuttamisessa. Opetussuunnitelmassa määritellään yleisen tuen tavoitteet, järjestäminen ja toimintatavat, yhteistyö eri toimijoiden kesken sekä huoltajan ja lapsen kanssa.

Opetussuunnitelmassa määritellään tehostetun tuen tavoitteet, tuen aloittaminen ja siirtyminen takaisin yleisen tuen piiriin.

Opetussuunnitelmassa määritellään myös tehostetun tuen järjestäminen ja toimintatavat, yhteistyö, vastuut ja työnjako eri toimijoiden kesken sekä yhteistyö huoltajan ja lapsen kanssa.

Opetussuunnitelmassa määritellään erityisen tuen tavoitteet, erityisen tuen päätöksen tekeminen, tuen aloittaminen ja siirtyminen takaisin tehostetun tuen piiriin. Opetussuunnitelmassa määritellään myös erityisen tuen järjestäminen ja toimintatavat, yhteistyö, vastuut ja työnjako eri toimijoiden kesken, yhteistyö huoltajan ja lapsen kanssa sekä huoltajan ja lapsen kuulemiseen liittyvä menettely.

Opetussuunnitelmassa kuvataan, miten yhteistyö ja tietojen luovuttaminen eri hallintokuntien välillä toteutetaan.

Lapsen tukeen liittyvien hallintopäätösten tekijät määritellään opetuksen järjestäjän johtosäännössä.

4.4.1 Kasvun ja oppimisen tuki Kirkkonummella

Kirkkonummella toteutetaan inklusioperiaatetta, jossa esiopetuksen erityispalvelut / oppilashuollollinen tuki tuodaan osaksi lapsen esiopetuksen kasvu- ja oppimisympäristöä. Lapsen fyysisen, psyykkisen ja sosiaalisen kasvun ja kehityksen tukeminen tapahtuu tällöin lapsen arjessa. Tukea tarvitsevan lapsen esiopetus järjestetään oman oppilaaksiottoalueen esiopetusryhmässä tukitoimin. Tuki järjestetään mahdollisimman pitkälle yleisten varhaiskasvatuspalvelujen yhteydessä siten, että lapsi toimii ryhmän jäsenenä muiden lasten kanssa.

Kunnassa erityispäivähoitoa koordinoi erityispäivähoidon koordinaattori. Päivähoitoalueilla työskentelee laaja-alaisia erityislastentarhanopettajia eli leltoja. He ohjaavat ja konsultoivat ryhmien henkilökuntaa ja ovat yhteydessä perheisiin ja perhettä tukeviin muihin verkostoihin. Lisäksi lelto on mukana esiopetusvuoden aikana havainnointi- ja niveltämisprosessissa. Havainnoinnin perusteella lapsen mahdolliset tukitoimet voidaan tarjota mahdollisimman varhain.

Kirkkonummen päivähoidossa ja esiopetuksessa on yhteensä viisi tuettua ryhmää (SVOL 28.5.2008 § 52/ KH 16.6.2008 § 227), joissa lasten lukumäärä suhteessa kasvatusvastuullisiin on lakisääteistä suhdelukua pienempi (Päivähoitoasetus 6 §) eli ryhmissä on yksi kasvatusvastuullinen enemmän kuin Asetus lasten päivähoitosta edellyttää. Ryhmät muodostetaan toimintavuodeksi kerrallaan lasten tarpeiden mukaisesti. Lisäksi päivähoidossa ja esiopetuksessa työskentelee erityislasten ryhmäavustajia ja kaksi puheterapeuttia.

Yksityisessä päivähoidossa ja esiopetuksessa oleville lapsille puheterapiapalveluja tarjoavat perusturvan puheterapeutit.

4.5 Yksilölliset suunnitelmat esiopetuksessa

4.5.1 Lapsen esiopetuksen oppimissuunnitelma

Lapsen esiopetuksen oppimissuunnitelma on suunnitelma lapsen kasvun ja oppimisen etenemisestä ja esiopetuksessa tarvittavista järjestelyistä sekä lapsen tarvitsemasta tuesta. Se on hyväksyttyyn opetussuunnitelmaan perustuva, kirjallinen, pedagoginen asiakirja. Sitä voidaan käyttää osana yleistä tukea ja sitä tulee käyttää tehostetun tuen aikana.

Oppimissuunnitelman tavoitteena on turvata lapselle hyvät kasvun ja oppimisen edellytykset. Suunnitelma lisää opettajien tietoisuutta lapsen tilanteesta ja helpottaa siten kunkin opettajan oman työn suunnittelua ja opettajien keskinäistä sekä kodin kanssa tehtävää yhteistyötä. Lapsen esiopetuksen oppimissuunnitelmasta huoltaja saa itselleen tietoa ja voi siten paremmin tukea lastaan. Suunnitelma antaa myös pohjan lapsen kasvu- ja oppimisprosessin edistymisen arvioinnille.

Tehostettua tukea varten tehtävä lapsen esiopetuksen oppimissuunnitelma perustuu pedagogisessa arvioissa tuotettuun tietoon. Lapsen esiopetuksen oppimissuunnitelman laativat opettajat yhteistyössä huoltajan ja lapsen kanssa. Laatumiseen osallistuvat tarvittaessa myös muut asiantuntijat.

Tehostettua tukea varten laadittavan lapsen esiopetuksen oppimissuunnitelman tulee sisältää seuraavat tiedot sen mukaan kuin lapsen esiopetuksen ja tukitoimien järjestäminen edellyttää:

- lapsen oppimisvalmiudet sekä kasvuun ja oppimiseen liittyvät erityistarpeet
- lapsen oppimisvalmiuksiin, työskentely- ja vuorovaikutustaitoihin sekä sosioemotionaalisiin taitoihin liittyvät tavoitteet
- pedagogiset ratkaisut, kuten joustavat ryhmittelyt, samanaikaisopetus, opetusmenetelmät ja työskentelytavat, kommunikointitavat, erityiset apuvälineet, oppimateriaalit ja muu tuki
- fyysiseen, psyykkiseen ja sosiaaliseen oppimisympäristöön liittyvät, oppilashuollolliset tai muut ratkaisut
- moniammatillisen yhteistyön kuvaus ja eri toimijoiden vastualueet
- yhteistyön toteuttaminen huoltajan ja lapsen kanssa, huoltajan tarjoama tuki
- lapsen mahdollinen osallistuminen muuhun varhaiskasvatustoimintaan ja kuvaus yhteistyöstä toiminnan järjestäjän kanssa
- lapsen edistymisen seuranta ja arviointi, arviointitavat ja ajankohdat sekä lapsen itsearviointi
- suunnitelman laatumiseen osallistuneet

Suunnitelman laatumisessa hyödynnetään lapselle mahdollisesti osana yleistä tukea laadittua lapsen esiopetuksen oppimissuunnitelmaa, pedagogista arviota ja sen yhteydessä kerättyä tietoa sekä huoltajan luvalla lapselle mahdollisesti laadittua varhaiskasvatussuunnitelmaa ja kuntoutussuunnitelmaa. Oppimissuunnitelmassa ei kuvata lapsen henkilökohtaisia ominaisuuksia. Lapsen esiopetuksen oppimissuunnitelmaan ei voi hakea muutosta valittamalla eikä muilla muutoksenhakukeinoilla.

Lapsen esiopetuksen oppimissuunnitelma osana yleistä tukea

Jokaiselle lapselle voidaan laatia lapsen esiopetuksen oppimissuunnitelma. Oppimissuunnitelman laatumisesta päätetään paikallisessa opetussuunnitelmassa. Suunnitelma sisältää soveltuvin osin samoja osa-alueita kuin tehostettua tukea varten laadittava lapsen esiopetuksen oppimissuunnitelma. Lasta varten pohditut tavoitteet ja tukitoimet hyödyttävät lapsen kasvu- ja oppimista. Lapsen esiopetusta voidaan myös syventää tai laajentaa oppimissuunnitelman avulla, silloin kun se on perusteltua lapsen valmiuksien kannalta. Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteet 2010, 25).

4.5.1.1 Lapsen esiopetuksen oppimissuunnitelma ja havainnointilomake Kirkkonummella

Kirkkonummen esiopetuksessa jokaiselle lapselle laaditaan lapsen esiopetuksen oppimissuunnitelma, joka sisältää tarvittavat tukitoimet lapsen kasvun, kehityksen ja oppimisen tukemiseksi sekä arvion lapsen vahvuuksista ja oppimiseen liittyvistä riskitekijöistä ja vaikeuksista. Suunnitelmaan kirjataan lapsen oppimisympäristöön liittyvät muutostarpeet sekä opetukseen osallistumisen edellyttämät tuki- ja oppilashuoltopalvelut ja niistä vastaavat tahot sekä edistymisen seuranta ja arviointi. Jo olemassa oleva kuntoutussuunnitelma nivotaan lapsen esiopetuksen oppimissuunnitelmaan.

Suunnitelman tavoitteiden laatumiseen osallistuvat lapsi, opettaja ja vanhemmat. Esiopettajan tulee huolehtia siitä, että tavoitteet ovat esiopetuksen opetussuunnitelman perusteiden mukaisia. Toiminnan tavoitteiden asettamisessa huomioidaan keskeiset esiopetuksen pe-

rusteiden tavoitealueet. Tarkoituksena on taata jokaiselle esikoululaiselle monipuolista esiopetusta. Lapsen esiopetussuunnitelman tavoitteet ovat enemmän oppimaan oppimisen taitoja kuvaavia kuin tiedollisia tavoitteita.

Esiopetuksen suunnitelman toteutumista arvioidaan sekä syksyllä että keväällä. Arviointikeskusteluun osallistuvat lapsi, vanhemmat / huoltajat ja esiopetuksen opettaja sekä tarvittaessa lelto. Opettaja kirjaa arvioinnin ja tarkentaa tarvittaessa tavoitteita. Kevään arviointikeskustelussa painottuu lapsen itsearviointi omasta oppimisestaan. Opettaja kannustaa ja tukee lapsen oppimaan oppimista. Lapsen esiopetuksen suunnitelma siirtyy kouluun vanhempien suostumuksella. Luokanopettaja voi ottaa huomioon opetuksen suunnittelussa niitä tietoja ja taitoja, joita lapsi on oppinut esiopetusvuoden aikana.

Kirkkonummen esiopetuksessa on käytössä erillinen havainnointilomake.

Lomakkeeseen esiopetuksen työntekijät ja vanhemmat kirjaavat lapsen valmiuksia vähintään kaksi kertaa lukuvuoden aikana. Havainnoinnit toimivat yksittäisen lapsen toiminnan ja tuen suunnittelun pohjana. Ne ovat osa lapsen kouluvalmiuksien arviointia ja niiden perusteella lapsi ohjataan tarvittaessa koulupsykologin tekemiin yksilötutkimuksiin.

4.5.1.2 Lapsen esiopetuksen oppimissuunnitelma tehostetun tuen aikana

Lapsen esiopetuksen oppimissuunnitelma tehostetun tuen aikana
Oppilaalle, joka tarvitsee kasvussaan ja oppimisessaan säännöllistä tukea tai samanaikaisesti useita tukimuotoja, on annettava tehostettua tukea hänelle tehdyn oppimissuunnitelman mukaisesti. Oppilaalle järjestettävä tuki kirjataan oppimissuunnitelmaan. Lapsen esiopetuksen oppimissuunnitelma laaditaan aina lapselle, joka saa tehostettua tukea. Oppimissuunnitelma on laadittava, ellei siihen ole ilmeistä estettä, yhteistyössä oppilaan ja huoltajan sekä tarvittaessa oppilaan muun laillisen edustajan kanssa. Tehostetun tuen vaiheessa tukitoimien järjestelmällinen suunnittelu tukee lapsen kasvua ja oppimista. (Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteet 2010, 27)

4.5.1.3 Lapsen esiopetuksen oppimissuunnitelma tehostetun tuen aikana Kirkkonummella

Lapsen esiopetuksen oppimissuunnitelman liite täytetään aina lapselle joka saa tehostettua tukea.

4.5.2 Henkilökohtainen opetuksen järjestämistä koskeva suunnitelma (HOJKS)

Erityistä tukea koskevan päätöksen toimeenpanemiseksi oppilaalle on laadittava henkilökohtainen opetuksen järjestämistä koskeva suunnitelma (HOJKS). Suunnitelmasta tulee ilmetä oppilaan erityistä tukea koskevan päätöksen mukaisen opetuksen ja muun tuen antaminen.

Henkilökohtainen opetuksen järjestämistä koskeva suunnitelma on hyväksyttyyn esiopetuksen opetussuunnitelmaan perustuva kirjallinen, pedagoginen asiakirja. Lapsen opettajat laativat suunnitelman yhteistyössä huoltajan ja lapsen ja kanssa, ellei siihen ole ilmeistä estettä. Tarvittavilta osin se valmistellaan moniammatillisena oppilashuollon yhteistyönä.

Henkilökohtaisen opetuksen järjestämistä koskevan suunnitelman tehtävänä on tukea pitkäjänteisesti lapsen yksilöllistä kasvu- ja oppimisprosessia. HOJKS on lapsen kasvuun ja oppimiseen liittyvä tavoitesuunnitelma sekä suunnitelma esiopetuksen sisällöistä, pedagogisista menetelmistä ja muista tarvittavista tukitoimista.

Henkilökohtaisessa opetuksen järjestämistä koskevassa suunnitelmassa ei kuvata lapsen henkilökohtaisia ominaisuuksia. HOJKS asiakirjaan voidaan liittää huoltajan antamat yksilöidyt tiedonsiirtoluvat. HOJKS:aan ei voi hakea muutosta valittamalla eikä muilla muutoksenhakukeinoilla.

Suunnitelma tulee tarkistaa tarvittaessa, kuitenkin vähintään kerran lukuvuodessa, lapsen tarpeiden mukaisesti. Henkilökohtaista opetuksen järjestämistä koskevaa suunnitelmaa muutetaan aina lapsen tuen tarpeen tai tavoitteiden muuttuessa. Kokemukset käytetyistä esiopetusjärjestelyistä, toimintatavoista ja tukipalveluista voidaan kirjata HOJKS:aan ja hyödyntää tätä tietoa suunnitelman toteutumista arvioitaessa” (Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteet 2010, 28)

4.5.2.1 Henkilökohtaisen opetuksen järjestämisen suunnitelma (HOJKS) Kirkkonummella

Johtava koulupsykologi tekee erityisen tuen päätöksen. Kun päätös on tehty, ohjaava opettaja, lelto ja ryhmän esiopettaja yhdessä vanhempien ja tarvittaessa päiväkodin moniammatillisen oppilashuoltoryhmän kanssa laativat yhteistyönä pedagogisen HOJKS asiakirjan, joka on samalla lapsen esiopetuksen oppimissuunnitelma. Asiakirjan allekirjoittaa päiväkodin johtaja ja lapsen tulevan koulun rehtori.

Eryyisen tuen päätös voidaan tehdä lapselle jo viisivuotiaana. Tällöin hoitava taho on antanut lapselle lausunnon pidennetyin oppivelvollisuuden tarpeesta. Eryyisen tuen päätös tehdään tämän lausunnon perusteella ja se voi tulla kesken toimintavuoden. Päätöksen jälkeen alkaa lapsen maksuton, vapaaehtoinen opetus ja lapselle laaditaan HOJKS edellä kuvatulla tavalla ilman ohjaavan opettajan osuutta. Asiakirjan allekirjoittaa päiväkodin johtaja.

HOJKS tarkistetaan aina lapsen tuen tarpeen tai tavoitteiden muuttuessa, kuitenkin vähintään kerran vuodessa. HOJKS -asiakirja kulkee lapsen asiakirjojen mukana.

5 Kasvun ja oppimisen tukimuodot esiopetuksessa

5.1 Esiopetuksen opetusjärjestelyihin liittyvä tuki

5.1.1 Erityisopetus

Erityinen tuki muodostuu erityisopetuksesta ja muusta lapsen tarvitsemasta, perusopetuslain mukaan annettavasta tuesta. Erityisopetus on erityisen tuen keskeinen pedagoginen osa-alue ja sen tehtävänä on tukea lapsen oppimista. Sellaisen lapsen, jolle on tehty erityisen tuen päätös, esiopetus ja muu tuki annetaan hänelle laaditun henkilökohtaisen opetuksen järjestämistä koskevan suunnitelman mukaisesti.

HOJKS on erityisen tuen päätöksen suunnitelmallista toimeenpanoa ohjaava pedagoginen asiakirja. Siinä ratkaistaan erityisopetuksen järjestämiseen liittyvät seikat ja opetukset keskeiset tavoitteet, sisällöt sekä oppimisympäristöön ja opetusmenetelmiin liittyvät tekijät siten kuin HOJKS:an laatimisen yhteydessä luvussa on ohjeistettu.

Erityisopetus järjestetään lapsen etu ja opetuksen järjestämisedellytykset huomioon ottaen muun esiopetuksen yhteydessä tai osittain tai kokonaan erityisryhmässä tai muussa soveltuvassa paikassa. Opetusryhmiä muodostettaessa tulee ottaa huomioon, että kaikki oppilaat voivat saavuttaa opetussuunnitelmassa asetetut tavoitteet. Opetusryhmien muodostamisesta säädetään tarkemmin perusopetusasetuksessa.

Esiopetuksen opettaja tarvitsee taitoa käyttää lasten erilaisia tarpeita tukevia pedagogisia menetelmiä ja työskentelytapoja. Erityisopettajalla ja erityislastentarhanopettajalla on lisäksi asiantuntijuutta, jota tarvitaan erityisopetuksen aikana. (Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteet 2010, 30)

5.1.1.1 Erityisopetus Kirkkonummella

Erityisopetus järjestetään pääsääntöisesti lapsen esiopetusryhmässä. Lelto ja esiopettaja yhdessä perheen, lapsen ja muiden tarvittavien tahojen kanssa oppilashuollon tuella vastaavat HOJKS:an laatimisesta ja sen toteutumisesta.

Esiopetuksen opettaja käyttää toiminnassa pedagogisia menetelmiä kuten: toiminnan strukturointi (esim. kuvat, tukiviittomat, päiväjärjestys), selkeät ja lyhyet ohjeistukset, oppimisympäristön muokkaaminen, pienryhmätoiminta, eriyttäminen, tietokoneohjelma apuvälineenä jne. Lelto toimii esiopettajan tukena menetelmien käytössä.

5.1.2 Pidennetty oppivelvollisuus

Jos perusopetukselle säädettyjä tavoitteita ei lapsen vammaisuuden tai sairauden vuoksi ilmeisesti ole mahdollista saavuttaa yhdeksässä vuodessa, alkaa oppivelvollisuus vuotta perusopetuslaissa säädettyä aikaisemmin ja kestää 11 vuotta. Esiopetus voi pidennetyn oppivelvollisuuden piirissä oleville oppilaille annettavassa erityisopetuksessa kestää yhden tai kaksi vuotta. Tarkoitus on vahvistaa lapsen valmiuksia niin, että hän selviytyisi opiskelustaan perusopetuksessa mahdollisimman hyvin.

Pidennetyn oppivelvollisuuden piiriin kuuluvat vaikeasti vammaiset lapset. Heitä ovat muun muassa näkö- ja kuulovammaiset sekä muutoin ruumiillisesti tai henkisesti vaikeasti vammaiset tai kehityksessään viivästyneet lapset. Myös vaikea sairaus voi olla syynä pidennettyyn oppivelvollisuuteen. Päätös pidennetystä oppivelvollisuudesta tehdään pääsääntöisesti ennen oppivelvollisuuden alkamista. Lapselle tehdään tällöin myös päätös erityisestä tuesta. Lapsella on oppivelvollisuuden alkamista edeltävänä vuonna oikeus saada esiopetusta. Pidennetyn oppivelvollisuuden piirissä olevalla lapsella tämä oikeus alkaa sen vuoden syyslukukauden alussa, jolloin lapsi täyttää viisi vuotta. Päätös oppivelvollisuuden pidentämisestä tarvitaan ennen esiopetuksen alkua, jotta oikeus siihen voi toteutua.

Lapsen ohjautuminen riittävän varhain tuen piiriin edellyttää yhteistyötä eri hallintokuntien välillä. Lapsen huoltajalle tulee antaa riittävän ajoissa tietoa pidennetyn oppivelvollisuuden eri vaihtoehtoista ja valinnan vaikutuksista.

ta. Huoltaja päättää, osallistuuko lapsi oppivelvollisuutta edeltävään esiopetukseen. Esiopetuksen kesto ja perusopetuksen aloittaminen tulee suunnitella lapsen edistymisen, tuen tarpeen ja kokonaistilanteen perusteella.

Pidennetyn oppivelvollisuuden piirissä olevien lasten opetus voidaan järjestää vaihtoehtoisesti seuraavilla tavoilla:

- Lapsi aloittaa oppivelvollisuutta edeltävässä esiopetuksessa sinä vuonna, kun hän täyttää viisi vuotta, jatkaa toisen vuoden oppivelvollisuuden suorittamiseen kuuluvassa esiopetuksessa ja aloittaa tämän jälkeen perusopetuksen.
- Lapsi aloittaa pidennettyyn oppivelvollisuuteen kuuluvan esiopetuksen sinä vuonna, kun hän täyttää kuusi vuotta ja opiskelee esiopetuksessa yhden vuoden, minkä jälkeen hän aloittaa perusopetuksen.
- Lapsi aloittaa pidennettyyn oppivelvollisuuteen kuuluvan esiopetuksen sinä vuonna, kun hän täyttää kuusi vuotta ja opiskelee esiopetuksessa kaksi vuotta. Tällöin lapsi aloittaa perusopetuksen vuotta säädettyä myöhemmin eli sinä vuonna, kun hän täyttää 8 vuotta. Perusopetuksen myöhemmästä aloittamisesta on tehtävä erillinen hallintopäätös.

Pidennetyn oppivelvollisuuden piirissä olevalle, erityistä tukea saavalle lapselle laaditaan aina henkilökohtainen opetuksen järjestämistä koskeva suunnitelma esiopetuksen alkaessa. HOJKS:an laatimisessa hyödynnetään huoltajan luvalla lapselle mahdollisesti laadittua varhaiskasvatussuunnitelmaa ja kuntoutussuunnitelmaa.

Jos lapsi ei enää kuulu pidennetyn oppivelvollisuuden piiriin, tule tehdä päätös pidennetyn oppivelvollisuuden päättämisestä, jolloin lapsi siirtyy yleisen oppivelvollisuuden piiriin. (Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteet 2010, 31)

5.1.2.1 Pidennetty oppivelvollisuus Kirkkonummella

Pidennetyn oppivelvollisuuden päätöksen saaneella lapsella on mahdollisuus osallistua vapaaehtoiseen maksuttomaan esiopetukseen viisivuotiaana. Esiopetus järjestetään lapselle laaditun HOJKS:an mukaisesti. Katso 4.5.2.1.

Kuusivuotiaana lapsi kuuluu oppivelvollisuuden piiriin. Esiopetus on tällöin pakollinen ja se tapahtuu lapsen esiopetuspaikassa. Lapsen tuleva koulu järjestää lapselle ja esiopettajalle tarpeen mukaista ohjausta. Koulun rehtori päättää kenen opettajan opetusvelvollisuuteen ohjaaminen kuuluu ja kuinka paljon ohjausta annetaan (vähintään yksi tunti viikossa, joka voidaan toteuttaa 2 h / joka toinen viikko).

5.2 Esiopetuksen muu tuki

5.2.1 Yhteistyö kodin kanssa

Opetuksessa tulee olla yhteistyössä kotien kanssa. Opetus ja kasvatusta tulee järjestää yhteistyössä kotien ja huoltajien kanssa siten, että jokainen oppilas saa oman kehitystasonsa ja tarpeidensa mukaista opetusta, ohjausta ja tukea. Lapsi elää samanaikaisesti kodin, esiopetuksen ja muun mahdollisen varhaiskasvatuksen vaikutuspiirissä. Tämä edellyttää näiden kasvatusyhteisöjen vuorovaikutusta ja yhteistyötä lapsen kokonaisvaltaisen hyvän kasvun, kehityksen ja oppimisen tukemisessa. Vuorovaikutus kodin kanssa lisää opettajan lapsen tunteesta ja auttaa esiopetuksen suunnittelussa ja toteuttamisessa. Huoltajalla on ensisijainen vastuu lapsensa kasvatuksesta ja oman lapsensa tuntemus. Esiopetuksen henkilöstö tukee kotien kasvatustehtävää ja vastaa osaltaan lapsen kasvatuksesta esiopetuksen aikana.

Kasvatukseen liittyvän kumppanuuden tavoitteena on edistää lasten kasvua, kehitystä ja oppimista sekä lisätä turvallisuutta ja hyvinvointia esiopetuksessa. Lapsen viihtyvyyden, kasvamisen ja oppimisen kannalta on tärkeää luoda luottamuksellinen yhteys esiopetuksen henkilöstön ja huoltajien kanssa.

On tärkeää, että huoltajilla on mahdollisuus osallistua esiopetuksen kasvatustyön tavoitteiden asettamiseen, suunnitteluun ja arviointiin yhdessä opettajien ja lasten kanssa. Esiopetuksen henkilöstön on oltava yhteistyös-

sä huoltajan kanssa niin, että hän voi osaltaan tukea lapsensa kasvua ja oppimista esiopetuksessa. Kodin kanssa tehtävää yhteistyötä toteutetaan sekä yhteisö- että yksilötasolla.

Vastuu kodin kanssa tehtävän yhteistyön kehittämisestä on esiopetuksen järjestäjällä. Yhteistyö edellyttää esiopetuksen henkilöstön aktiivisuutta ja aloitteellisuutta sekä keskustelua ja tiedottamista huoltajan, opettajan ja lapsen oikeuksista sekä velvollisuuksista. Yhteistyön lähtökohdaksi on eri osapuolien keskinäinen kunnioitus. Kodin kanssa tehtävässä yhteistyössä otetaan huomioon perheiden erilaisuus, yksilölliset tarpeet sekä perheen kieli- ja kulttuuritausta.

Huoltajille annetaan tietoa esiopetuksen opetussuunnitelmasta, esiopetuksen järjestämisestä, lapsen tuen tarpeista ja tuen saannin mahdollisuuksista ja huoltajan mahdollisuudesta osallistua kodin ja esiopetuksen väliseen yhteistyöhön sekä esiopetusyhteisön hyvinvoinnin ja turvallisuuden edistämiseen. Huoltajille tulee antaa tietoa myös esiopetuksen oppilashuollon toiminnasta sekä esiopetusyksikön toimintamalleista ja tiedottamiskäytänteistä erilaisissa ongelma-, onnettomuus- ja kriisitilanteissa.

Käsiteltäessä yksittäisen lapsen tukea koskevaa asiaa, huoltajalle tulee antaa tietoa lasta koskevien tietojen käsittelyyn, tietojensaantiin ja niiden luovuttamiseen sekä salassapitoon liittyvistä kysymyksistä. Huoltajan kanssa tulee käydä läpi esimerkiksi huoltajan yksilöidyn kirjallisen suostumuksen merkitys lasta koskevan asian käsittelyssä sekä yhteistyön merkitys lapsen kasvun, kehityksen ja oppimisen tukemisessa. Esiopetuksen loppuvaiheessa huoltajalle tulee antaa tietoa ja mahdollisuus keskustella lapsen koulunkäynnin aloittamiseen liittyvistä kysymyksistä ja mahdollisista erityistarpeista lapsen opettajien ja oppilashuollon asiantuntijoiden kanssa.

Esiopetuksen aikana jatketaan muussa varhaiskasvatuksessa toteutettavaa yhteistyötä huoltajan kanssa ja luodaan pohjaa myös huoltajien keskinäiselle vuorovaikutukselle sekä myöhemmälle kodin ja koulun yhteistyölle. Erilaisia kodin ja esiopetuksen vuoropuhelua tukevia yhteistyömuotoja kehitetään koko esiopetuksen ajan ja erityisesti siirryttäessä päivähoitosta esiopetukseen tai esiopetuksesta alkuopetukseen. Tieto- ja viestintätekniiikkaa voidaan käyttää parantamaan ja monipuolistamaan tiedon kulkua ja yhteydenpitoa kodin ja esiopetuksen välillä. Yhteistyö järjestetään siten, että oppilashuollon ja moniammatillisen yhteistyöverkoston avulla lapsen kasvua, oppimista ja hyvinvointia voidaan tukea. (Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteet 2010, 33)

5.2.1.1 Kasvatuskumppanuus Kirkkonummella

Esiopetuksessa yhteistyö huoltajien ja henkilöstön kanssa rakentuu kasvatuskumppanuudelle, joka on vanhempien ja kasvattajien tietoista sitoutumista toimia yhdessä lasten kasvun, kehityksen ja oppimisen prosessien tukemisessa. Kasvatuskumppanuudessa vanhemmat ja esiopetuksen henkilöstö ovat tasavertaisessa vuorovaikutuksessa siten, että molempien kokemuksia, näkemyksiä ja asiantuntemusta kuullaan ja hyödynnetään lapsen parhaaksi. Tähän lapsen ja perheen kokonaisvaltaiseen hyvinvointiin tähtäävään yhteistyöhön osallistuvat myös muut perheitä tukevat tahot. Lapsen aloittaessa esiopetuksessa, järjestetään ensitapaaminen lapsen kotona tai päivähoitopaikassa. Kasvatuskumppanuus edellyttää keskinäistä luottamusta, tasavertaisuutta, kunnioittamista ja kuulemista.

Kasvatuskumppanuuden rakentamisessa aloitteellisuus ja vastuu on esiopetuksen henkilökunnalla ja päiväkodin johtajalla.

5.2.2 Tulkitsemis- ja avustajapalveluiden järjestäminen

Vammaisella ja muulla tukea tarvitsevalla oppilaalla on oikeus saada maksutta opetukseen osallistumisen edellyttämät perusopetuslain mukaiset tulkitsemis- ja avustajapalvelut. Tulkitsemis- ja avustajapalveluiden tarkoituksena on taata esiopetuksessa lapselle kasvun ja oppimisen perusedellytykset ja mahdollisimman esteetön oppimisympäristö.

Lapsi voi tarvita tulkitsemista esimerkiksi kuulovamman tai kielellisen erityisvaikeuden takia. Hän voi tarvita myös puhetta tukevia ja korvaavia kommunikaatiokeinoja, kuten erilaisia symbolijärjestelmiä puutteellisten kommunikaatiotaitojensa vuoksi. Kielellisen vuorovaikutuksen mahdollisuus ja tukeminen kaikkina esiopetus-

päivinä edistää lapsen kehitystä, sosiaalista kasvua ja osallisuutta esiopetusyhteisössä. Tavoitteena on, että sekä toiset lapset että lapsen kanssa toimivat aikuiset tuntevat lapsen tavan kommunikoida. Lapsen omien kommunikaatiotaitojen kehittäminen mahdollistaa tasavertaisen vuorovaikutuksen muiden kanssa. Kieli on oppimisen keskeinen väline ja kielen kehittyminen vaikuttaa ajattelun ja tunteiden kehitykseen sekä lapsen identiteetin muotoutumiseen.

Lapsen kanssa työskentelevät suunnittelevat yhdessä kommunikoinnin tuen eri oppimistilanteissa hyödyntäen tarvittaessa eri asiantuntijoita. Lisäksi suunnitellaan muutkin tukitoimet, kuten lapsen sijoittuminen esiopetustilassa, yksilölliset oppi- ja opetusmateriaalit sekä lapsen mahdollisesti tarvitsemat apuvälineet. Tulkitsemisessa avustava henkilö voi tukea oppimistilanteissa yhtä tai useampaa lasta samanaikaisesti. Myös opettaja voi tukea esiopetuksessa lapsia kommunikoinnissa viittomien tai muiden symbolien avulla.

Avustajan antaman tuen tulee edistää lapsen itsenäistä selviytymistä ja omatoimisuutta sekä myönteisen itsetunnon kehittymistä. Avustajapalvelun tavoitteena on tukea yksittäistä lasta siten, että hän kykenee ottamaan yhä enemmän itse vastuuta työskentelystään.

Avustajan antama tuki voidaan suunnata yksittäiselle lapselle tai koko esiopetusryhmälle. Lapsikohtainen tuki voi olla osa- tai kokoaikaista. Opettajan tehtävänä on suunnitella, opettaa sekä arvioida lapsen ja koko ryhmän kasvua ja oppimista. Avustaja tukee lasta kasvuun ja oppimiseen sekä niitä tukevaan kuntoutukseen liittyvien tehtävien suorittamisessa opettajan tai terapeuttien ohjeiden mukaisesti ja osallistuu tarvittaessa tuen suunnitteluun. Hän ohjaa lasta esiopetuksen päivittäisissä tilanteissa.

Tulkitsemis- ja avustajapalveluiden järjestämisestä päättää opetuksen järjestäjä. Lapsen tulkitsemis- ja avustajapalveluiden tarve, määrä ja laatu arvioidaan lapsen opettajien ja oppilashuollon henkilöstön yhteistyönä hyödyntäen lapsen huoltajan antamia tietoja ja mahdollisten ulkopuolisten asiantuntijoiden lausuntoja. (Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteet 2010, 35)

Tulkitseminen ja avustaminen osana yleistä tukea

Lapsi saattaa tarvita tulkitsemis- tai avustajapalveluja ilman, että hänellä on tarvetta muuhun tukeen. Etenkin avustajapalvelun tarve saattaa olla myös lyhytaikainen.

Oikea-aikainen ja riittävä tulkitsemisapu ja mahdollisuus puhetta tukeviin ja korvaaviin kommunikaatiokeinoihin tukee lapsen kasvua ja oppimista ja ehkäisee oppimisvaikeuksien syntymistä ja vaikeutumista. Avustajan antama tuki parantaa yksittäisen lapsen tai esiopetusryhmän kasvun ja oppimisen edellytyksiä. Sen avulla voidaan joskus ehkäistä kokonaan tehostetun tai erityisen tuen tarve.

Tulkitseminen ja avustaminen tehostetun tuen aikana

Ennen tehostetun tuen aloittamista, osana pedagogista arviota arvioidaan lapsen tulkitsemis- ja avustajapalvelujen tarve. Jos lapsi on saanut tulkitsemis- ja avustajapalveluja yleisen tuen aikana, arvioidaan niiden riittävyys ja vaikutus.

Tehostetun tuen alkaessa laadittavaan lapsen esiopetuksen oppimissuunnitelmaan kirjataan lapsen tarvitsemat tulkitsemis- ja avustajapalvelut, niiden tavoitteet, järjestäminen ja seuranta. Tulkitsemis- ja avustajapalveluiden tarve saattaa lisääntyä tai tuen muodot tarvitsevat uudelleen arviointia tehostetun tuen aikana. Tarvittavat muutokset kirjataan lapsen esiopetuksen oppimissuunnitelmaan.

Tulkitseminen ja avustaminen erityisen tuen aikana

Lapsen tehostetun tuen aikana saamien tulkitsemis- ja avustajapalveluiden riittävyys ja vaikutus sekä tulkitsemis- ja avustajapalvelujen tarve jatkossa arvioidaan pedagogisessa selvityksessä. Erityisen tuen päätöksessä päätetään oppilaan tulkitsemis- ja avustajapalveluista. Lapselle laaditaan erityisen tuen päätöksen jälkeen HOJKS, jossa kuvataan lapselle järjestettävät tukipalvelut sekä henkilöt, jotka osallistuvat tukipalvelujen järjestämiseen, heidän vastuualueensa ja tukipalvelujen toteutumisen seuranta. Tulkitsemisen ja avustamisen määrä ja laatu määritellään yksilöllisesti yhdessä muiden tukitoimien kanssa. Erityisen tuen aikana lapsi tarvitsee usein yksilöllisesti kohdennettuja tukipalveluja. (Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteet 2010, 35)

5.2.2.1 Tulkitsemis- ja avustajapalvelut Kirkkonummella

Kirkkonummella noudatetaan inklusio -periaatetta ja esiopetuksessa olevalle lapselle järjestetään hänen tarvitsemansa tuki esiopetuspaikkaan. Esiopetusryhmissä käytetään viittomia, tukiviittomia, kuvia ja muita lapsen tarvitsemia kommunikointia tukevia menetelmiä.

Avustajapalvelut järjestetään kunnassa ryhmäavustajaperiaatteella. Lisäksi on käytössä tuetut ryhmät, joissa lasten ja henkilökunnan suhdeluku on pienempi kuin Asetus lasten päivähoitosta (6§) edellyttää. Avustajapalvelut ja tuettujen ryhmien sijoittuminen suunnitellaan alueellisen tarpeen mukaisesti aluevastaavan johdolla lapsivalintojen yhteydessä. Eri-tyispäivähoidon koordinaattori tekee hallinnollisen päätöksen avustajaresurssista.

Opettaja esiopetusryhmässä saa tukea ja ohjausta tulkitsemis- ja avustajapalveluihin leltolta, päiväkodinjohtajalta ja lasta kuntouttavilta tahoilta.

5.3 Esiopetuksen oppilashuolto ja turvallisuuden edistäminen

5.3.1 Oppilashuolto

Oppilashuollolla tarkoitetaan lapsen hyvän oppimisen, hyvän psyykkisen ja fyysisen terveyden sekä sosiaalisen hyvinvoinnin edistämistä ja ylläpitämistä sekä niiden edellytyksiä lisäävää toimintaa. Oppilashuoltoon sisältyvät opetuksen järjestäjän hyväksymän opetussuunnitelman mukainen oppilashuolto sekä oppilashuollon palvelut, jotka ovat kansanterveyslaissa tarkoitettu kouluterveydenhuolto sekä lastensuojelulaissa tarkoitettu koulunkäynnin tukeminen. Esiopetuksessa olevan lapsen yksilölliset terveystarkastukset ja yksilöllinen terveysneuvonta järjestetään kansanterveislain mukaisina neuvolapalveluina

Esiopetuksen oppilashuolto on osa muun varhaiskasvatuksen, esiopetuksen ja perusopetuksen oppilashuollolista jatkumoa. Esiopetuksen oppilashuolto kuuluu kaikille esiopetusyksikössä työskenteleville sekä oppilashuoltopalveluista vastaaville viranomaisille. Sitä toteutetaan yhteistyössä huoltajan ja lapsen kanssa.

Esiopetuksen oppilashuolto on sekä yhteisöllistä että yksilöllistä tukea. Oppilashuollolla edistetään lapsen tapainoista ja tervettä kasvua ja kehitystä sekä tuetaan oppimista.

Oppilashuollon tehtävänä on osana esiopetusyhteisön toimintakulttuuria kehittää hyvinvointia tukevaa oppimisympäristöä ja vahvistaa yhteisöllistä toimintakulttuuria. Yhteisöllisyyttä tuetaan edistämällä huoltajan ja lapsen osallisuutta esiopetusyhteisön hyvinvoinnin kehittämisessä. Lapsen osallisuutta tuettaessa otetaan huomioon lapsen ikä, kehitystaso sekä muut edellytykset ja tarpeet. Esiopetuksen oppilashuollolla edistetään myönteistä vuorovaikutusta ja keskinäisen huolenpidon ilmapiiriä sekä puututaan tarvittaessa ongelmiin. Tavoitteena on luoda terve ja turvallinen kasvu- ja oppimisympäristö, suojata mielenterveyttä ja ehkäistä syrjäytymistä sekä edistää esiopetusyhteisön hyvinvointia.

Esiopetuksen oppilashuollossa kehitetään, seurataan ja arvioidaan koko yhteisön ja esiopetusryhmien hyvinvointia sekä huolehditaan siitä, että lapsen yksilölliset kasvuun ja kehitykseen sekä terveyteen liittyvät tarpeet otetaan huomioon esiopetuksen arjessa.

Oppilashuollossa pyritään kasvun ja oppimisen esteiden, oppimisvaikeuksien sekä muiden ongelmien ehkäisemiseen, tunnistamiseen, lieventämiseen ja poistamiseen mahdollisimman varhain. Ehkäisevä lastensuojelu ja terveyden edistämiseen kuuluvat vuosittaiset terveystarkastukset ja tarpeenmukainen terveysneuvonta vahvistavat ongelmien ennaltaehkäisyä, niiden varhaisista tunnistamista ja tuen järjestämistä. Oppilashuollon tehtävänä on seurata ja tukea jokaisen lapsen kokonaisvaltaista hyvinvointia ja tarvittaessa tukea lasta ja puuttua hyvinvoinnissa tapahtuviin muutoksiin yhteistyössä huoltajan kanssa. Oppilashuollon yhteistyössä sovitaan menettelytavoista ehkäisevän lastensuojelutyön ja terveydenhuoltoon kuuluvan erityisen tuen toteuttamisessa. Yhteistyössä ja toimintaohjeissa tulee ottaa huomioon lapsen kasvun ja kehityksen mahdollinen vaarantuminen kasvuympäristössä olevien riskitekijöiden johdosta sekä lastensuojelulain mukainen ilmoitusvelvollisuus lastensuojelutarpeen selvittämiseksi.

Oppilashuoltotyötä ohjaavat luottamuksellisuus, kunnioitettava suhtautuminen lapseen ja huoltajaan sekä heidän osallisuutensa tukeminen. Työssä tulee turvata se, että huoltajan ja lapsen näkemyksiä kuunnellaan. Esiopetuksen oppilashuoltotyöstä ja sen toimintaan liittyvistä menettelytavoista tulee antaa tietoa huoltajalle. Huoltajalle tulee antaa tietoa siitä, miten lasta koskevan oppilashuollollisen asian vireillepano ja valmistelu tapahtuu.

Esiopetuksen oppilashuoltoa koordinoidaan ja kehitetään oppilashuollon moniammatillisessa yhteistyössä, esimerkiksi oppilashuoltoryhmässä. Yhteistyössä kunnan sosiaali- ja terveydenhuollon toimeenpanoon kuuluvia tehtäviä hoitavien viranomaisten kanssa sovitaan yhteistyön yleisistä periaatteista ja rakenteista, käytännön toiminnan järjestämisestä, keskinäisestä työnjaosta ja vastuista. Yhteistyön järjestämisessä otetaan huomioon myös muiden viranomaisten tai yhteistyökumppaneiden kanssa tehtävä yhteistyö terveyteen ja turvallisuuteen liittyvissä kysymyksissä.

Oppilashuoltotyötä suunniteltaessa sovitaan erikseen sekä esiopetuksen oppilashuollon järjestämiseen, yhteisölliseen terveyden ja hyvinvoinnin edistämiseen että yksittäisen lapsen tukemiseen ja hänen asioidensa käsittelyyn liittyvät periaatteet ja toimintatavat. Yhteisön terveyttä ja hyvinvointia edistävää toimintaa voidaan kehittää laajassa moniammatillisessa yhteistyössä. Tällöin oppilashuollon yhteistyöhön voi osallistua eri toimijoita salassapidon estämättä toisin kuin yksittäistä oppilasta koskevassa asiassa, jonka käsittely kuvataan luvussa 5.3.3. (Esiopetuksen oppimissuunnitelman perusteet 2010, 37)

5.3.2 Turvallisuuden edistäminen

Opetukseen osallistuvalla on oikeus turvalliseen opiskeluympäristöön. Siihen kuuluu fyysinen, psyykinen ja sosiaalinen turvallisuus. Opetuksen järjestämisen lähtökohtana on lasten ja esiopetuksen henkilöstön turvallisuuden takaaminen kaikissa tilanteissa. Oppimisympäristön turvallisuuden edistäminen on osa yhteisön toimintakulttuuria. Se tulee ottaa huomioon kaikessa toiminnassa. Oppilashuollon tavoitteena on tukea toimintakyvyn säilymistä myös fyysistä ja psyykkistä turvallisuutta vaarantavissa tilanteissa. Erilaisissa ongelma-, onnettomuus- ja kriisitilanteissa sekä niiden edellyttämässä jälkihoidossa huolehditaan lapsen ja koko yhteisön tarvitsemasta psykososiaalisesta tuesta. Opetussuunnitelman yhteydessä on laadittava suunnitelma oppilaiden suojaamiseksi väkivallalta, kiusaamiselta ja häirinnältä. Suunnitelma tulee toimeenpanna ja sen noudattamista ja toteutumista tulee valvoa.

Väkivallan, kiusaamisen ja häirinnän ehkäisy sekä siihen puuttuminen kuuluu kaikille esiopetuksessa työskenteleville. Väkivallalta, kiusaaminen tai häirintä voi olla suoraa tai epäsuoraa sanallista tai fyysistä voimankäyttöä tai sosiaalista manipulointia, joka loukkaa ihmisen fyysistä, psyykkistä tai sosiaalista koskemattomuutta. Tekijänä voi olla lapsi, aikuinen tai esiopetusyhteisön ulkopuolinen henkilö.

Kiusaamisella tarkoitetaan systemaattista, tahallista ja toistuvaa samaan henkilöön tai ryhmään kohdistuvaa sanallista tai fyysistä kielteistä toimintaa. Kiusaamiselle on ominaista kiusaajan ja kiusatun välinen voimasuhteiden epätasapaino. Tavallista on myös se, että kiusaaminen tapahtuu ryhmässä. Häirintä voi näyttäytyä epäasiallisena kohteluna ja puheena, joka voi sisältää sukupuoleen liittyviä vihjailevia ilmeitä, eleitä tai puheita tai ei-toivottuna fyysisenä kosketuksena. Kiusaamisen ja häirinnän lisäksi yhteisössä voi esiintyä myös muuta ei-toivottua tai aggressiivista ja väkivaltaista käyttäytymistä. Väkivallalla tarkoitetaan tarkoituksellista itseen, toiseen henkilöön, ryhmään tai yhteisöön kohdistettua fyysisen voiman tai vallan käyttöä, uhkailua tai toteutettua. Sen seurauksena voi olla vamma, psyykinen haitta tai kehitykseen liittyvä vaikeus. Kaikkiin näihin tilanteisiin on puuttava.

Lapsille, heidän huoltajilleen ja esiopetuksen henkilöstölle tulee antaa myös tietoa kiusaamisen väkivallan, ja häirinnän erilaisista ilmenemistavoista, ennaltaehkäisystä ja esiopetuksen toimintatavoista näissä tilanteissa.

Fyysistä turvallisuutta edistetään huolehtimalla rakennukseen, opetustiloihin, välineisiin, opetusjärjestelyihin, opetustilanteisiin sekä esiopetusyhteisön ulkopuolella tapahtuvaan esiopetukseen liittyvistä turvallisuustekijöistä. Turvallisuuden edistämiseen kuuluvat myös esiopetuksen kuljetuksiin, tapaturmien ennaltaehkäisyyn ja tietoturvallisuuteen liittyvät tekijät.

Kuljetusten odotusaikojen valvonnasta ja ohjatusta toiminnasta sekä matkojen aikaisesta turvallisuudesta huolehditaan sopimalla yhteisistä menettelytavoista. Niistä sekä kuljetusjärjestelyistä annetaan tietoa lapselle ja huoltajalle.

Tapaturmien ehkäisyyn liittyvässä ohjeistuksessa otetaan huomioon tapaturmien torjunnan kansalliset linjaukset sekä toiminnan edellyttämä yhteistyö. Oppilashuollon yhteistyössä sovitaan tapaturmien ennaltaehkäisyyn, ensiapuun, hoitoon ohjaukseen ja tapaturmien seurantaan liittyvistä menettelytavoista. Niistä annetaan tietoa lapselle ja huoltajalle.

Turvallisuuden edistämiseksi ja turvallisuutta vaarantavien tilanteiden ennaltaehkäisyssä otetaan huomioon sekä turvallisuutta ohjaava lainsäädäntö, esiopetukseen laaditut turvallisuusohjeet että muut paikalliset turvallisuutta koskevat linjaukset. Paikallisessa opetussuunnitelmassa näitä ohjeita sovitetaan yhteen.

Esiopetuksen turvallisuutta ohjaavat myös työturvallisuuslaki ja sen mukainen työsuojelun toimintaohjelma. Muita turvallisuutta ohjaavia säädöksiä ovat pelustuslain- ja asetuksen edellyttämä ajan tasalla oleva pelustus-suunnitelma. Pelustus-suunnitelmasta on tiedotettava esiopetuksen koko henkilökunnalle.

Esiopetuksen järjestäjä vastaa siitä, että esiopetuksessa on turvallisuutta koskevat toimintaohjeet. Esiopetusyhteisön terveellisyyttä ja turvallisuutta sekä toimintaohjeiden toteutumista seurataan ja arvioidaan suunnitelmallisesti yhteistyössä terveydenhuollon ja muiden tarvittavien viranomaisten kanssa⁶⁵. Paikallinen yhteistyö muun varhaiskasvatuksen ja opetustoimen eri toimijoiden ja muiden viranomaisten kanssa tukee tarkoituksenmukaista toimintaa turvallisuutta vaarantavissa tilanteissa ja niiden ennaltaehkäisyssä. (Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteet 2010, 40)

5.3.3 Henkilötietojen käsittely, salassapito ja tietojen luovuttaminen

Henkilötietojen käsittelyssä lähtökohtana on luottamuksellisuus ja yhteistyölapsen huoltajan kanssa.

Kun oppilashuoltotyössä käsitellään yksittäistä oppilasta koskevaa asiaa, asian käsittelyyn voivat osallistua ne oppilaan opetukseen ja oppilashuollon järjestämiseen osallistuvat, joiden tehtäviin oppilaan asian käsittely välittömästi kuuluu. Tällaisia henkilöitä voivat olla rehtori tai koulun johtaja, luokanvalvoja tai oppilaan opettaja, kouluterveydenhoitaja, erityisopettaja, oppilaan kanssa työskentelevä koulunkäyntiavustaja, koulupsykologi, koulukuraattori ja yläluokilla myös opinto-ohjaaja ja tarvittaessa koululääkäri ja lastensuojelun sosiaalityöntekijä. Esiopetuksessa lapsen asian käsittelyyn voidaan katsoa kuuluvan välittömästi lisäksi päiväkodin johtajalle, esiopetuksen opettajalle ja erityislastentarhanopettajalle. Ratkaisu asian käsittelyyn osallistuvista tehdään kuitenkin kunkin käsiteltävän asian ja aiheen perusteella erikseen. Oppilaan huoltajan tai muun laillisen edustajan kirjallisella suostumuksella tai niin kuin laissa erikseen säädetään oppilaan asian käsittelyyn voi osallistua myös muita tarvittavia tahoja.

Käsiteltäessä yksittäistä oppilasta koskevaa asiaa oppilashuoltotyössä kirjataan asian vireillepanija, aihe, päätetyt jatkotoimenpiteet ja niiden perustelut, asian käsittelyyn osallistuneet sekä se, mitä tietoja ja kenelle oppilaasta on annettu. Henkilötietojen käsittelystä vastaa rekisterinpitäjänä opetuksen järjestäjä.

Oppilashuoltotyössä käsitellään monia lasta ja hänen perhettään koskevia tietoja, jotka ovat lainsäädännön mukaan salassa pidettäviä. Salassapidolla tarkoitetaan asiakirjan pitämistä salassa ja kieltoa ilmaista tieto suullisesti eli vaihtelovollisuutta sekä kieltoa käyttää salaista tietoa omaksi eduksi tai toisen vahingoksi.

Salassa pidettäviä ovat mm. tiedot lasten ja heidän perheenjäsentensä henkilökohtaisista oloista, kuten elintavoista, vapaa-ajan harrastuksista, perhe-elämästä, poliittisesta vakaumuksesta, yksityiselämän piirissä esitetyistä mielipiteistä ja osallistumisesta yhdistystoimintaan, sekä tiedot taloudellisesta asemasta, terveydentilasta ja vammaisuudesta.

Salassa pidettäviä ovat myös tiedot tehostetun ja erityisen tuen antamisesta sekä tuen antamiseen liittyvät muut tiedot. Salassa pidettäviä ovat myös oppilashuoltoa koskevat asiakirjat ja niihin sisältyvät tiedot, tiedot oppilaalle suoritetusta psykologisesta testistä tai soveltuvuuskokeesta. Lapselle esiopetuksen päätteeksi annettavat osallistumistodistukset ovat julkisia.

Salassapitovelvollisia ovat esiopetuksesta vastaava rehtori tai päiväkodin johtaja, opettajat, opetusharjoittelijat, koulunkäyntiavustajat, terveydenhuollon edustajat, koulukuraattorit, koulupsykologit sekä esiopetuksen järjestämisestä vastaavien toimielinten jäsenet. Myöskään muut esiopetuksen järjestäjän palveluksessa olevat henkilöt kuten päivähoiton henkilöstö eivät saa sivullisille ilmaista tietoonsa saamiaan salassa pidettäviä tietoja eivätkä luovuttaa salassa pidettäviä tietoja sisältäviä asiakirjoja.

Oppilashuoltotyöhön osallistuvilla on salassapitosäännösten estämättä myös esiopetuksessa oikeus saada toisiltaan ja luovuttaa toisilleen sekä oppilaan opettajalle ja perusopetuslain mukaisesta esiopetuksesta ja toiminnasta vastaavalle viranomaiselle oppilaan opetuksen asianmukaisen järjestämisen edellyttämät välttämättömät tiedot.

Tiedon luovuttaja joutuu harkitsemaan esimerkiksi sitä, onko kysymys sellaisesta tiedosta, joka on välttämätön lapsen itsensä tai muiden lasten turvallisuuden varmistamiseksi. Luovutettava tieto voi koskea muun muassa sellaista lapsen sairautta, joka tulee ottaa opetustilanteissa huomioon. Vaikka tiedon luovuttamiselle olisikin edellä todettu lain tarkoittama peruste, yhteistyön ja luottamuksen rakentamiseksi ja turvaamiseksi on syytä pyrkiä aina ensisijaisesti hankkimaan huoltajan suostumus salassa pidettävän tiedon luovuttamiseen.

Huoltajan yksilöidyllä kirjallisella suostumuksella voidaan opetuksen järjestämisen kannalta välttämättömiä salassa pidettäviä tietoja pyytää myös muilta tahoilta. Esiopetuksen järjestäjällä on salassapitosäännösten estämättä oikeus saada maksutta lapsen esiopetuksen järjestämiseksi välttämättömät tiedot sosiaali- ja terveydenhuollon viranomaiselta, muulta sosiaalipalvelujen tai terveydenhuollon palvelujen tuottajalta sekä terveydenhuollon ammattihenkilöltä.

Jos oppilas siirtyy toisen opetuksen järjestäjän perusopetuslain mukaisesti järjestämään opetukseen, myös esiopetukseen, aikaisemman opetuksen järjestäjän on salassapitosäännösten estämättä viipymättä toimitettava oppilaan opetuksen järjestämisen kannalta välttämättömät tiedot uudelle opetuksen järjestäjälle. Uudella opetuksen järjestäjällä on myös pyynnöstä oikeus saada vastaavat tiedot. (Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteet 2010, 42)

5.3.4 Oppilashuollon ja turvallisuuden edistäminen Kirkkonummella

Oppilashuoltoon ja turvallisuuteen liittyviä asioita on käsitelty yhdessä kunnan perusturvan sosiaalityön ja neuvolan edustajien kanssa. Kirkkonummen esiopetussuunnitelman laadinnassa on huomioitu lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelman mukaisesti kunnan muut lasten hyvinvointia ja turvallisuutta edistävät linjaukset.

5.3.4.1 Oppilashuollon yhteistyön järjestäminen, sen rakenne, tavoitteet ja toimintatavat ja perehdyttäminen

Esiopetuksen oppilashuolto jakautuu työyhteisötasoon ja yksilötasoon sekä alueelliseen ja kuntatasoon.

5.3.4.1.1 Työyhteisötason oppilashuolto

Päiväkodinjohtaja vastaa oppilashuoltoryhmän toiminnasta ja siitä, että oppilashuolto on osa päiväkodin johtamisrakennetta. Lisäksi hän huolehtii esiopetuksen henkilöstön ja vanhempien / huoltajien perehdyttämisestä oppilashuollon järjestämiseen sekä vastaa oppilashuollon toimintaohjeiden päivittämisestä, toteutumisen seurannasta ja arvioinnista. Mikäli esiopetus on rehtorin alaista, esiopetuksen oppilashuolto on osa koulun oppilashuoltoa ja rehtori vastaa siitä.

Jokaisessa päiväkodissa toimii varhaiskasvatuksen oppilashuoltoryhmä (= päiväkodin ohjaustiimi, johon kuuluu myös lelto), joka toimii myös esiopetuksen oppilashuoltoryhmänä. Päiväkodin oppilashuoltoryhmä kokoontuu noin 2 kuukauden välein. Lisäksi ryhmä kokoontuu päiväkodin ulkopuolisten asiantuntijoiden kanssa vähintään kaksi kertaa lukuvuodessa.

Oppilashuoltoryhmien kokouksista kirjoitetaan muistio, johon kirjataan käsitellyt asiat. Oppilashuollon kokousten muistiot *arkistoidaan* kunnan arkistointiohjeiden mukaisesti. Lasta koskevat oppilashuollon asiakirjat arkistoidaan lapsen asiakirjoihin.

Esiopetusryhmässä vastuu oppilashuollon päättämien toimenpiteiden toteutumisesta on ryhmän lastentarhanopettajalla, vaikka toteutus tapahtuu yhteistyössä muun henkilökunnan kanssa. Lastentarhanopettaja vastaa myös kasvatuskumppanuuden toteutumisesta vanhempien kanssa. Tehostetun ja erityisen tuen aikana korostuu lelton antama tuki lapsen oppimisvalmiuksien vahvistamisessa ja oppimisvaikeuksien ennaltaehkäisyssä. Lelto ohjeistaa esim. lapsen yksilöllisen opetuksen järjestämistä, ryhmäavustajan ryhmälle antaman tuen hyödyntämistä, kuvien käyttöä, oppimisympäristön muokkaamista, joustavia pienryhmien muodostamista jne.

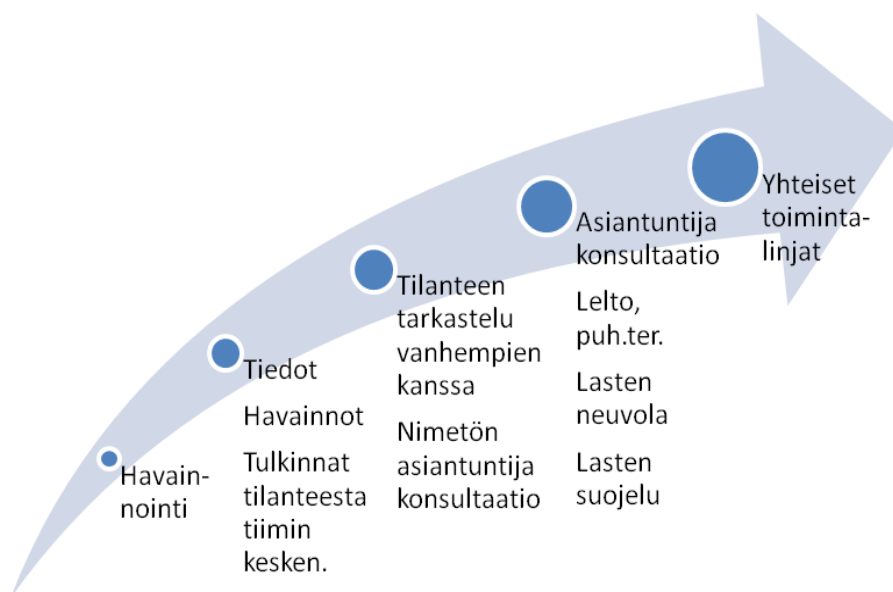
Lukuvuoden alussa päiväkodin jokaisen esiopetusryhmän esiopettaja esittelee kokouksessa oman ryhmänsä ja ryhmän lasten tilanteen päiväkodin oppilashuoltoryhmälle vanhempien luvalla. Oppilashuoltoryhmä paneutuu erityisesti niiden lasten asioihin, joilla on tuen tarvetta sekä ryhmän kokonaistilanteeseen. Oppilashuoltoryhmä tukee myös esiopetusryhmän henkilöstöä tehtyjen suunnitelmien toteutuksessa ja tarpeen vaatiessa järjestää henkilöstölle lisätukea ja ohjausta muualta.

Kevään oppilashuoltoryhmä toimii nivelpalaverina esiopetuksesta lapsen tulevaan kouluun ja se pidetään koululla. Siinä ovat mukana esiopettaja, lelto, rehtori, lastensuojelutyöntekijä, kouluterveydenhoitaja ja koulukuraattori sekä muita koulun oppilashuoltoryhmän jäseniä esim. erityisopettaja, koulupsykologi. Kevään oppilashuoltoryhmän kokous painottuu esiopetusikäisten lasten niihin asioihin, jotka liittyvät lasten siirtymiseen esiopetuksesta kouluun.

Oppilashuoltoryhmien kokouskäytänteet päiväkotien ja koulun oppilashuoltoryhmien välillä kirjataan yhteistyösuunnitelmaan / vuosikelloon lukuvuoden alussa.

5.3.4.1.2 Yksilötason oppilashuolto

Kun yksittäisestä lapsesta herää huoli, esiopetusryhmän kasvatushenkilöstö keskustelee huolesta ensin tiimissä ja tarpeen mukaan ryhmän lastentarhanopettaja konsultoi työyhteisötason oppilashuoltoryhmää. Perhe otetaan mukaan heti, kun huoli herää. Tuen tarpeet ja suunnitellut toimenpiteet kirjataan lapsen esiopetuksen oppimissuunnitelmaan.

Yksilötason oppilashuoltoon liittyviä asioita käsitellään vain niiden henkilöiden kanssa, joiden tehtäviin ko. lapsen asian käsittely välittömästi kuuluu. Vanhempien/hoitajien lisäksi

heitä voivat olla päiväkodinjohtaja, lapsi, lelto, esiopettaja, koulupsykologi, koulukuraattori, sosiaalityöntekijä, terveydenhoitaja, erityistyöntekijät ja muut asiantuntijat.

Lapsen kehitykseen tai elämäntilanteisiin liittyvissä vaikeuksissa esiopettaja ja lelto tekevät yhteistyötä tarpeen mukaan kunnan lastensuojeluntyöntekijöiden, neuvolan, perheneuvolan ja poliisin kanssa.

Nivelttäminen esiopetuksesta alkuopetukseen tapahtuu kunnan yhteisen Nivelvaihe esiopetuksesta alkuopetukseen - prosessikaavion mukaan. Nivelvaihe on ohjeistettu erikseen myös pidennetyin oppivelvollisuuden päätöksen saaneille lapsille ja siinä huomioidaan yhteistyö varhaiskasvatuksen ja iltapäivähoidon kanssa.

5.3.4.1.3 Aluetason moniammatillinen yhteistyöryhmä

Kunnan eri alueilla yhteisön terveyttä ja hyvinvointia edistävää toimintaa kehitetään laajassa moniammatillisessa yhteistyössä. Toisin kuin yksittäistä lasta koskevassa asiassa, oppilashuollon yhteistyöhön osallistuu eri toimijoita salassapidon estämättä. Moniammatillisessa yhteistyöryhmässä huomioidaan lasten, nuorten ja lapsiperheiden tarpeet niin toiminnan suunnittelun, arvioinnin kuin kehittämisenkin tasoilla.

Moniammatilliseen aluetason yhteistyöryhmään kuuluvat päivähoiton aluevastaava työparinaan aluetta edustava rehtori, tiimivastaavana toimiva lelto, lastensuojelun sosiaalityöntekijä, terveydenhoitaja, muut lapsia ja perheitä alueella tukevat tahot sekä ruotsinkielinen edustus. Yhteistyöryhmä kokoontuu vähintään kaksi kertaa lukuvuodessa ja kokouksista tehdään muistio, joka toimitetaan oman tulosalueen ohjausryhmään.

5.3.4.1.4 Kuntatason moniammatillinen yhteistyöryhmä

Lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelman mukaisesti (2009) kuntatason moniammatillinen yhteistyö on Kirkkonummella useiden toimijoiden tavoitteellista työskentelyä lasten ja perheiden ongelmien selkiyttämiseksi ja toiminnan kehittämiseksi. Kuntatason yhteistyöryhmä koordinoi alueiden oppilashuollon toiminnan toteutumista. Yhteistyöryhmään kuuluu varhaiskasvatuksen johtaja, opetustoimenjohtaja, ruotsinkielisen päivähoito- ja opetusasiainpäällikkö, johtava koulupsykologi, sosiaalityön päällikkö ja terveydenhuollon edustajina johtava ylilääkäri ja terveydenhoitopalveluiden osastonhoitaja.

5.3.4.1.5 Turvallisuussuunnitelma

Päivähoidossa ja esiopetuksessa noudatetaan Sosiaali- ja terveysministeriön ja Stakesin ohjeistuksen (nyk.THL) mukaan tehtyä riskienhallinnan ohjeistusta päivähoidon turvallisuussuunnitteluun. Tämä edellyttää, että jokainen yksikkö noudattaa omaa turvallisuussuunnitelmaansa, joka päivitetään vuosittain (30.9). Päivähoidon ja esiopetuksen riskienhallintaan kuuluvat mm. henkilö-, toiminta-, omaisuus- ja tietoriskit, joista jokaisesta on oltava kirjalliset ohjeet toimintayksikössä. Turvallisuussuunnitelmaan liittyvä *kriisisuunnitelma* mahdollisista vakavista kriiseistä tehdään jokaisessa yksikössä. Kriisisuunnitelmaan kuuluvat toimintatavat esim. vakavissa onnettomuuksissa, erilaisissa uhka- ja häiriötilanteissa sekä kuolemantapauksissa. Päivähoitoyksikön esimiehet vastaavat siitä, että oman vastualueensa riskienhallinnan ohjeistus on kirjallisesti nähtävissä ja että sitä päivitetään ohjeiden mukaisesti. Riskienhallinnan perehdytys on erittäin tärkeää uuden toimintakauden alkaessa koko henkilöstölle sekä aina uusien työntekijöiden aloittaessa toimipaikassa.

Riskienhallintaan kuuluu myös vaara- ja ”läheltä piti” – tilanteista raportointi varhaiskasvatuksen johtajalle tai suunnittelijalle (yksityinen päivähoito ja esiopetus) ja niiden jälkipuinti yksikössä uusien tilanteiden ehkäisemiseksi.

Esiopetuksen *lääkehuoltosuunnitelmasta* on olemassa yleisohjeistus, jonka mukaisesti toimintayksiköt uudistavat omaa suunnitelmaansa vuosittain tai tarpeen vaatiessa useammin riippuen lääkehoitoa tarvitsevien lasten tarpeista.

Henkilöstön *työturvallisuussuunnitelmaa* ja siihen liittyvää vaarojen arviointia käydään läpi henkilöstön kanssa vuosittain (30.11).

5.3.4.1.6 Turvataitokasvatus Kirkkonummella

Esiopetuksessa jokaisella lapsella on oikeus tuntea olonsa turvalliseksi.

Turvataitokasvatus ohjaa lasta kertomaan huolistaan luotettavalle aikuiselle. Se on lapsen omien voimavarojen ja selviytymiskeinojen laaja-alaista vahvistamista ja sitä annetaan lapsen omassa arjessa suhteutettuna hänen ikätasoonsa.

Turvataitokasvatus vahvistaa lapsen itsearvostusta ja itseluottamusta. Se edistää lapsen tunne- ja vuorovaikutustaitoja, kaverisuhteita sekä parantaa lapsen valmiuksia suojella itseään turvallisuutta uhkaavissa tilanteissa, kuten kiusaamisen, väkivallan, alistamisen ja ahdistamisen tilanteissa. Esiopetuksessa aikuisen tehtävänä on auttaa lasta sosiaalisten taitojen opettelussa ja ohjata lasta vuorovaikutukseen toisten lasten kanssa.

Jokaisella esiopetusyksiköllä on suunnitelma siitä, miten kiusaamista ehkäistään ja lasten turvataitoja edistetään.

5.3.4.1.7 Esiopetuksen ruokailu Kirkkonummella

Esiopetukseen kuuluu jokaisena työpäivänä tarkoituksenmukaisesti järjestetty ja ohjattu, täysipainoinen maksuton ateria. Ruokailuhetki on lapselle tärkeä ja se tukee lapsen tervettä kasvua ja kehitystä osana esiopetusta.

Ruokailun järjestämisessä ja ohjauksessa otetaan huomioon ruokailun terveydellinen ja sosiaalinen merkitys, terveys-, ravitsemus- ja tapakasvatuksen tavoitteet sekä ruokailutauon virkistystehtävä. Lapsille annetaan mahdollisuus osallistua ruokailun suunnitteluun ja toteuttamiseen, mikä tukee osallisuutta ja yhteisöllisyyttä.

Esiopetuksen henkilökunta yhteistyössä huoltajan ja lapsen sekä terveydenhuollon henkilöstön kanssa sopii tukitoimista ja seurannasta lapsen yksilöllisissä ravitsemukseen sekä terveyden tai sairauden hoitoon liittyvissä tarpeissa. Erityisruokavalion mukaista ruokaa tarjotaan uskonnollisista ja lääketieteellisistä syistä. Kasvisruokailijoille tarjotaan lakto-ovovegetaarista ruokaa.

5.3.4.1.8 Esiopetuksen kuljetukset

Lapsen tulee saada osana esiopetusta valmiudet liikkua turvallisesti liikenteessä. Keskeistä on oikeiden toimintatapojen sekä turvallisuutta ja terveyttä arvostavien asenteiden oppiminen.

Kirkkonummella esiopetuksen kuljetus järjestetään kuljetukseen oikeutetuille lapsille ensisijaisesti maksamalla huoltajalle saattoavustuksena julkisen joukkoliikenteen perimän aikuisen lipun hinnan suuruinen määrä. Esiopetusta saavan lapsen osalta maksuton kuljetus järjestetään perusopetuslain 32 § mukaisesti:

- jos esiopetusta saavan oppilaan matka kotoa esiopetukseen tai lasten päivähoidosta annetusta laista tarkoitettua päivähoidosta esiopetukseen on viittä (5) kilometriä pitempi, oppilaalla on oikeus maksuttomaan kuljetukseen kotoa suoraan esiopetukseen tai päivähoidosta esiopetukseen ja esiopetuksesta kotiin tai päivähoitoon
- kun matka oppilaan ikä ja muut olosuhteet huomioon ottaen muodostuu oppilaalle liian vaikeaksi, rasittavaksi tai vaaralliseksi

Kuljetusta odottavalle oppilaalle järjestetään mahdollisuus ohjattuun toimintaan.

Esiopetuksen osallistuvan lapsen kuljetusjärjestelyyn on saatavilla erillinen ohjeistus kunnan nettisivuilta.

6 Eri kieli- ja kulttuuriryhmien sekä erityisen koulutustehtävän mukainen esiopetus, vieraskielinen esiopetus ja kotimaisten kielten kielikylypy

6.1 Saamenkieliset

Saamen kielellä annettavan esiopetuksen kielelliset tavoitteet ovat samat kuin muussakin esiopetuksessa. Lisäksi saamenkielisen esiopetuksen tavoitteena on vahvistaa saamen kielen osaamista ja erityisesti rohkaista käyttämään kieltä. Opetuksen tulee tukea suullisen perinteen säilymistä ja vahvistamista. Tavoitteena on myös lisätä lapsen valmiuksia toimia saamenkielisessä ympäristössä ja oppia saamen kieltä ja kielellä.

Esiopetuksen tulee vahvistaa ja edistää lasten saamelaista identiteettiä ja kulttuuritietoisuutta. Lapselle tulee kasvatuksen ja opetuksen avulla antaa mahdollisuus omaksua saamelainen kulttuuriperintö. (Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteet 2010, 48)

6.1.1 Saamenkielisten lasten esiopetus Kirkkonummella

Saamenkielisiä lapsia tulee Kirkkonummella esiopetukseen harvoin. Saamenkielen opetus järjestetään, jos siihen osallistuu lukuvuoden alussa vähintään kaksi (2) esi- tai perusopetuksen oppilasta. Opetuksen laajuus on 2 viikkotuntia.

6.2 Romanikieliset

Romanilasten esiopetuksessa otetaan huomioon romanikulttuurista johtuvat erityistarpeet ja annetaan mahdollisuuksien mukaan romanikielen opetusta.

Romanikielen opetuksen tarkoituksena on vahvistaa romanilapsen identiteettiä ja kulttuuritietoisuutta sekä antaa hänelle mahdollisuus toimivaan kaksikieliseen kulttuuri-identiteettiin.

Romanikielen opetuksen tavoitteet ovat tutustuttaa lasta leikin ja lorujen avulla romanikieleen, laajentaa sanavarastoa, edistää lausetajua ja rohkaista käyttämään omaa kieltä keskinäisessä kanssakäymisessä. Opetuksen tulee tukea suullisen perinteen säilymistä ja vahvistamista sekä kertoa romanikulttuurista, elämäntavasta, ammateista ja historiasta. Romanilasten tulee saada esiopetuksessa erityisesti opetusta suomen/ ruotsin kielessä ja kädentaidoissa. (Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteet 2010, 48)

6.2.1 Romanikielisten lasten esiopetus Kirkkonummella

Romanikielen opetus järjestetään, jos siihen osallistuu lukuvuoden alussa vähintään kaksi (2) esi- tai perusopetuksen oppilasta. Opetuksen laajuus on 2 viikkotuntia.

6.3 Viittomakieliset

Viittomakielisessä opetuksessa lasten kielitausta voi olla jokin seuraavista: viittomakieli äidinkielenä, ensikielenä tai toisena kielenä. Viittomakielinen esiopetus toteutetaan ensisijaisesti viittomakielisessä ryhmässä tai seka-ryhmässä, joka koostuu viittomakielisistä ja puhuttua kieltä käyttävistä lapsista. Opetuksen kielelliset tavoitteet ja pedagogiset ratkaisut kytkeytyvät läheisesti lasten kielitaustaan, joka otetaan erityisesti huomioon laadittaessa olla lapsen esiopetuksen oppimissuunnitelma tai henkilökohtaista opetuksen järjestämistä koskevaa suunnitelmaa. Lapselle tulee antaa kasvatuksen ja opetuksen myötä mahdollisuus omaksua viittomakielinen kulttuuriperintö.

Viittomakielisen esiopetuksen kielelliset tavoitteet ovat samat kuin muussakin esiopetuksessa. Esiopetuksen tavoitteena on vahvistaa viittomakielistä ilmaisua, lausetajua ja viittomavarastoa sekä rohkaista käyttämään kieltä ja näin lisätä lapsen valmiuksia toimia viittomakielisessä ympäristössä. Tavoitteena on myös tutustuttaa lapsi valtakulttuurin ja viittomakielisen kulttuurin eroihin, kuten äänimaailman ilmiöihin ja puhuttuun kieleen sekä tulkkipalvelun käyttöön.

Esiopetuksen tavoitteet saavutetaan aikuisen ja lapsen välisessä viittomakielisessä vuorovaikutuksessa. Siinä otetaan huomioon, että lapsen kanssa viestitään pääasiallisesti visuaalisen kanavan kautta. Sekaryhmässä esiopetus toteutetaan siten, että viittomakielinen lapsi voi osallistua siihen mahdollisimman täysipainoisesti. Viittomakielisen opetuksen ja kasvatuksen turvaamiseksi voidaan käyttää tulkkausta. (Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteet 2010, 49)

6.3.1 Viittomakielisten lasten esiopetus Kirkkonummella

Viittomakielisten lasten esiopetus järjestetään Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteiden mukaisesti.

Esiopetusryhmässä saattaa olla lapsia, jotka tarvitsevat vaihtoehtoisia kommunikointimenetelmiä (AAC – menetelmät), kuten esim. tukiviittomat ja kuvat. Esiopetuksen henkilöstön tulee osata tukiviittomia ja kuvien käyttöä, sillä ne tukevat kaikkien lasten puheen ymmärtämistä ja auttavat asioiden hahmottamisessa ja ennakoinnissa esiopetuspäivän aikana.

6.4 Maahanmuuttajat

Esiopetusikäisen maahanmuuttajataustaisen lapsen opetus on mahdollista järjestää muun esiopetuksen yhteydessä, perusopetukseen valmistavana opetuksena tai näiden yhdistelmänä. Esiopetukseen osallistuvia maahanmuuttajia erottaa toisistaan kieli ja kulttuuri, maahanmuuton syy ja maassaoloaika. Lasten taustat otetaan huomioon, vaikka opetuksessa toteutetaan esiopetuksen yleisiä kasvatus- ja oppimistavoitteita. Lisäksi maahanmuuttajien opetuksella on erityistavoitteita, joihin pyritään paikallisten resurssien ja erilaisten ratkaisumallien rajoissa. Opetuksella tuetaan suomen/ruotsin kielen ja mikäli mahdollista myös lapsen äidinkielen kehittymistä sekä mahdollisuutta kasvaa kahteen kulttuuriin. Lapsen identiteetin rakentumiselle on merkityksellistä, että myös hänen kulttuuriinsa kuuluvia asioita arvostetaan ja että ne näkyvät esiopetuksen arkipäivässä.

Suomi/ruotsi toisena kielenä -opetuksen tavoite on, että lapsi saavuttaa perusopetuksen aikana mahdollisimman toimivan suomen/ruotsin kielen taidon kaikilla kielen osa-alueilla. Hyvän suomen/ ruotsin kielen hallinnan keskeisinä edellytyksinä ovat äidinkielen hallinta ja tavoitteinen oppiminen. Esiopetuksessa lapsella on mahdollisuus opiskella suomea/ruotsia sekä ohjauksessa että luonnollisissa viestintätilanteissa suomen/ruotsinkielisten lasten ja aikuisten kanssa. Esiopetuksen keskeiset sisältöalueet harjaannuttavat kielen käytön eri toimintoihin, kotouttavat suomalaiseseen kulttuuriin ja vertailevat suomalaista kulttuuria muihin kulttuureihin. Tämä opetus ja lapsen äidinkielen oppimisprosessit nivoutuvat kaikkiin esiopetuksen osa-alueisiin.

Lapsen äidinkielen opetuksen tavoitteet puolestaan ovat ajattelun kehittyminen, itsetunnon ja persoonallisuuden ehyt kasvu sekä kielenkäyttötaitojen vahvistuminen. Keskeisellä sijalla on lapsen ilmaisukielen ja -rohkeuden lisääntyminen sekä omien näkemysten ja mielipiteiden esittäminen. Kulttuuriryhmän mukaan joko kerrottu tai kirjoitettu satu- ja tarinaperinne ovat keskeistä aineistoa.

Oman kulttuurin tukemisen tavoitteena on, että lapsi tulee tietoiseksi oman etnisen ryhmänsä kulttuuriperinnöstä ja oppii arvostamaan sitä. Kulttuuria tukevan esiopetuksen päämääränä on omanarvontuntoinen, kulttuuristaan, taustastaan ja kielestään ylpeä, yhteiskuntaan integroitunut kaksikielinen ja –kulttuurinen aikuinen, joka kykenee siirtämään omaa kulttuuriperintöään lapsilleen. (Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteet 2010, 49)

6.4.1 Maahanmuuttajataustaisten lasten esiopetus Kirkkonummella

Maahanmuuttajataustaisten lasten esiopetusta toteutetaan Kirkkonummella tavallisissa esiopetusryhmissä. Opetuksen ja oppimisympäristön järjestämisessä otetaan huomioon maahanmuuttajataustaisten lasten erityistarpeet. Esiopetuksen tulee tukea lapsen mahdollisuutta kasvaa sekä suomalaisen yhteiskunnan että oman kulttuuriyhteisönsä tasarvoiseksi jäseneksi. Monikulttuurisuuteen kasvaminen on kaikkien esiopetuksessa olevien lasten mahdollisuus.

6.4.1.1 Opetuksen tavoitteet

Esiopetuksen yleisten kasvatus- ja oppimistavoitteiden lisäksi maahanmuuttajataustaisella lapsella on yksilölliset tavoitteensa. Maahanmuuttajataustaisten lasten esiopetuksessa keskeisenä tavoitteena on tukea sekä oman äidinkielen että suomenkielen kehittymistä. Siksi maahanmuuttajataustaisen lapsen esiopetusryhmässä on hyvä olla myös suomenkielisiä leikkikavereita. Tarvittaessa maahanmuuttajataustainen lapsi saa erityistä ohjausta pienryhmässä. Lapsen oman äidinkielen opetusta järjestetään, mikäli siihen ilmoittautuu vähintään viisi samankielistä maahanmuuttajalasta kunnan alueelta. Laulut, leikit ja sadut, sekä ko. kulttuurin juhlaperinne ja tavat ovat osa ryhmän luontevaa kansainvälisyyskasvatusta.

6.4.1.2 Opetuksen sisältö

Lapsen esiopetuksen oppimissuunnitelman laatiminen maahanmuuttajataustaiselle lapselle on vanhempien, opettajan, lelton ja mahdollisesti maahanmuuttajaneuvojan yhteistyötä. Tavoitteiden asettelussa on perustana esioppilaan omat tavoitteet, kiinnostuksen kohteet sekä hänen erityistarpeensa mahdollisimman monipuolisesti.

Kielellisen kehityksen kannalta ensisijaisia ovat käytännön vuorovaikutustilanteet sekä aikuisten että lasten kanssa. Hyvä äidinkielen taito on pohja suomen kielen oppimiselle. Asioiden konkretisointi ja havainnollistaminen vahvistavat maahanmuuttajataustaisen lapsen kykyä ymmärtää kieltä ja oppimiseen liittyviä käsitteitä. Puheen tukena käytetään tukiviitotomia, kuvia ja esineitä. Suomen kielen taitoa arvioi esiopetusryhmän henkilökunta lelton tuella.

6.4.1.2.1 Suomi toisena kielenä Kirkkonummella

Suomi toisena kielenä (S2-opetus) esiopetuksessa on maahanmuuttajataustaiselle lapselle annettavaa suomenkielen säännöllistä ja tavoitteellista opetusta. Opetus on tarkoitettu lap-

sille, joiden suomenkieli ei ole kaikilla osa-alueilla syntyperäisen kielenkäyttäjän tasolla. Opetus on tarkoitettu myös paluumuuttajaperheiden lapsille ja adoptoiduille lapsille. Esiopetuksessa S2-opetuksen tulee perustua tietoon siitä, miten lapsi oppii, mitkä taidot ovat tuloillaan ja minkä oppimisesta hän eniten hyötyy.

S2-opetussuunnitelma kirjataan lapsen esiopetuksen oppimissuunnitelmaan. S2- opetuksen tavoitteet lähtevät aina lapsen kielitaitotasosta eivätkä lapsen iästä.

S2-opetukseen soveltuvia menetelmiä ja toimintatapoja ovat esim. laulut, lorut, sadut, kuvakirjat, pelit, sadutus, sarjakuvat, Sanasäkki-menetelmä, Aamu-sarja, Orff ja AAC-keinot. Menetelmien käyttö ei ole itseisarvo, vaan se mitä menetelmällä voidaan saavuttaa. Monikanavaiset opetusmenetelmät (= aistien monipuolinen käyttö), kuten toiminnallisuus, havainnollistaminen ja kuvien käyttö, ovat etu kaikille ryhmän lapsille.

Kirkkonummella käytetään lasten suomenkielen taidon seurannassa ja arvioinnissa eurooppalaisesta viitekehyksestä sovellettua ”Pienten kielireppu” -arviointimateriaalia. Kielireppu varmistaa, että kielitaidon arviointi ja opetus ohjautuvat asetettuihin tavoitteisiin ja että se on vertailukelpoista.

6.4.1.2.2 Oman äidinkielen opetus Kirkkonummella

Oman äidinkielen opetuksesta päävastuu on perheellä. Lapsen esiopetuksen oppimissuunnitelmaa tehtäessä tulee vanhempien kanssa keskustella lapsen äidinkielen osaamisesta, ja se kirjataan oppimissuunnitelmaan. Oman äidinkielen osaamisen merkitystä korostetaan.

Esiopetusta saavat maahanmuuttajataustaiset lapset sekä paluumuuttajat, jotka ovat ulkomailla oppineet vieraan kielen, voivat ilmoittautua koulun oman äidinkielen opetukseen. Opetus pyritään järjestämään, jos saman kielen opetukseen ilmoittautuu viisi lasta / oppilasta. Samassa opetusryhmässä voi olla usean vuosiluokan oppilaita ja se voidaan järjestää muussakin koulussa kuin lähikoulussa. Opetus on lapselle vapaaehtoista, mutta ilmoittautumisen jälkeen lapsen edellytetään osallistuvan siihen säännöllisesti. Vanhemmat vastaavat kuljetuksesta. Opetukseen ilmoitaudutaan 15.5. mennessä seuraavaa lukuvuotta varten.

6.5 Erityiseen maailmankatsomukselliseen tai kasvatusopilliseen järjestelmään perustuva esiopetus

Perusteiden lähtökohdat

Perusopetuslain 628/1998 7 §:n mukaan valtioneuvosto voi myöntää rekisteröidylle yhteisölle tai säätiölle luvan perusopetuslaissa tarkoitetun opetuksen, myös esiopetuksen järjestämiseen. Järjestämisluvassa opetuksen järjestäjälle voidaan määrätä erityiseen maailmankatsomukselliseen tai kasvatusopilliseen järjestelmään perustuva erityinen koulutustehtävä.

Erityisen maailmankatsomuksellisen koulutustehtävän mukainen opetus voi perustua esimerkiksi tiettyyn uskonnolliseen tai kulttuuriseen katsomukseen. Kasvatusopilliseen järjestelmään perustuva opetus voi puolestaan olla johonkin tiettyyn pedagogiikkaan nojaavaa. Erityiseen maailmankatsomukselliseen tai kasvatusopilliseen järjestelmään perustuvassa esiopetuksessa noudatetaan näitä esiopetuksen opetussuunnitelman perusteita.

Tämän määräyksen lähtökohtana on perusopetuslain 3 §, jonka mukaan opetuksessa noudatetaan valtakunnallisesti yhtenäisiä perusteita siten kuin kyseisessä laissa säädetään. Lisäksi lähtökohtina ovat valtioneuvoston perusopetuslaissa tarkoitetun opetuksen valtakunnallisista tavoitteista ja perusopetuksen tuntijaosta antaman asetuksen (1435/2001) 2-4 §:ssä määritellyt opetuksen valtakunnalliset tavoitteet ja asetuksen 5 § 1 momentissa määritellyt esiopetuksen erityiset tavoitteet sekä kyseisen asetuksen 3 §:n 3 momentin säännös, jonka mukaan erityiseen maailmankatsomukselliseen tai kasvatusopilliseen järjestelmään perustuvassa opetuksessa oppilaalle annetaan myös opetuksen perustana olevaan maailmankatsomukseen tai kasvatusopilliseen järjestelmään perustuvia tietoja, taitoja ja valmiuksia. Erityiseen tehtävään perustuvassa esiopetuksessa noudatettava opetussuunnitelma voi olla omaleimainen edellä mainittujen normien ja opetuksen järjestämisluvan määrittämällä tavalla” (Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteet 2010, 50).

Opetuksen järjestämisen lähtökohdat

Kasvatuksen ja opetuksen tulee tukea perusopetuslaissa tarkoitetulle esiopetukselle valtioneuvoston perusopetuslaissa tarkoitetun opetuksen tavoitteista ja tuntijaosta antaman asetuksen 2- 4 §:ssä määriteltyjen valtakunnallisten tavoitteiden sekä lisäksi saman asetuksen 5 §:n 1 momentissa määriteltyjen esiopetuksen erityisten tavoitteiden saavuttamista. Erityisen tehtävän mukainen maailmankatsomus tai erityinen kasvatusopillinen tehtävä voi ilmetä esiopetuksen arvoissa, kasvatustavoitteissa, toiminta-ajatuksessa ja toimintakulttuurissa. Lisäksi erityinen kasvatusopillinen tehtävä voi ilmetä pedagogisina ratkaisuin, jotka konkretisoivat oppimiskäsitystä opetusjärjestelyjen ja – menetelmien sekä työtapojen ja oppimisympäristöjen avulla.

Toiminta, kasvatustavoitteiden ja opetukselle asetettujen tavoitteiden kanssa. Ne eivät myöskään voi olla lähtökohdiltaan sellaisia, että ne pyrkivät vaikuttamaan siihen, että esiopetuksessa oleva lapsi sitoutuu kyseiseen maailmankatsomukseen tai sitä edustavan yhteisön jäsenyyteen tai kasvatusopillisen järjestelmän taustalla olevaan arvo- ja kasvatustalofilosofiseen näkemykseen tai sitä edustavan yhteisön jäsenyyteen.

Esiopetuksen opetussuunnitelmassa tulee kuvata opetuksen perustana olevat yleiset ja erityiseen maailmankatsomukseen perustuvat arvot, erityiseen maailmankatsomukseen ja kasvatusopilliseen järjestelmään perustuva toiminta-ajatus, kasvatustavoitteet ja toimintakulttuuri sekä kasvatustalofilosofiset lähtökohdat ja pedagogiset ratkaisut (erityiseen kasvatusopilliseen järjestelmään perustuvassa esiopetuksessa) ja niiden näkyminen esiopetuksen toiminnassa. (Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteet 2010, 51).

Erityiseen maailmankatsomukseen perustuva esiopetus

Erityisen maailmankatsomukselliseen järjestelmään perustuvassa opetuksessa noudatetaan perusopetuslain 11 §:n 4 momentin ja perusopetuslain 14 §:n määräyksiä esiopetuksen sisällöstä ellei järjestämislupa oikeuta poikkeamaan niistä.

Esiopetukseen sisällytetty maailmankatsomuksellinen aines ei saa olla tavoitteiltaan ja sisällöltään ristiriidassa edellä mainitussa valtioneuvoston asetuksessa ja opetussuunnitelman perusteissa määriteltyjen esiopetuksen yleistentavoitteiden ja keskeisten sisältöalueiden kanssa.

Esiopetuksen yleisiä tavoitteita täydentävän katsomuksellisen aineksen tulee käydä selkeästi ilmi esiopetuksen järjestäjän opetussuunnitelmasta. (Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteet 2010, 52).

Kodin kanssa tehtävä yhteistyö

Opetuksen järjestäjän on selvitettävä lapsen huoltajalle esiopetuksen toiminnan, kasvatuksen ja opetuksen maailmankatsomukselliset lähtökohdat ja painotukset. (Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteet 2010, 52).

Erityiseen kasvatustieteelliseen järjestelmään perustuva esiopetus

Erityiseen kasvatustieteelliseen järjestelmään perustuvassa opetuksessa noudatetaan perusopetuslain 11 §:n 4 momentin ja perusopetuslain 14 §:n määräyksiä esiopetuksen sisällöstä ellei järjestämislupa oikeuta poikkea-maan niistä.

Esiopetuksessa erityinen kasvatustieteellinen tehtävä voi ilmetä esiopetuksen erilaisina pedagogisina ratkaisuin, joissa korostuu ihmisen kehittyminen taiteen ja käytännön toiminnan myötä tai läpäisyperiaatteella aineksena, joka täydentää opetussuunnitelman perusteissa ilmaistuja tavoitteita ja esiopetuksen keskeisiä sisältöalueita niitä muuttamatta.

Esiopetukseen sisällytetty aines ei saa olla tavoitteiltaan, sisällöiltään tai toteuttamistavaltaan ristiriidassa edellä mainitussa valtioneuvoston asetuksessa ja opetussuunnitelman perusteissa määriteltyjen esiopetuksen yleisten tavoitteiden ja keskeisten sisältöalueiden kanssa.

Esiopetuksen opetussuunnitelmasta tulee käydä selkeästi ilmi erityiseen kasvatustieteelliseen tehtävään perustuva opetus ja yleisiä tavoitteita täydentävä aines.

Kodin kanssa tehtävä yhteistyö

Opetuksen järjestäjän on selvitettävä lapsen huoltajalle esiopetuksen kasvatustieteelliset ja pedagogiset lähtökohdat. (Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteet 2010, 52).

6.5.1 Erityiseen maailmankatsomukseen perustuva opetus Kirkkonummella

Kirkkonummella ei ole edellä mainittuun erityiseen maailmankatsomukseen perustuvaa opetusta.

6.6 Kielikylpyesiopetus

Esiopetuksen opetuskielillä ja muulla kielellä annettava esiopetus muodostavat kokonaisuuden. Yleistavoitteiden lisäksi tällaisessa esiopetuksessa pyritään erityistavoitteisiin. Suppeimmillaan tavoitteena on herättää lapsen mielenkiinto kieltä kohtaan. Laajimmillaan pyritään luomaan lapselle valmiuksia toimia kaksikielisessä ympäristössä ja oppia opetuskielen lisäksi myös muulla kielellä. Etätavoitteena voi tällöin olla, että lapsi pystyy perusopetukseen siirtyttyään opiskelemaan sekä esiopetuksen opetuskielillä että kyseisellä muulla kielellä. Jos ryhmässä on kielelliseltä taustaltaan erilaisia lapsia, heidän kielelliset tavoitteensaakin ovat erilaiset. Niiden saavuttamista tuetaan tarvittaessa opetusta eriyttämällä. Mitä laajempaa muun kielen käyttö esiopetuksessa on, sitä suurempia vaatimuksia se asettaa oppimisympäristölle. (Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteet 2010, 53)

6.6.1 Kielikylpyesiopetus Kirkkonummella

Kirkkonummella annetaan kielikylpyesiopetusta ruotsin kielellä Neidonkallion päiväkodissa. Kielikylpyesiopetukseen otetaan oppilaita sama määrä kuin kielikylpyyn perusopetuksen ensimmäiselle vuosiluokalle. Kirkkonummella kielikylpyä toteutetaan ns. täydellisenä kieli-

kylpynä esiopetusajan (4 h), jolloin opetuskielenä on pelkästään ruotsin kieli. Kielikylpy alkaa Kirkkonummella viisivuotiaana täydellisenä kielikylpynä.

6.6.1.1 Tavoitteet, sisällöt ja menetelmät

Kielikylvyssä esiopetuksen tavoitteet, sisällöt ja menetelmät ovat samat kuin muillakin esioppilailla. Ruotsin kielellä annettavan opetuksen tehtävänä on saada lapsi kiinnostumaan ja käyttämään kieltä sekä ohjatuissa että arkipäivän tilanteissa. Kielen opiskelemisen pitää olla havainnollista, aktiivista ja toiminnallista. Menetelmissä otetaan huomioon lasten erilaiset tavat oppia siten, että lapsi on aktiivinen ilmaisija, puhuja, kirjoittaja, viestijä, kielenkäyttäjä, kokija ja näkijä.

7 Yhteistyö muun varhaiskasvatuksen ja perusopetuksen kanssa

Mikäli lapsi esiopetuksen lisäksi käyttää muita varhaiskasvatuspalveluja, yhteistyö esiopetuksen ja muun varhaiskasvatuksen henkilöstön kesken on tärkeää lapsen kasvun ja oppimisen tuen tarpeen havaitsemiseksi ja tuen toteuttamiseksi.

Eryteisesti huolehditaan tuen jatkumisesta lapsen siirtyessä muusta varhaiskasvatuksesta esiopetukseen ja esiopetuksesta perusopetukseen. (Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteet 2010, 19).

7.1 Yhteistyö muun varhaiskasvatuksen ja perusopetuksen kanssa Kirkkonummella

Esiopetuksessa olevalla lapsella esiopetuksen oppimissuunnitelma kattaa myös aamu- ja iltapäivähoidon, eikä lapselle tehdä erillistä varhaiskasvatussuunnitelmaa. Mikäli lapsi esiopetuksen jälkeen siirtyy toiseen yksikköön päivähoitoon, hänelle tehdään myös varhaiskasvatussuunnitelma. Koko esiopetuksen ja aamu- ja iltapäivähoidon henkilöstön tulee olla tietoinen lapsen tuen tarpeesta ja tiedot on siirrettävä tarpeen mukaan.

Varhaiskasvatuksen ja perusopetuksen yhteistyö toimii alueiden kehittämistarpeiden ja nivelprosessin mukaisesti kunnan alueilla eri kokoonpanoilla.

8 Yhteistyö esiopetuksen toteuttamiseen osallistuvan henkilöstön kesken

Opettajalla on vastuu esiopetusryhmän ja sen jokaisen lapsen erilaisten lähtökohtien ja tarpeiden huomioimisesta esiopetuksessa. Yhteistyö huoltajien, toisten opettajien, muun varhaiskasvatuksen henkilöstön ja eri asiantuntijoiden kanssa edesauttaa tässä onnistumista.

Tuki rakennetaan opettajien sekä tarvittaessa muiden asiantuntijoiden yhteistyönä ja vuorovaikutuksessa huoltajan ja lapsen kanssa. (Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteet 2010, 20).

8.1 Yhteistyö esiopetuksen toteuttamiseen osallistuvan henkilöstön kesken

Esiopetuksen opetuksesta ja kasvatuksesta päävastuu on ryhmän esiopettajalla. Suunnitteluun, toteuttamiseen ja arviointiin voi osallistua myös lähihoitaja tai avustaja. Onnistuakseen esiopetus vaatii henkilöstöltä yhteistyötaitoja, jolloin jokaisen ammatillinen osaaminen on yhteisessä käytössä. Ryhmän aikuiset toimivat lapsille malleina siitä, kuinka vuorovaikutus ja yhteistyö sujuvat.

Jokaiseen esiopetusyksikköön valitaan vähintään kahdeksi vuodeksi esiopetusvastaava. Hänen tehtävänä on huolehtia siitä, että koko henkilöstö on tietoinen opetussuunnitelman tavoitteista ja menetelmistä. Esiopetusvastaava osallistuu kunnan koulutuksiin ja kehittämistyöhön ja informoi siitä henkilökunnan koulutustilaisuuksissa ja palavereissa. Yhdessä päiväkodin johtajan kanssa hän huolehtii siitä, että esiopetuksen perusteiden mukaan laadittua opetussuunnitelmaa noudatetaan.

9 Yhteistyö muiden toimijoiden kanssa

Esiopetuksen opetussuunnitelman laatimisessa tehdään yhteistyötä muun varhaiskasvatuksen ja perusopetuksen kanssa. Esiopetuksen opetussuunnitelma tulee laatia yhteistyössä kunnan sosiaali- ja terveydenhuollon toimeenpanoon kuuluvia tehtäviä hoitavien viranomaisten kanssa.

Opetussuunnitelmassa kuvataan henkilöstön keskinäinen yhteistyö sekä yhteistyö oppilashuollon palveluista vastaavien ja muiden tarvittavien asiantuntijoiden kanssa tuen tarpeen arvioinnissa, tuen suunnittelussa ja järjestämisessä sekä käytännön toteuttamisessa. (Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteet 2010, 24).

9.1 Yhteistyö kasvunkumppaneiden kanssa Kirkkonummella

Verkostoyhteistyön tavoitteena on lapsen hyvinolon lisääminen, juurien kasvattaminen Kirkkonummelle ja hyvin toimivat poikkihallinnolliset palvelut. (Lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelma 2009). Verkostoyhteistyöllä tuetaan vanhemmuutta ja kannatellaan perheen hyvinvointia. Toimivalla verkostoyhteistyöllä turvataan yhdessä lasten vanhempien kanssa lapsen kasvu, kehitys ja oppiminen.

Moniammatillista verkostoyhteistyötä tehdään Kirkkonummella asiakaslähtöisesti laajan lasta ja perhettä palvelevan verkoston kanssa. Keskeisiä yhteistyötahoja ovat koulut, perusturvan toimialan lastensuojelu- ja sosiaalityö sekä neuvolat, liikuntatoimi, yksityiset palveluntuottajat, seurakunta, järjestöt, tutkivat tahot ja oppilaitokset.

10 Esiopetuksen järjestäminen yhdistetyissä ryhmissä

Esiopetuksen järjestämisessä tulee siten ottaa huomioon toisaalta muun varhaiskasvatuksen ja toisaalta perusopetuksen tavoitteet ja sisällöt. Riippumatta siitä, toteutuuko esiopetus erillisryhmässä tai yhdistettynä muiden ikäryhmien kanssa, sen tavoitteet ja omaleimaisuus on kuitenkin aina otettava huomioon. (Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteet 2010, 7).

10.1 Esiopetuksen järjestäminen yhdistetyissä ryhmissä Kirkkonummella

Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteiden mukaisesti esiopetuksessa olevat lapset voivat olla samassa ryhmässä 3-5 – vuotiaiden päivähoitolasten kanssa. Esiopetuksen omaleimaisuus ja tavoitteet on kuitenkin otettava huomioon.

Kunnassa on tällä hetkellä yksi alkuluokka, jossa esiopetuksessa olevat lapset toimivat yhdessä perusopetuksen ensimmäinen vuosiluokan oppilaiden kanssa.

Ryhmää ohjaa ja opettaa lastentarhanopettaja, luokanopettaja ja lähihoitaja. Esiopetuslapset ja ensimmäisen vuosiluokan oppilaat tekevät osan toiminnoista omina ryhminään, osan ns. sekaryhmissä ja osan kaikki ryhmien lapset yhdessä. Toimintamallin tavoitteena on lapsen ehyt koulupolku esiopetuksesta alkuopetukseen, joustavat ja lapsen tarpeista lähtevät järjestelyt, toiminnalliset työtavat, kahdensuuntaisen integraation mahdollisuus, samanikäisopetus, vertaisoppiminen sekä tarvittaessa yksilöllinen varhainen tuki ja puuttuminen.

Tavoitteena on, että kunnan kaikilla alueilla on jatkossa ainakin yksi alkuluokka.

11 Lapsen kehittymisen ja oppimisen seuranta sekä arviointi

Esiopetuksessa arviointi perustuu siihen, miten hyvin esiopetuksen yleiset tavoitteet ja mahdollisessa lapsen esiopetuksen oppimissuunnitelmassa tai muulla tavoin asetetut lapsen tavoitteet toteutuvat. Arviointia suoritetaan jatkuvasti opettajan ja lapsen vuorovaikutuksessa työskentelyn ja oppimisprosessin edetessä. Palautetta annetaan opettajan ja huoltajien sekä mahdollisesti myös lapsen kanssa käytävissä säännöllisissä keskusteluissa. Opettajan tulee yhteistyössä muun henkilöstön kanssa edistää lapsen edellytyksiä itsearviointiin, mikä tukee erityisesti lapsen minäkuvan kehittymistä ja oman työskentelyn jäsentämistä. Arvioinnissa painotetaan lapsen kasvuja oppimisprosessin edistymistä pikemmin kuin vain tavoitteiden saavuttamista. (Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteet 2010, 54).

11.1 Lapsen kehittymisen ja oppimisen seuranta sekä arviointi Kirkkonummen esiopetuksessa

Oppimaan oppimisessa on keskeinen osa-alue itsearviointitaidon kehittyminen. Arviointi kuuluu olennaisena osana jokapäiväiseen toimintaan. Palautetta antavat sekä lapset että aikuiset. Lapset antavat palautetta myös toisilleen. Vertaisryhmässä saatu palaute vahvistaa lapsen minäkuvaa ja kuvaa itsestä ryhmän jäsenenä. Toiminnan dokumentointi tekee oppimisen näkyväksi lyhyellä ja pitkällä aikavälillä. Arviointitaito kehittyy myös silloin, kun lapsi piirtää ja kertoo omasta toiminnastaan esikoulupäivän aikana.

Portfolio/kasvunkansio on hyvä apuväline lapsen itsearvioinnin kehittymisessä. Dokumentoitujen tehtävien läpikäyminen palauttaa lapselle mieleen jo opitut asiat. Portfoliossa näkyy lapsen kasvun ja oppimisen historia eli kaikki se, mitä hän on oppinut yksilönä ja ryhmän jäsenenä.

Esiopetuksen arvioinnin lähtökohtana tulee olla opettajan tietoisuus tavoitteista, menetelmistä ja sosiokonstruktivistisesta oppimiskäsityksestä. Esiopetus on oppimisen tiedostamista ja oppimisen taitojen kehittymistä. Tarkoituksena ei ole yksittäisten tietoinesten opetteleminen vaan kokonaisvaltainen oppimisprosessi. Aikuisen tehtävä on olla ensisijaisesti lapsen oppimisen ohjaaja ja kehittymisen tukija. Kysymysten avulla lapsi opettelee jäsentämään oppimiskokemuksensa (mitä opin, miten opin, miltä minusta tuntui). Opettaja arvioi sitä, miten sisällöt ja menetelmät tukevat lapsen tavoitteita ja tapaa oppia. Oppiminen tapahtuu vuorovaikutuksessa vertaisryhmän ja opettajan kanssa. Saatu palaute auttaa arvioimaan, miten oppimaan oppiminen on onnistunut sekä lapsen että vanhempien näkökulmasta.

11.2 Lapsen oppimisvalmiuksien arviointi ja tukeminen

Kirkkonummella on esiopetuksessa käytössä lapsen havainnointilomake, jota käytetään yhteistyössä vanhempien kanssa. Havainnoinnin avulla seurataan lapsen oppimisvalmiuksien kehittymistä ja se toimii myös lapsen pedagogisen arvioinnin tukena.

12 Esiopetukseen osallistumisesta annettava todistus

Esiopetuksen päätteeksi voidaan antaa osallistumistodistus. Todistusta voidaan täydentää kuvaamalla järjestettyä esiopetusta. (Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteet 2010, 54).

12.1 Esiopetuksesta annettava todistus Kirkkonummella

Todistuksesta tulee ilmetä esiopetuksessa olevan lapsen henkilötiedot, esiopetuspaikka ja – vuosi, sekä esiopetuksen laajuus tunteina (760 h). Todistusta voidaan täydentää kuvaamalla järjestettyä esiopetusta.

13 Toiminnan toteutumisen jatkuva arviointi

Esiopetuksessa arviointi perustuu siihen, miten hyvin esiopetuksen yleiset tavoitteet ja mahdollisessa lapsen esiopetuksen oppimissuunnitelmassa tai muulla tavoin asetetut lapsen tavoitteet toteutuvat. Arviointia suoritetaan jatkuvasti opettajan ja lapsen vuorovaikutuksessa työskentelyn ja oppimisprosessin edetessä. Palautetta annetaan opettajan ja huoltajien sekä mahdollisesti myös lapsen kanssa käytävissä säännöllisissä keskusteluissa. Opettajan tulee yhteistyössä muun henkilöstön kanssa edistää lapsen edellytyksiä itsearviointiin, mikä tukee erityisesti lapsen minäkuvan kehittymistä ja oman työskentelyn jäsentämistä. Arvioinnissa painotetaan lapsen kasvuja oppimisprosessin edistymistä pikemmin kuin vain tavoitteiden saavuttamista. (Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteet 2010, 54).

13.1 Toiminnan toteutumisen jatkuva arviointi Kirkkonummen esiopetuksessa

Esiopetuksen toteutumista arvioidaan lukuvuosittaisen arviointisuunnitelman mukaisesti seuraavilla tasoilla: lapsi, vanhemmat, päiväkotitoiminta, esiopettaja, lehto, alueellinen yhteistyö ja hallinto. Esiopetuksen esimies vastaa esiopetuksen arvioinnista.

Arviointi suoritetaan mm. seuraavien osioiden osalta:

- Lapsen esiopetuksen oppimissuunnitelma: arvioidaan 1-2 kertaa lukuvuodessa yhdessä vanhempien ja lapsen kanssa.
- Esiopetuksen toiminnan arviointi: vanhemmat arvioivat lukuvuoden päättyessä yksikkökohtaisesti erillisellä palautelomakkeella.
- Lukuvuosisuunnitelman arviointi: esiopetuksen henkilöstö kaksi kertaa lukuvuodessa osavuosisikatsauksen yhteydessä.
- Itsearviointi: esiopettaja arvioi omaa työtään vähintään kerran kuukaudessa
- Esiopetusryhmässä tarvittavan tuen toteuttaminen: päiväkodinjohtaja, lehto ja lastentarhanopettaja yhdessä 2 kk välein oppilashuoltoryhmässä.
- Alueellinen yhteistyö: alueellinen oppilashuoltoryhmä kerran lukuvuodessa
- Hallinto: Esiopetuspaikkojen riittävyys arvioidaan päivähoiton ohjaustiimissä kerran kuukaudessa.